

МЭРЫ СЦЮАРТ

ЛЮДВІК
І
ЗОРНЫ КОНЬ

Мэры Сцюарт

Людвік
і
Зорны Конь

Пераклад з англійскай

Алены АРЛОВАЙ

МІНСК

Беларускі гуманітарны
адукацыйна-культурны цэнтр
1996

ББК 84. (4Вл)

С93

УДК 820

Рэдактар Зм. Колас

Мастак Л. Мележ

Для дзяцей і юнацтва

Пераклад зроблены з выдання:

«Ludo and the Star Horse»

Knight Books/Hodder and Stoughton, 1978

© Mary Stewart, 1974

Кніга шатландскай пісьменніцы Мэры Сцюарт знаёміць нас з хлопчыкам Людвікам, які праз любоў да свайго старога каня Рэнці выпраўляецца ў небяспечнае падарожжа па фантастычнай зорнай краіне Задыяка. Кніга паказвае, наколькі важна ў сяброўстве быць адданым і шчырым, выхоўвае веру ў тое, што кожны чалавек мае годныя якасці, і ў яго сіле развіць іх у сабе ці занядбаць.

С 8200000000
ISBN 985-6012-01-5

© Пераклад. А.Арлова, 1995
©Ілюстрацыі. Л.Мележ, 1995

Гэтая гісторыя здарылася шмат гадоў назад з хлопчыкам, якога звалі Людвік. Распавёў мне яе Людвікаў унук, і я веру кожнаму яго слову. А вы, мае маленькія сябры, вырашайце самі, верыць гэтай гісторыі альбо не.

Людвіку Шпігелю было тады адзінаццаць год, ён жыў у Баварскіх гарах у маленькай вёсачцы, пад назваю Обэрфэльд. Гэр Шпігель, Людвікаў бацька, быў вельмі бедны. Апроч каровы і трох коз, у яго нічога больш не было, калі не лічыць, вядома, жонкі і сына. Нават невялічкая хата, дзе жылі Шпігелі, і стары конь, які дапамагаў ім у працы, належалі каралю, які валодаў і іхняй далінай, і ўсёю зямлёй на шмат міляў вакол.

Гэр Шпігель зарабляў на жыццё сталярствам. Усю працу ён рабіў сам, нават дрэвы валіў адзін, а потым цягаў іх з гор дадому, у чым яму дапамагаў стары конь Рэнці. Дома ён пілаваў бярвёны і складаў іх, каб

добра прасохлі. Гэр Шпігель быў вельмі добры сталяр, і наўрад ці ў Обэрфэльдзе можна было знайсці хоць адну хату, дзе б не стаяла мэбля, вырабленая яго рукамі. Нават доктар Кайнц, які жыў ажно ў Нэдэрфэльдзе, заказаў аднойчы Людвікаву бацьку стол. А яшчэ неяк раз гэр Шпігель зрабіў лаву для царквы ды так прыгожа аздобіў яе разьбою, што яна, як сказаў святар, падышла б нават для каралеўскага палаца. Але гэтая праца была цяжкая, яна пасоўвалася вельмі марудна і забірала шмат часу. Таму гэру Шпігелю даводзілася часам зарабляць і па-іншаму. Улетку ён з сынам Людвікам, якога назвалі так у гонар караля, пасвіў у гарах коз і іншую скаціну з навакольных вёсак.

Высока ў гарах заўсёды ярка свяціла сонца, тут было шмат сакавітай травы і смачнай вады. Летняя ферма называлася Альм. Двойчы на дзень кароў прыганялі сюды з пашы падаіць. З іх малака Людвікаў бацька і іншыя работнікі варылі сыры, а потым раскладалі вялікія сырныя галоўкі на паліцах. Калі сыры былі гатовыя, іх везлі ў даліну і там прадавалі. Сыравары працавалі пад нізкімі паветцамі, дзе стаяла безліч катлоў, з якіх валіла гарачая пара. Людвік быў яшчэ вельмі малы і не мог дапамагаць бацьку ў гэтай цяжкай працы. Цэлы дзень, з ранку да вечара, ён праводзіў з каровамі й козамі. Хлопчык выганяў іх на пашу і сачыў, каб ніводная жывёліна не адышлася ўбок і не згубілася. Гарачае сонечнае лета Людвіку вельмі падабалася.

Калі ж лета мінала, жыццё рабілася цяжкае і складанае. Кожны год, прыкладна ў сярэдзіне верасня, калі ўранку трава была ўся пакрытая расой і матылькі, ледзьве лопаючы крыламі, сонна пырхалі над блакітнымі кветкамі перапёлачніку і пасівелым ад расы дзядоўнікам, з гор па стромых сцежках пачыналі паволі цягнуцца статкі скаціны, якая вярталася да сваіх цёплых зімовых стойлаў у даліне. Паветра поўнілася салодка-сумным бомканнем званочкаў, што віселі на шыях у жывёл. Надыходзіла свята, вельмі падобнае да нашага Свята Ураджаю. Гралі музыкі, і ўсе вяскоўцы спявалі і танчылі. На кароткі час яны забываліся на сваё нялёгкае жыццё і на стому ад цяжкай працы і весяліліся, як маглі. Але ўсяму настае канец. Пасля свята зноў пачыналіся будні. Скаціну на зіму заганялі ў хлявы, што былі на першых паверхх дамоў.

Шпігелі таксама заганялі сваю карову, трох коз і старога Рэнці ў хлеў, дзе тыя, нікуды не выходзячы, праводзілі доўгія зімнія месяцы. Людвікаў бацька правяраў, ці хопіць на зіму назапашаных дроваў, аку-

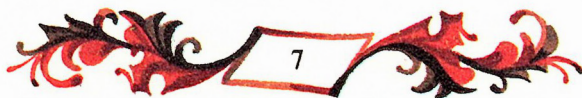
ратна складзеных пад павецямі. Потым ён выбіраў добра падсохлыя бяровы на сваю сталярскую працу. Пачыналася звычайнае зімовае жыццё.

Неўзабаве выпадаў снег.

Ніколі ў жыцці вы не бачылі такога снегу. Аднойчы ўранку неба нечакана пачынала цямнець і цэлы дзень заставалася вугальна-чорнае. Увечары, павольна кружачыся, пачыналі падаць першыя снежныя камячкі. Людзі клаліся спаць, а калі прачыналіся... У ярка-блакітных нябёсах сонца гарэла так, што балюча было глядзець. Яно, як у люстэрку, адбівалася ў бялюткім снезе і зіхацела ў тысячах тысяч сняжынак. Дзе стаялі хаты, здагадацца было, увогуле, можна — на іх месцы цяпер высіліся вялікія сумёты. Хвоі ператвараліся ў калоны бліскачага снегу і выглядалі так, нібыта падрыхтаваліся да Калядных святаў. А болей нічога не было. Дарогі, ручаі, палі — усё знікала. Прыходзіла зіма, і снег накрываў даліну.

Але часам зімою было нават лепей, чым улетку, бо можна было катацца на лыжах. Людвік ніяк не мог вырашыць, што яму падабаецца болей: купацца ў пяшчотных сонечных промнях, лежачы ў цёплай, мяккай траве ў Альме, ды назіраць, як павольна, гадзіну за гадзінай пасвяцца вакол каровы і козы, ці ляцець на лыжах з гары, уздымаючы ў марозным паветры воблака снегу, які ззяе на сонцы безліччу маленечкіх зорчак, — ляцець так хутка, як сам кароль у сваіх залачных санях, запрэжаных чацверыком шэрых коней.

Але бывала і так, што людзі, цэлы дзень пацешыўшыся сонцам і іскрыстым снегам, раптам прачыналіся сярод ночы і чулі нейкія няясныя гукі — нібыта пад вакном ціха скавытаў сабака. Але ж гэта быў зусім не сабака, бо сабака, скруціўшыся ў абаранак, спаў сабе на коўдры ў нагах. Гэта выў паўночны вецер, люты зімні вецер, які прыводзіць з сабою жаклівую снежную завіруху — шчыльную белую завесу з тоўстых і ліпкіх снежных камякоў, якая закрывае ўвесь свет. Але завіруха не самае горшае: горай бывае тады, калі паўночны вецер зрывае з гор снежныя шапкі і агромністыя снежныя патокі нясуцца па схілах уніз. Гэтыя лавіны змятаюць усё на сваім шляху: людзей, скаціну, нават дамы — і тут жа хаваюць іх пад сабою, ды так глыбока, што нічога і нікога нельга знайсці. І толькі праз доўгія месяцы, калі вясенняе сонца растопіць снег, можна пахаваць тых, хто загінуў.

І вась адною такой страшнаю ноччу і пачалася Людвікава гісторыя.

Увесь тыдзень ішоў снег, абрысы вясковых хат зрабіліся ад снегу мяккія і невыразныя. Але ў Шпігелевай хаце было вельмі цёпла і нават трошкі задушліва, бо ў такое надвор'е нікому, хто мае хоць невялічкі розум, у галаву не прыйдзе адчыняць акно і праветрываць хату. Амаль цэлымі днямі Людвік з бацькам праседжвалі каля вялікай гарачай печы ў куце пакоя. Яны займаліся сваёю звычайнай зімоваю працай.

Але спачатку, маленькія мае сябры, дазвольце вам сказаць, што сабой уяўляла Шпігелева хата, бо такое хаты вы ніколі не бачылі і, напэўна, ніколі не ўбачыце, хоць у Баварыі і дагэтуль сям-там яшчэ захаваліся старыя, напалову разбураныя драўляныя хаты, падобныя да хлявоў. У такіх хатах некалі жылі бедныя людзі, такія як Людвік і ягоная сям'я.

Шпігелеў дом быў драўляны і меў два паверхі. На ніжнім паверсе ўзімку жылі жывёлы — у вялікім пакоі (дакладней, хляве ці пуні) уздоўж сцяны для іх былі зробленыя стойлы. Другая частка была адведзеная пад корм для скаціны, а таксама пад сякія-такія запасы ежы на зіму для сям'і: бульба, бачуркі з квашанаю капустай (якая ў тых краях завецца заўэркаўт), мяхі з мукою ды прыгожыя вязкі цвёрдых сухіх каўбасаў. Яшчэ там былі сталярскія інструменты гэра Шпігеля, слоікі з клеём і лакам ды стос добра высушанага дрэва, падрыхтаванага, каб рабіць мэблю. У куце стаяў вялікі куфар, да берагоў поўны сухімі карэньчыкамі ды вузлаватымі сучкамі, адламанымі ад высохлых дрэваў, бо гэр Шпігель не толькі вырабляў цудоўныя сталы ды крэслы, але захапляўся яшчэ й разьбярствам.

Амаль кожны зімні вечар, калі іншая праца была ўжо скончаная, і фраў Шпігель сядала каля печы і пачынала нешта шыць або цыраваць, Людвік з бацькам таксама ўладкоўваліся бліжэй да агню і бавілі час, вырэзваючы з вузлаватых каранёў маленькіх гномікаў, козачак ды сарнаў. Улетку гэтыя фігуркі можна было прадаць на кірмашы і зарабіць трошкі грошай.

Шчыра кажучы, фігуркі, якія вырэзваў Людвік, прадаваліся не на дта добра, гэру Шпігелю часцяком даводзілася іх крыху папраўляць. Бацька не раз казаў свайму сыну: «З цябе ніколі не выйдзе добрага разьбяра, калі ты не навучышся размаўляць з тымі, каго хочаш выразаць, і не здолееш пачуць, што яны табе кажуць у адказ».

Людвік не зусім разумеў, што мае на ўвазе бацька, бо, хоць гэр Шпігель сапраўды, працуючы, увесь час нешта мармытаў сабе пад нос, хлопчык ніколі не чуў, каб маленькія гномы ці эльфы адказалі яму хоць слова.

Зрэшты, трэба прызнаць, што, калі гэр Шпігель, давёўшы фігуркі да ладу, развешваў іх на сцяне, дзе яны заставаліся вісець да вясны, гномы і эльфы выглядалі зусім як жывыя, і здавалася нават, што ў кожнага з іх нейкая неадкладная справа і ён толькі й чакае, калі ўсе лягуць спаць, каб саскочыць са сцяны і некуды бегчы.

А вось у Людвіка гномы выглядалі звычайнымі кавалачкамі яловых карэньчыкаў, і хоць нос, рот і вушы ў кожнага былі там, дзе трэба, чамусьці зусім не здавалася, каб у іх маглі быць нейкія справы.

І ўсё ж Людвік упарта стругаў цвёрдае дрэва і спадзяваўся, што ўрэшце настане час, калі бацька дазволіць дапамагчы яму ў чым-небудзь напраўду карысным — напрыклад, зрабіць стол ці крэсла.

Але Людвік надта ўжо нехлямяжа абыходзіўся з гэблем і долатам, і пасля таго, як пару разоў моцна парэзаўся ды яшчэ сапсаваў некалькі кавалкаў добрага дрэва, яму было строга забаронена нават дакранацца да інструментаў. Але можа ў Людвіка ўсё валілася з рук якраз таму, што ён вельмі хацеў дапамагчы і хапаўся за працу, якую ў сваім узросце зрабіць добра проста не мог. Гэр Шпігель з прыкрасцю трос галавою і ўголас пытаўся ў сябе, за што Бог падарыў яму такога неразумнага сына. А фраў Шпігель незадаволена падціскала вусны і, адрываючыся ад шыцця, адказвала, што далёка не кожны нараджаецца з разумнымі рукамі і што Людвік таксама можа часам добра дапамагчы ў хатняе працы.

Чуючы гэта, бедны Людвік толькі ніжэй схіляўся над працай і ўсім сэрцам жадаў, каб хоць нешта, хоць самая малая драбніца атрымалася ў яго па-сапраўднаму добра. Ён хацеў, каб бацькі маглі ім ганарыцца і каб людзі ў вёсцы калі-небудзь казалі: «Які разумны ў гэтых Шпігеляў сын!» Ён ведаў, што так кажуць пра Эміля, сына булачніка, і Ганса, кавалёва сына, і нават Рудзі, ягонага, Людвікава, сябра, які аднойчы зарабіў срэбны грошык, паказаўшы каралеўскім мысліўцам, у які бок пабег алень. Але пра яго самога наўрад ці нехта зможа сказаць добрае слова, бо ён жа ніколі не хадзіў у школу і нічога па-сапраўднаму добра рабіць не ўмеў. Ён мог хіба што прынесці вады ці дроваў, накарміць скаціну, прыбраць у хлеме, паправіць збрую, навастрыць бацькавы прылады, заварыць клей, памыць пэндзлі, перабраць цвікі, вымесці габлюшкі...

Людвік упарта стругаў старыя і цвёрдыя яловыя карані, бо лепшыя кавалкі, вядома, пакідаліся бацьку, і марыў, што прыйдзе дзень, калі ён стане сапраўдным разьбярор і будзе рабіць такія чароўныя рэчы, што імі пачнуць упрыгожваць не што-небудзь, а каралеўскія палацы.

Апроч разьбярства, якое працай па-сапраўднаму і назваць было цяжка, болей за ўсё Людвіку падабалася карміць скаціну. Але не карову, якая была даволі-такі дурная жывёліна, ці коз, якія, хоць былі крыху разумнейшыя, але мелі зласлівы нораў і часам, скарыстаўшыся з вашае дабрыні, маглі балюча вас бадануць ці яшчэ горай — сарвацца з прывязі, і тады іх даводзілася немаведама колькі лавіць. Не, болей за іншых Людвік любіў старога каня Рэнці, якога ведаў ад свайго нараджэння.

Рэнці быў нашмат старэйшы за Людвіка, яму ўжо споўнілася семнаццаць гадоў, а для працавітага каня гэта вельмі нямала. Рэнці ж быў сапраўды працавіты, ён не спыняўся ад світанку да вечара і рабіў усё: араў невялічкія Шпігелевы палеткі, цягаў з гор у даліну магутныя камялі дрэваў, якія гэр Шпігель пілаваў, тады завозіў папілаваныя бярвёны дадому і нарэшце — развозіў гатовую мэблю пакупнікам. Ды чаго толькі ён не рабіў! Усяго і не пералічыш. Рэнці працаваў доўга і нястомна, але ў апошнія тры-чатыры гады прыкметна аслаб. З кожным днём ён рухаўся марудней і марудней. А тут яшчэ аднойчы бярвяно, якое ён перавозіў, нечакана звалілася і ўдарыла яго па пярэдняй назе і зрабіла Рэнці калекам. На шчасце, праўда, нага засталася цэлая, але цяпер Рэнці пачаў крыху кульгаць, нага яму ўвесь час балела, і рухаўся ён ад гэтага яшчэ марудней.

І вось неяк раз гэр Шпігель сказаў, што налета, відаць, давядзецца ім шукаць новага каня. І хоць ні бацька, ні маці ні словам не абмовіліся, што тады будзе з Рэнці, Людвік выдатна разумеў, што двух коней бацькі пракарміць не змогуць і Рэнці, хутчэй за ўсё, завядуць на бойню і там заб'юць. Таму цяпер кожны дзень, даўшы есці карове і козам, Людвік прыносіў старому каню яго порцыю аўса і, сеўшы побач, доўга з ім размаўляў.

«Як гэта добра, што я магу з табою пагутарыць, — казаў Людвік свайму старому сябру, — і хоць ты нічога мне не адказваеш, я ўпэўнены, што ты ўсё добра разумееш».

Стары Рэнці шумна выдыхаў паветра і, задаволена сапучы, тыцкаў пысай хлопчыку ў грудзі. І разумелі яны адзін аднаго сапраўды цудоўна.

Аднойчы, калі ўвышыні, сярод белых скалаў шалёна выў вецер, а снег віхурыўся вакол Шпігелевай хаты і накрываў зямлю тоўстай пухнатаю коўдрай, Людвік на ўсю ноч мусіў застацца дома адзін — калі, вядома, не лічыць гномаў, якія ўсміхаліся яму са сцен. Людвікавы бацькі пайшлі ў вёску, што была пад гарой, бо там захварэла матчына сястра, і ёй трэба было дапамагчы, а бацька не хацеў, каб фраў Шпігель у такую непагадзь ішла адна.

— Дайсці да вёскі па такім снезе будзе цяжка, — сказаў ён жонцы, — а вярнуцца яшчэ цяжэй. Таму няхай Людвік сядзіць у хаце і падтрымлівае ў печы агонь. А калі табе давядзецца застацца з сястрою, дык я да ранку вярнуся дадому сам. Бо заўтра з-за снегу і кроку нельга будзе ступіць.

Вось так і выйшла, што Людвік застаўся адзін. Але яго зусім не палыхала маўклівая цемра за вокнамі (не тое, што нас з вамі), хлопчык ціха

сядзеў ля печы і працаваў над кавалкам дрэва, які, здавалася, гатовы быў ператварыцца ў вельмі сімпатычнага гнома, калі яго сям-там падправіць.

Але пакуль нічога не атрымоўвалася.

У печы прыемна патрэсквалі і шыпелі смалістыя дровы, ледзь чутна тукаў гадзіннік, і гномы на сценах пільна сачылі за хлопчыкам. Здавалася, яшчэ імгненне, і яны загавораць. З першага паверха часам далятаў шум — гэта варушылася ў стойлах скаціна. Вось нешта праблеяла адна з коз... А часам, калі вецер падлятаў зусім блізка, аканіцы пачыналі шалёна ляскаць і брызгатаць.

Адправіць Людвіка спаць не было каму, а сам ён рабіць гэта не спяшаўся. Ён прынёс да печы шмат дроваў, утульна ўладкаваўся каля агню і старанна вырэзваў гному вочы і нос, а гатовыя гномы ўважліва назіралі за гэтай працай. Але нарэшце ў гадзінніку расчынілася вакенца, кукулка пракувала поўнач, і Людвік зразумеў, што пара, відаць, ісці спаць. Яго ложка стаяў у гэтым самым пакоі, толькі з другога боку ад печы, і Людвіку не трэба было, як нам, са шкадаваннем пакідаць цёплы пакой і, дрыжучы, падымацца па халоднай лесвіцы ў спальню.

Людвік пачаў ужо прыбіраць інструменты, калі раптам пачуўся нейкі гучны ўдар, нібы нехта грывнуў дзвярыма ці нешта цяжкае звалілася на падлогу. Людвік прыслухаўся, але апроч знаёмых начных гукаў ды выцця ветру нічога не было чуваць. Тут ён адчуў, што ў пакоі пахаладнела. Але і дзверы, і аканіцы былі добра зачыненыя. Тады Людвік падумаў, што холадам, відаць, цягне паміж масніцамі з першага паверха. Напэўна, там адчынілася акно, упусціўшы ў хлёў марозную ноч.

Людвік узяў свечку і, другою рукой адкінуўшы вечка ў куце ля дзвярэй, спуściўся ўніз.

Там быў страшны холад. Каб хоць трошкі сагрэцца, козы збіліся ў кучу. А дурная карова чамусьці з дакорам зірнула на хлопца з-пад сваіх доўгіх веек. Але конь Рэнці...

Людвік аслупела спыніўся на апошняй прыступцы, не даючы веры вачам. Там, дзе звычайна стаяў стары конь, вісеў толькі абтрапаны канчур аброці, прывязаны да слупа. Дзверы ў хлёў былі шырока расчыненыя. Рэнці знік.

Людвік кінуўся да дзвярэй, парыў ветру задзьмуў свечку і ледзь не збіў яго з ног. У цемры нічога нельга было разгледзець, апроч высокіх

снежных сумётаў. Наперадзе віднелася толькі нешта накшталт шырокай разоры, зробленай, напэўна, канём, калі ён прабіваўся скрозь снег. Але і разора была ледзьве бачная: снег валіў безупынку, і выйшаўшы з хаты, Людвік адразу не змог разабраць, куды гэтая разора вядзе. Ён напружваў зоркія вочы, углядаючыся ў начную цемру, але нідзе не бачыў каня, які ўцёк з цёплага хлява.

Зрэшты, ноч была не такая ўжо цёмная — прынамсі не такая, якімі бываюць сырыя лістападаўскія ночы ў Шатландыі. Усё вакол было пакрытае белым снегам, і ў гэтым снезе, як у срэбным люстэрку, адбівалася святло, якім прамяніліся зоры. І якія зоры! У чорна-чорных нябёсах зоры ззялі безліччу зіхатлівых агеньчыкаў, а пад імі, нібыта абсыпаныя дыямантамі, блішчалі горныя вяршыні. Таму Людвік, прызвычаіўшыся да цемры, цудоўна бачыў уначы. Ён усё яшчэ стаяў ля расчыненых дзвярэй, калі вецер раптам аціх — гэтак жа нечакана, як і ўзняўся, — снежная завіруха ўляглася, нягучна ўпалі апошнія снежныя камячкі, і ўсё вакол затаілася. Зрабілася ціха і вельмі-вельмі халодна.

Трэба сказаць, што хоць Людвік, можа, і не ўмеў добра абыходзіцца з бацькавымі інструментамі і быў не такі разумны, як Ганс, Рудзі ці які іншы з ягоных сяброў, але жыццёвага досведу ў яго было дастаткова. Ён выдатна ведаў, што, калі не знойдзе старога каня і не верне яго ў цёплы хлеў, конь немінуча загіне. Не горай ён разумеў і тое, што, выправіўшыся на пошукі адзін, рызыкуе ўваліцца ў якую снежную прорву і тады можа загінуць сам.

А вось калі запаліць ліхтар ды забрацца на пагорак за хатай, з якога далей відаць, дык з гэтага не будзе ніякай шкоды. Людвік спадзяваўся, што зможа адтуль убачыць Рэнці і, не рызыкуючы сабою, прывесці яго дадому. А можа, стары конь, заўважыўшы святло, сам прыйдзе назад у стойла і выратуе гэтым сабе жыццё. У іншым выпадку Людвіку застаецца толькі вярнуцца ў цёплую хату і чакаць бацьку.

Людвік разумеў, што як бы ён не любіў каня, але рызыкаваць сваім жыццём дзеля ягонага ён не мае права. І ўсё ж ён мусіў зрабіць, што мог, каб выратаваць старога сябра.

Ён зачыніў дзверы ў хлеў і маланкаю ўзляцеў на другі паверх, каб апрануцца. Шпарка абкруціўшы шыю шалікам, Людвік надзеў цёплае паліто, шапку з тоўстае воўны, якая закрывала вушы, і цёплыя боты — найлепшыя, якія маглі дазволіць сабе яго бацькі. На зімовае вопрат-

цы ў Баварыі ніхто не ашчаджае. Нарэшце, схапіўшы лыжы і палкі, ён кулём кінуўся ўніз. Козы ўжо адагрэліся і задаволена жавалі сена, карова не звярнула на яго ніякай увагі.

«Ага, вам, значыць, на ўсё напляваць?! Нічога вас не хвалюе!» — раззлавана крыкнуў ім хлопчык. Ён ухапіў ліхтар, што вісеў на круку, хуценька прывязаў лыжы і выйшаў, шчыльна зачыніўшы за сабою дзверы. Дарога, якая вяла да пагорка, была ледзьве бачная, з абодвух бакоў, як снегавыя муры, яе абступалі шэрагі высокіх ялінаў. Снег быў глыбокі і мяккі — такі мяккі, што нават на лыжах Людвік на кожным кроку правальваўся. Калі вам хоць аднойчы даводзілася хадзіць па глыбокім снезе, вы, пэўна, ведаеце, як гэта цяжка. А ў Баварыі снег вельмі глыбокі.

Людвік спяшаўся, але ж калі прабіраешся праз агромністыя сумёты, спяшаешся ты ці не — усё роўна хутка ісці не зможаш. Ён марудна пасоўваўся ўгару, і кожны крок даваўся яму вельмі цяжка. Калі б ісці трэба было далей, ён страціў бы астатнія сілы, бо нават цяпер, ускараскаўшыся на вяршыню пагорка, увесь узмок і дыхаў, сапучы, як кавальскія мяхі. Крыху, нарэшце, аддыхаўшыся, ён уважліва агледзеўся вакол, але Рэнці нідзе не ўбачыў. Не відаць было й бацькі, якому пара ўжо было б вяртацца з Обэрфэльда ад дзядзькі Франца.

Людвік стаяў, не ведаючы, што рабіць. Ён знаў, што ён не надта разумны і што часам робіць дурныя рэчы, і тады людзі кажуць: «Ну, дык гэта ж Людвік! Чаго ад яго чакаць?! Розумам ён не вызначаецца!» Але ж людзі могуць сказаць і горай: яны могуць абвінаваціць яго ў тым, што Рэнці знік. Бо менавіта ён, Людвік, заўсёды чыніў каню збрую, і таму, калі Рэнці загіне, гэта будзе яго віна.

Людвік ведаў, што шукаць старога каня няма сэнсу, але, можа, варта пайсці ў вёску і паведаміць бацьку пра тое, што здарылася. Цікава, ці скажа яму бацька: «Малайчына, Людвік! Ты добра зрабіў, што прыйшоў да мяне!» — ці, наадварот, усе толькі незадаволена патрасуць галавамі і прабурчаць: «Зноў гэты Людвік! Турбуе бацьку, ды яшчэ ў такі час, калі цётка Ганна ляжыць зусім хвора».

Людвік стаяў на пагорку і сумна думаў, які ён дурны і якая халодная ноч. Ён прыгадаў, што ў Рэнці параненая нага і зразумеў, што, калі да раніцы стары конь не знойдзецца, ён пэўна ўжо будзе мёртвы. І хлопчык гучна заплакаў.

З вачэй у Людвіка пырснулі горкія слёзы, яны збягалі па шчаках на шалік, з носу цякло. Ён не ўтрымаўся і выцер твар мокраю рукавіцай, а кожны ведае, як гэта непрыемна. Людвіку здавалася, быццам ён зрабіў нешта непараўнае, недаравальнае, быццам гэта праз яго недагляд бедны Рэнці можа цяпер загінуць. Ён стаяў на пагорку і плакаў па сваім старым сябры, які згубіўся недзе ў лютай начы. Ён плакаў, і адзіным яго суцяшэннем было хіба тое, што ён можа ўволю выплакацца ў адзіноце, калі няма каму паздекавацца з яго, назваць яго слімаком ці размазнёй, таму што ён гэтак разумзаўся з-за нейкай жывёліны. Людвік яшчэ быў малы і не разумеў, што ў слязах няма нічога ганебнага, тым болей, калі хвалюешся за жывёлу, якая сама не можа сябе абараніць.

Вакол, колькі хапала вачэй, шырылася маўклівая даліна, пакрытая

глыбокім нескранутым снегам. Над ёю высіліся лясы, а яшчэ вышэй, ледзь бачныя скрозь снежную віхуру, іскрыліся горныя вяршыні. І над усёй гэтай белаю цішынёю панавалі зоры — яны панавалі над усім сусветам. Яны зіхацелі і пераліваліся ў чорным аксаміце неба, і ад іх сыходзіла дзівоснае святло, якое нібы серабрыстым покрывам ахутвала снежную прастору.

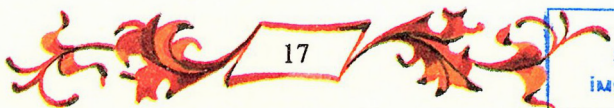
І раптам, далёка-далёка, ля падножжа высачэзнай скалы, якую ў тых краях завуць Егерсальп, узнікла маленькая чорная плямка, якая паволі пасоўвалася па снезе наперад. Безумоўна, толькі цуд мог дапамагчы Людвіку яе заўважыць. Ён збіраўся быў ужо вяртацца дадому, калі краем вока прыкмеціў гэтую чорную кропачку на белым снезе. Каб яе ўбачылі вы ці я — мы не надалі б ёй ніякай увагі, але Людвік быў звыклы да горных прастораў, і вочы ў яго былі, як у арла, а вы самі ведаеце, што ў арлоў самыя зоркія ў свеце вочы. І таму ён адразу сцяміў, што гэта конь, які цяжка брыдзе праз снег, што дастае яму па самыя грудзі.

Вы, напэўна, здзівіліся б, каб убачылі, як хутка — у адно імгненне — высахлі ў Людвіка слёзы. Ён прыставіў рукі да рота, гучна крыкнуў — і яго доўгі крык, падобны да гука паляўнічага рога, паляцеў над Альпійскай далінаю. Улетку ён заўжды так склікаў кароў, калі быў у Альме. Яго крык дасягнуў Егерсальпа і, адбіўшыся ад яго, праз некалькі імгненняў рэхам вярнуўся назад.

Рэнці пачуў голас свайго маленькага гаспадара. І Людвік — не ўбачыў, а бадай — адчуў, што стары конь спыніўся, падняў галаву і зірнуўся. Але, апусціўшы галаву, зноў рушыў далей праз глыбокі снег да Егерсальпа.

І тут здарылася нечаканае.

Над стромым схілам Егерсальпа ўзняліся стаўбуры белага дыму. Людвік ведаў, што гэты дым не ад вогнішча: гэта — абвал, страшная снежная лавіна, тысячы тонаў снегу, камення і абломкаў скал, якія нястрымным патокам нясуцца з горнай вяршыні, знішчаючы ўсё на шляху. Недзе высока ў гарах над Егерсальпам, не вытрымаўшы свайго ж цяжару, пачаў паволі рухацца снег. Спачатку ён поўз марудна, потым, набіраючы вагі, пачаў каціцца ўсё хутчэй і хутчэй... І вось лавіна ляцела ўжо ўніз, уздымаючы хмары снежнага пылу, які здалёк нагадваў дым.

Лавіна спынілася ля падножжа Егерсальпа — якраз там, дзе хвіліну назад стаяў Рэнці. Тысячы тонаў снегу саслізнулі па горным схіле і пахавалі Людвікаву надзею выратаваць старога каня.

Што мог зрабіць бедны хлопчык?! Толькі глядзець...

Калі абвал скончыўся і снежныя хмары рассеяліся, перад вачыма зноў паўстала бязмежная белая прасціна, сатканая са срэбнага снегу, што пакрываў усю даліну. Чорная плямка ля падножжа Егерсальпа знікла.

Людвік быў няздольны паварушыцца. Яму здавалася, быццам ён сам трапіў пад тую лавіну і цяпер, раздушаны страшнымі снежнымі гурбамі, не можа нават уздыхнуць...

У гэтую хвіліну адбылася яшчэ адна дзіўная падзея. Ён убачыў знічку.

Агромністая, бліскучая і такая чароўная, нібыта яе падвесіў на нябёсах сам Бог, знічка ўспыхнула на неверагоднае вышыні і паляцела, разразаючы чорны аксаміт зімовага неба. Яна паволі плыла ўначы, і за ёю, як за паветраным змеем, цягнуўся доўгі святлівы хвост, перасыпаны зорным пылам. Здавалася, усе астатнія зоры побач з ёй пацямнелі.

Спачатку знічка рухалася паволі, потым хутчэй і хутчэй, і вось, як вогненная страла, уторкнулася ў снег ля падножжа Егерсальпа. Людвік гатовы быў прысягнуцца, што яна ўпала ў тым самым месцы, дзе лавіна накрыла Рэнці.

Але як толькі святло ад знічкі пагасла, ноч зрабілася чорнаю і пустою, і Людвік, стоячы ў цемры на пагорку за хатай, адчуў сябе яшчэ болей самотным і няшчасным.

І раптам уся Людвікава разважнасць некуды знікла. Невядома, пра што ён думаў і на што спадзяваўся — гэтага ён, напэўна, і сам не мог бы сказаць, — але, уражаны незвычайным відовішчам, якое адкрылася яго вачам, чароўнаю знічкаю, што ўпала з нябёсаў да Егерсальпа, ён рашуча ўзмахнуў лыжнымі палкамі і паляцеў туды, дзе яна пагасла.

Людвік быў упэўнены, што здолее знайсці тое месца. Калі вы хоць раз бачылі знічку, вам павінна быць знаёмае гэтае пачуццё: здаецца, каб яна ўпала трошкі бліжэй (а такога ніколі чамусь не здараецца), можна было б падбегчы да месца, у якім яна ўпала, і ўбачыць блакітны халаднаваты шар ці якую вялікую і глыбокую, прарэзаную ў зямлі дзірку.

Зрэшты, я не думаю, каб Людвік спадзяваўся знайсці што-небудзь пэўнае. Проста ён адчуваў, што знічка ўпала дзеля яго — каб паказаць

яму дарогу, і таму ён павінен быў дабрацца да Егерсальпа. Людвік хутка ехаў наперад, і асветленыя вокны вясковых хат адплывалі ўсё далей і далей, пакуль нарэшце зусім не зніклі. Хлопчыка з усіх бакоў ахінула іскрыстая начная цішыня, у якой чуўся толькі шоргат лыжаў па снезе.

І вось, засланіўшы зорнае неба, над ім навіс цень Егерсальпа. Людвіка раптам ахапіла няўпэўненасць, і ён упершыню падумаў, што, напэўна, зрабіў неразумна, выправіўшыся ў дарогу. Але ў гэтую самую хвіліну снег пад яго нагамі падаўся, расчынілася вялізная прорва... І ён адчуў, што ляціць уніз, у чорную пашчу, у якой, відаць, яму было наканавана быць пахаваным назаўжды.

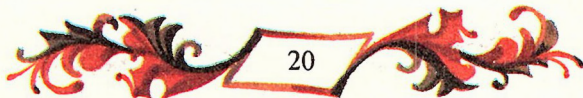
Людвік не ведаў, якой глыбіні была расколіна, але яго палёт, як яму здалося, быў вельмі доўгі. Увогуле яму пашанцавала: упаўшы на мяккі снег, што высцілаў дно, ён зусім не параніўся. Паляжаўшы колькі хвілін, каб аддыхацца, ён сеў і здранцвелымі ад холаду пальцамі адвязаў лыжы. Вакол была непраглядная цемра. Зорнае святло не дасягала чорнай глыбіні гэтай снежнае ямы. Хлопец напружваў зрок, але не мог разгледзець нават, дзе канчаліся цёмныя сцены расколіны і пачыналася начное неба. Зорнае святло засланяў сабой Егерсальп, што навісаў над прорваю.

Было цёмна, халодна і вельмі самотна. Цяпер Людвік меў дастаткова часу, каб падумаць і зразумець, якіх ён наламаў дроваў. Нічога чарадзеянага ў той знічцы не было, і ніякага знаку яна не несла. Хлопцу было дзіўна, што гэта магло прымусіць яго кінуцца так безразважна ў начное прадонне.

І тут ён прыгадаў, што звычайна казалі пра знічку людзі ў іх вёсцы: знічка — прадвесніца смерці, вось што казалі людзі. Выходзіць, калі знічка і была нейкім знакам, дык азначала яна, відаць, толькі тое, што бедны стары Рэнці загінуў пад снежнай лавінаю. І калі Людвік не пратрымаецца, пакуль бацька прыйдзе дадому і знойдзе лыжны след, што вядзе да Егерсальпа, дык зусім можа быць, што ўпадзе яшчэ адна знічка. Ягоная знічка.

Хлопец ведаў, што без дапамогі ніколі не здолее выбрацца з гэтай снежнае яміны. А калі паспрабуе палезці сам, снег пасыпіцца спачатку са сценаў прорвы, потым зверху, а потым і з горнага схілу. І тады ўжо не застанецца ніякіх слядоў, і бацька не даведаецца нават, адкуль пачынаць пошукі.

Людвік сядзеў, трымаючы ў руках зусім не патрэбныя цяпер лыжы.

Яму было страшна. У яме рабілася ўсё халадней і халадней. Холад абвалокваў хлопчыка, прытупляючы ўсе ягонныя пачуцці, і ўрэшце Людвік лёг на мяккую снежную пярыну і заплюшчыў вочы...

Але раптам вялікая снежная гурба зусім побач з ім пачала варушыцца.

Людвік усхапіўся і хутка адскочыў убок. Сэрца ў яго моцна калацілася.

А снежная гурба, паварушыўшыся, выцягнулася, пачала абтрасацца, і нарэшце тое, што было ўсярэдзіне, устала на ногі. Людвік нічога не бачыў у непрагляднай цемры, але пачуў вельмі знаёмае сапенне, і да яго твару даляцеў цёплы знаёмы подых.

Вы, напэўна, ужо здагадаліся, што гэта быў стары Рэнці, які, як і яго гаспадар, быў пахаваны ў снежнае яміне. Але конь быў жывы!

— Рэнці! Мілы Рэнці! — крыкнуў Людвік і, кінуўшыся да каня, моцна абхапіў яго за шыю рукамі. Ён так узрадаваўся, што зусім забыў, што, седзячы на дне расколіны, крычаць ці рабіць рэзкія рухі ні ў якім разе нельга, бо можна выклікаць яшчэ адзін снежны абвал.

А менавіта гэта і здарылася. Бязгучна, як туман, які раніцай пакрывае зямлю, снежныя сцены сышліся і апалі, пахаваўшы каня і хлопчыка. Ці, дакладней, — тое месца, дзе яны стаялі за імгненне да абвалу. Бо не паспелі яшчэ першыя камякі даляцець да дна, як Рэнці, а з ім і Людвік, які з усяе моцы ўчапіўся каню ў грыву, кінуліся наперад, у цемру.

Прорва, у іх за спінаю, наглытаўшыся снегу, знікла. А перад імі ляжаў пракладзены пад снегам тунель. Тунель быў чорны, але цемра ў ім была празрыстая, нібыта сюды нейкім чудам змагло прасачыцца зорнае святло. І па гэтым доўгім і роўным, як струна, тунелі Рэнці амаль бегма рушыў наперад. Здавалася, ён ведае, куды вядзе дарога. Людвік таксама бег побач. І толькі яны прабягалі некалькі метраў, як сцены тунеля ў іх за спінамі адразу абвальваліся. Адзіным жаданнем Людвіка было, каб яны хутчэй дабраліся да канца, хоць да якога-небудзь канца...

Але палохацца часу не было. Дый у старога Рэнці выгляд быў зусім не спалоханы. Наадварот — раптам конь радасна заржаў.

Ад гэтага гуку за імі нібыта абрынуліся ўсе снягі сусвету... А наперадзе заблішчала шурпатая скала Егерсальпа, у якой была шырокая расчыненая нейкая брама, і з яе лілося сапраўднае, яркае і цёплае святло свечак, паходняў і вогнішчаў.

Брама вяла ў пячору. Але такое пячоры Людвік ніколі ў жыцці не бачыў. Асабліва здзіўлялі яе памеры. Складзеныя хаваліся ў цемры высока над галавой, шматлікія галерэі разбягаліся ў розных напрамках... І яшчэ — тут было на дзіва цёпла і светла. У адно імгненне холад знік, рукі ў Людвіка адагрэліся, шчокі заружавелі. Хлопец зірнуў на Рэнці і не паверыў вачам: конь быў ужо амаль сухі, яго шкура адлівала прыгожым каштанавым колерам, а грыва і хвост, якія раней заўжды былі з выгляду абадраныя, цяпер зрабіліся серабрыстыя і густыя.

Тут самы час растлумачыць, што стары Рэнці паходзіў з пароды *хафлінгераў*, прыгожай, дужай і вельмі рэдкай пароды коней. Гэтая парода вылучаецца чароўным каштанавым колерам шкуры і срэбнымі грываю і хвостом. Кажуць нават, што ў сонечную калясніцу запрэжаныя менавіта хафлінгеры. І ясным сонечным днём гэтаму сапраўды

можна паверыць. Людвік, прынамсі, быў упэўнены, што так яно і ёсць.

Агледзеўшыся, Людвік убачыў, што ў пячоры поўна народу. Гэта былі юнакі, гадоў па шаснаццаць ці болей, але былі і маладзейшыя за яго. Апанутыя яны былі вельмі дзіўна: на ўсіх былі кароткія цёмныя тунікі са скуры ці воўны, але ў чаравіках быў толькі адзін, астатнія былі босыя.

Нягледзячы на гэта, яны выглядалі зусім не бедна, прынамсі, паводзілі сябе не як беднякі. Наадварот, у старэйшых выгляд быў напышлівы і ганарысты.

Заўважыўшы Людвіка, які, трымаючы Рэнці за грыву, нясмела скіраваўся да іх, тры юнакі, што сядзелі каля вогнішча, ускочылі і рушылі проста да яго.

— Ты — не з нашых, — сурова прамовіў адзін, што быў вышэйшы.

Людвік не ведаў, што адказаць. Ён толькі моўчкі пакланіўся, як яго вучыла маці, і, відаць, зрабіў якраз тое, што было трэба, бо юнак, які гутарыў з ім, крыху палагоднеў. Ён адрывіста запытаў:

— Адкуль ты? Дарога, якой ты прыйшоў, павінна быць закрытая.

— Не ведаю... Перада мной была толькі адна дарога, — сумеўшыся, адказаў Людвік. — А куды я трапіў? Я і не ведаў, што тут ёсць пячора...

— Дзе ўжо табе! — сказаў юнак такім тонам, што Людвік яшчэ болей адчуў сябе гаротным бедняком. — Гэтая дарога адкрытая толькі выбраным. Але ты тут, а гэта значыць, што цябе прынялі. Добра, пабачым... Як называецца тваё каралеўства?

— Каралеўства?! — Людвік не мог схаваць здзіўлення. — Яно называецца Баварыя.

— Як, як? Ніколі не чуў пра такое. Напэўна, якое-небудзь маленькае, занябанае каралеўства на ўскрайку свету, у якім ёсць толькі скалы ды некалькі коз, — пагардліва прамовіў высокі хлопец.

— Не дражні яго, — уступіўся за Людвіка юнак, што сядзеў каля вогнішча. — Калі па яго паслаў сам Стралец, значыць, ён нечага варты. А тое, што выглядае ён дзівакавата, дык гэта нічога: мы хутка прывядзем яго да ладу.

Гэтыя словы прыйшліся Людвіку не зусім даспадобы. Але голас, якім яны былі прамоўленыя, быў дабрэйшы.

Людвік нясмела загаварыў:

— Прабачце, пане, калі я прыйшоў не тою дарогай...

— Не называй мяне панам, — перапыніў яго першы юнак. — Мяне завуць Язон. А панам мы называем толькі Стральца. І, дарэчы, пакінь свайго каня звонку, ён табе пакуль не спатрэбіцца.

— Ты гэтую чучку называеш канём?! — крыкнуў нехта з ценю, і іншыя хлопцы захіхікалі. — І як гэта бацька даў яго табе? Мусіць, сабакі яго есці ўжо не захацелі?!

Людвік вельмі любіў старога Рэнці і часта нават казаў, што конь разумее кожнае яго слова. Яму было добра вядома, што ўвогуле жывёлы не надта разумеюць чалавечую мову. Але, можа, гэта таму, што яны не хочуць прыслухоўвацца да людзей, бо нічога цікавага ў чалавечых размовах для іх няма.

І ўсё ж злосная заўвага была да такой ступені блізкая да праўды, што Людвіку зрабілася вельмі балюча і крыўдна за свайго старога адданага сябра, які шмат чаго вытрываў за сваё жыццё і цяпер стаяў стомлены, з паніклаю галавой і апушчанымі вушамі і выглядаў сапраўды не лепшым чынам. Крыўда была настолькі моцная, што Людвік забыўся, што ён сын беднага селяніна і што перад ім маладыя людзі яўна каралеўскае крыві, якія сабраліся, відаць, адпачыць пасля палявання ці чаго яшчэ — ён раптам пачырванеў як бұрак і з запалам сказаў:

— Гэта цудоўны конь, і ўсім вядома, што лепшай пароды за баварскіх хафлінгераў няма! А каб вы былі такія ж старыя і каб вас таксама накрыла лавіна, пахаваўшы пад сямю метрамі суцэльнага снегу, дык і вы выглядалі б не лепей!

У адказ ён пачуў зусім не тое, чаго мог чакаць.

Высокі юнак, якога звалі Язон, раптам нахмурыўся.

— Які яшчэ снег? Хіба ты не ведаеш, што снег гэтай зімою яшчэ не падаў?! Што ты там вярзеш?

Усе астатнія падхапілі:

— Так! Што гэта за казку ён выдумаў? І навошта хлусіць? Увогуле, хто ён такі?

Юнакі паўскоквалі з месцаў і насунуліся на небараку Людвіка. Выгляд у іх быў вельмі варожы. Людвік убачыў, што шмат хто з іх узброены — у некаторых за поясам тырчалі кінжалы, іншыя трымалі ў руках лукі са стрэламі.

Але тут пачуўся прыемны голас:

— Супакойцеся, дайце яму сказаць.

Гэтыя словы прамовіў юнак гадоў чатырнаццаці. У яго быў просты загарэлы твар і шырокія дужыя плечы. З усяе адзежы на ім было толькі нешта накшталт спадніцы, якая нагадвала шатландскі кільт, але зроблены з залацістага з чорным футра. Трымаўся кільт на залачоным поясе, за якім тырчаў доўгі кінжал. Хлопец ступіў да Людвіка, і ўсе, нават старэйшыя, з павагаю расступіліся, даючы яму дарогу. Спыніўшыся перад Людвікам, хлопец засунуў вялікія пальцы за пояс.

— Будзе лепей, калі ты раскажаш сваю гісторыю ад самага пачатку. Звычайна Стралец папярэджвае нас пра незнаёмцаў, якія могуць з'явіцца, але пра цябе мы не чулі нічога. Ты кажаш, што ты з Баварыі. Пра такую краіну ніхто з нас не ведае. Але гэта яшчэ нічога не значыць — у гэтых гарах безліч маленькіх каралеўстваў. Ты нешта казаў пра снег, але з мінулай вясны не ўпала ні сняжынкі... І ўсё ж мне чамусьці здаецца, што ты кажаш праўду, бо, калі ты толькі ўвайшоў, я заўважыў, што на скуру ў твайго каня былі камякі снегу.

Юнак змоўк. Было чутна, як патрэскваюць дровы ў агні. Нехта громка пацвердзіў:

— Гэта праўда. Я таксама бачыў.

На яго адразу зашыкалі:

— Ціха ты! Дай гаварыць Пелею!

— Ну, — прамовіў той, каго назвалі Пелеем, — раскажы ж нам, дзе знаходзіцца тваё каралеўства і якою дарогай ты сюды прыйшоў.

— Прашу прабачэння, пане, — нервуючыся пачаў Людвік, якога ўсё жыццё прывучалі з павагаю ставіцца да такіх людзей, як Пелей, якімі маладымі яны ні былі б. — Маё каралеўства... яно пачынаецца адразу за Егерсальпам і цягнецца далёка, далёка... А ўвайшоў я праз тую вунь браму.

І Людвік павярнуўся, каб паказаць, праз якую браму ён увайшоў. Але ўявіце сабе яго здзіўленне, калі ён убачыў, што ніякага ўваходу там больш не было. Там, дзе раней была брама, блішчала гладкая і роўная скала, у якой не было не тое, што брамы, а нават і шчыліны!

— Але ж яна тут была! — у роспачы крыкнуў Людвік. — Рэнці трапіў пад лавіну, я пайшоў за ім і таксама праваліўся ў расколіну, а потым мы знайшлі пад снегам тунель і, убачыўшы ў яго канцы расчыненую браму, увайшлі ў яе, і вось...

Ён змоўк. Пелееў твар скамянеў, а Язон нахіліўся і падняў лук, які

быў прыстаўлены да сцяны. Астатнія хлопцы, не зводзячы з Людвіка варожых позіркаў, насунуліся яшчэ бліжэй. Усе загаманілі, перапыняючы адзін аднаго.

— Гэта шпіён! Хто і калі чуў пра каралеўства з такой варварскай назвай?!

— Ды яшчэ, як ён кажа, вялікае каралеўства, на сотню міляў! Хіба мы не ведаем, што ў гарах на сем дзён падарожжа няма нават даліны з такою назвай!

— Але, можа, гэты хлопец прыйшоў здалёк? Паглядзіце на ягонага каня, ён жа ледзь сюды дацягнуўся.

— Не кажы глупства! Ён не з нашых! Хіба гэта каралеўскі сын? Дый мы без таго ведаем, што ён не мог прайсці праз гэтую браму.

— Але ж калі па яго паслаў сам Стралец...

— Ды зірніце вы на яго твар,— пачуўся рэзкі голас Язона.— Ён нават не чуў, хто такі Стралец. Гэта падкуплены шпіён, і я прапаную абысціся з ім, як і трэба абыходзіцца са шпіёнамі. Вызвалім Стральца ад гэтых турбот.

Людвік адступіў на крок, потым яшчэ. Хлопцы стаялі перад ім шчыльнай сцяною: варожыя вочы, суровыя твары, сям-там паблісквалі стальныя клінкі. Але адступаць ужо не было куды.

Павярнуўшыся да Пелея, які быў тут, відаць, за галоўнага, Людвік прамовіў у роспачы:

— Паслухайце, калі ласка! Я ж зусім не казаў, што я каралеўскі сын! Але я й не шпіён! Шчыра! Я кажу вам чыстую праўду! Я проста пайшоў шукаць свайго каня, і мы абодва загінулі б, калі б брама ў вашу пячору не была расчынена. Я не ведаю, хто вы, не ведаю, хто такі Стралец і куды я трапіў. Усё, чаго я хачу, гэта — знайсці дарогу дадому!

Яго словы выклікалі дзіўную рэакцыю. Калі ён змоўк, у пячору запанавала поўная цішыня. І Людвік заўважыў, што ніхто ўжо не звяртае на яго ніякай увагі. Усе павярнуліся і глядзелі на нейкую істоту, якая толькі што выйшла з ценю ў далёкім куце пячоры і спынілася ля вогнішча.

Нейкая істота — Людвік спачатку сапраўды не мог знайсці іншага слова, каб назваць таго, хто нечакана ўзнік у пячоры. Ён убачыў незвычайна высокага барадатага чалавека, сапраўднага волата з магутнымі плячыма й мускулістымі грудзмі. Волат трымаў велічэзны лук, нацягнуць які маглі б толькі яго дужыя рукі.

Залачоная дуга лука ззяла агнём. Волат быў голы да пояса, ягоныя моцныя грудзі перасякаў толькі скураны раменьчык, на якім трымаўся калчан з доўгімі стрэламі. Вопратка, што закрывала ніжнюю частку тулава, была ці то са скуры, ці то з футры. Але волатавых ног з-за юнакоў не было відаць, і Людвік не мог яго добра разгледзець цалкам. Калі ж юнакі расступіліся, хлопец ледзь не самлеў ад здзіўлення: волат выглядаў волатам яшчэ й таму, што там, дзе ў звычайных людзей былі ногі, у яго было тулава і ногі каня! Увогуле, большая яго частка была

канём, і толькі замест конскае галавы і шыі быў чалавечы торс.

Вы ўжо, безумоўна, здагадаліся, што гэта быў звычайны кентаўр, але не забывайцеся, што Людвік не прачытаў ніводнае кнігі за сваё жыццё і таму нават чуць не чуў пра нейкіх там кентаўраў. І усё ж ён адразу адчуў, што перад ім стаіць вельмі ўпэўненая ў сабе, спакойная, магутная, але і вельмі пагрозлівая істота.

— Хто гэта? — запытаўся кентаўр гучным голасам, у якім дзіўна перамешваліся высокія і нізкія ноты і які болей нагадваў голас каня, чым чалавека. Але кожнае прамоўленае ім слова гучала выразна.

Людвік моўчкі пакланіўся: ад страху ён не мог разявіць рота. За яго адказаў Пелей:

— Мы тут якраз распытвалі яго, пане Стралец. Ён кажа, што трапіў сюды праз браму ў тае скале: яна нібыта была расчыненая. А родам ён быццам з нейкага варварскага каралеўства, якое называецца Баварыя. Ён кажа, што цяпер там зіма і што яго конь трапіў там у нейкую расколіну ў снезе, а потым за канём праваліўся і ён сам. Тады яны нібыта пайшлі па тунелі і вось — знайшлі ўваход у наш Дом.

Стралец велічна ўзвышаўся над усімі, уважліва пазіраючы на Людвіка вялікімі нечалавечымі вачыма. Сцебануўшы сябе хвостом па баках, ён запытаў:

— Гэта ўсё праўда, хлопча?

Людвік адразу не здолеў нічога адказаць, ён толькі кіўнуў, але ўрэшце прымусіў сябе выціснуць: «Так, пане».

— Ты напраўду трапіў у гэты Дом выпадкова? Ці, можа, твой бацька-кароль паслаў цябе да мяне вучнем?

— Мой бацька зусім не кароль, пане, — дрыжучы, вымавіў Людвік. — Кароль жыве ў замку, што ў суседняй даліне. Я колькі разоў яго бачыў, але ён на мяне ніколі не звяртаў увагі. А майго бацьку клічуць Фрыц Шпігель, ён сталяр, і жывем мы ў невялічкім дамку непадалёк ад Альма.

— Як жа ты здолеў знайсці дарогу ў мой Дом? Якія чары прывялі цябе сюды?

— Шаноўны пане, — пачаў тлумачыць Людвік, — Рэнці, мой конь, парваў аброць, а дзверы ў хляве былі адчыненыя, вось ён і ўцёк. А тады дзьмуў моцны паўночны вецер — самы страшны і небяспечны ў нашых гарах... — Людвік да таго заблытаўся, што яму пачало здавацца, быццам

ён недзе вельмі далёка ад дому. Дый хто мог бы з упэўненасцю сказаць, як яно было напярэда?

— І вось, Вашамосць, ведаючы, што адзін Рэнці загіне ў снезе, я забраўся на пагорак і, убачыўшы яго ля Егерсальпа, пачаў клікаць. Ён пачуў мяне, але назад чамусь не павярнуў. Тады я падумаў, што ён, відаць, нічога ўжо не разумее ад холаду. І вырашыў, што пайду за ім і тады, можа, здолею яго ўратаваць і прывесці дадому. Я ж быў сам вінаваты, што аброць парвалася, бо папраўляць яго збрую — мой абавязак. Калі б ён загінуў, я ніколі б сабе гэтага не дараваў. Дый потым, мы з Рэнці, ну... разумееце, пане, я ведаю яго ўсё жыццё... Я павінен быў зрабіць усё, каб знайсці яго...

Людвік вельмі нерваваўся, ён часта збіваўся і пачынаў зноў. А калі расказваў, як Рэнці мог загінуць ад холаду, — моцна абняў старога каня за шыю, хоць зрабіў гэта, можа, не столькі ад любові, як дзеля таго, каб утрымацца на нагах, якія ажно падкошваліся ад хвалявання. Юнакі з кінжаламі і стрэламі напагатоў стаялі вакол шчыльнай сцяною, не зводзячы з яго пільных позіркаў. А кентаўр велічна паглядаў на яго з вышыні свайго агромністага росту, і здагадацца, пра што ён думае, было немагчыма.

— А потым пачаўся снежны абвал, — ледзь чутна расказваў далей. Людвік, — і лавіна накрыла Рэнці. Я ўжо вырашыў быў, што пара, відаць, вяртацца дадому, бо цяпер мне яго не ўратаваць... Але тут упала знічка...

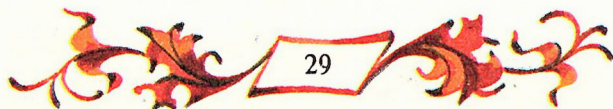
Пачуўшы гэтыя словы, Стралец раптам рэзка трасянуў галавой — як конь, які ўзмахвае грывай. Было бачна, як напружыліся яго мускулы. І Людвік зноўку падумаў, што сіла ў кентаўра, напэўна, такая, што яе немагчыма параўнаць ні з чым.

— Упала знічка? — перапытаў кентаўр.

— Так, пане, — паспешліва адказаў Людвік, моцна трымаючыся за Рэнціеву шыю. — Гэта была вельмі прыгожая і вялікая зорка, яна ўпала якраз каля падножжа Егерсальпа. Таму я й пайшоў за ёй, а тады пад снегам знайшоў Рэнці; ён павёў мяне па тунелі, а потым мы знайшлі браму ў пячору; яна тады была адчыненая, а цяпер чамусь знікла...

Небарака Людвік змоўк. Ніхто не варушыўся. У пячоры панавала мёртвая цішыня, якую ўрэшце парушыў Стралец.

— Хр-р-р-мм-п, — прамовіў ён.

Людвік падумаў, што ў Стральца, мусіць, запыршыла ў горле, але ў наступную хвіліну ён зразумеў, што памыліўся, бо Рэнці падняў галаву і заржаў у адказ. Стралец, відаць, пра нешта спытаў у яго на конскай мове.

Пэўны час яны гутарылі між сабой. Людвік, вядома, не разумеў ні слова, як і астатнія хлопцы. Толькі Пелей, пазіраючы то на Стральца, то на Рэнці, уважліва сачыў за размовай. Прывабны Пелееў твар то праясняўся, то хмурнеў. Часам ён кідаў на Людвіка спагадлівы позірк, ад яго былое пагарды не засталася й знаку, і ён глядзеў на Людвіка ўжо зусім па-сяброўску.

Нарэшце размова скончылася. Стралец апошні раз па-конску выдыхнуў паветра праз шырокія ноздры і павярнуўся да Людвіка.

— Конь раскажаў мне, чаму ўцёк са стойла. Ты не вінаваты, што ён гэта зрабіў. Твой бацька забыўся зачыніць хлеў, і конь, убачыўшы гэта, перагрыз аброць і ўцёк.

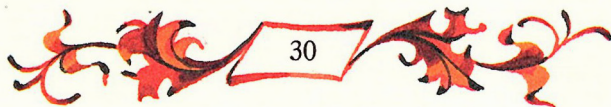
Людвік разявіў быў рот, каб запытацца, навошта Рэнці гэта зрабіў, але раптам пра ўсё здагадаўся сам... Рэнці быў вельмі разумны, ён ведаў, што болей не здолее працаваць і таму вырашыў, што лепей сам пойдзе насустрач смерці, чым будзе, стары і кульгавы, чакаць, калі яго заб'юць. Людвік апусціў галаву і ціха заплакаў ад гора і сораму.

— Ты ўсё правільна зразумеў, — мякка прамовіў Стралец. — Але не трэба сябе вінаваціць. Жыццё ёсць жыццё. Яно падпарадкоўецца сваім законам. А твой конь з пароды зорных коней — ён горды. І таму ён вырашыў сысці раней і далучыцца да сваіх братоў. Ён ведаў дарогу да майго Дому, у якім знаходзяцца бліжэйшыя ад вас дзверы ў зорную краіну. І цяпер ён мусіць ісці далей. Калі ж знічка падказала табе, як да яго далучыцца... Што ж, здарыўся цуд, які і табе дазволіў разам з канём трапіць у зорную краіну.

Юнакі здзіўлена пераглядаліся і з павагаю пазіралі на Людвіка. Той адчуваў, што павінен нешта сказаць. Але выціснуў з сябе толькі: «Дзякуй, пане», — і зноўку змоўк.

Стралец велічна прамовіў:

— Калі ўжо так здарылася, што ты трапіў сюды, дык табе й выбіраць. Ці пойдзеш ты са сваім канём? Гэта будзе доўгае і цяжкае падарожжа. Вам давядзецца прайсці дарогаю самай вялікай і яркай зоркі, якую вы называеце Сонцам. У сваёй залатой калясніцы Сонца праяз-

джае паўз усе Дамы зорнай краіны, і Рэнці павінен яго дагнаць. Але ў цябе ёсць выбар. Ты можаш вярнуцца дадому па тым самым тунелі, які прывёў цябе сюды. Ты прыйшоў у мой Дом па сваёй волі, табой кіравалі любоў і адказнасць, і таму, калі ты захочаш, я магу цябе адпусціць. Ну, што скажаш?

Людвік глыбока ўздыхнуў. Адзінай ягонаю марай было трапіць назад у тунель, выбрацца наверх і вярнуцца дадому. Сталец, нібы ператварыўшыся ў камень, чакаў адказу. Юнакі не зводзілі з Людвіка зацікаўленых позіркаў. Рэнці стаяў, апусціўшы голаў і абапершыся ўсёю вагою на здаровую нагу, каб лягчэй было параненай.

Людвік падняў вочы на Стральца.

— А ці нельга, каб Рэнці таксама вярнуўся дадому? — з надзеяй у голасе запытаў ён.

— Не. Ён ужо зрабіў свой выбар. А ты можаш яшчэ выбіраць. Гэты конь аддана праслужыў табе ўсё сваё жыццё, дык ці згодзен ты, у сваю чаргу, паслужыць яму і захаваць вернасць старому сябру? Калі так, я дазволю вам з мірам прайсці праз мой Дом. Што здарыцца з вамі пасля, я не ведаю, і гэта ад мяне не залежыць.

Адзін юнак хацеў быў нешта сказаць, але Сталец моўчкі зірнуў на яго, і той адразу змоўк.

— Дык які ж будзе твой выбар, хлопча?

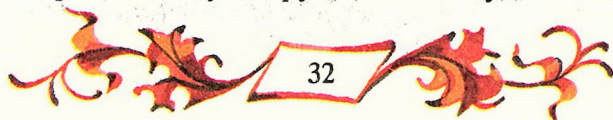
— Я... я, пане, напэўна, лепей пайду з канём, — ад хвалявання Людвік пачаў крыху заікацца. — Ён жа можа збіцца з дарогі і заблудзіць, або ўвогуле хто-небудзь зловіць яго і потым дрэнна будзе з ім абыходзіцца... Коні ж, ведаеце, самі не могуць за сабой даглядзець... яны часам бываюць зусім не разумныя, усяго палохаюцца і нават могуць пакалечыць сябе...

Людвік змоўк, і юнакі па-сяброўску засмяліся. Але кентаўр нават не ўсміхнуўся, бо ўсім вядома, што кентаўры не ўсміхаюцца ніколі. Ён толькі пару разоў лёгка сцэбануў сябе хвостом па баках і пераступіў з нагі на нагу.

Людвік сумеўся і закрыў рот рукой.

— Вой, я перапрашаю... Я зусім не тое хацеў сказаць... Я меў на ўвазе...

— Я ведаю, што ты хацеў сказаць, — урачыста прамовіў Сталец. — Ты застаешся верны свайму сябру. Дык хай будзе так! Ты пойдзеш з

ім і правядзеш яго па сонечным шляху праз добрыя і дрэнныя землі. І ты альбо дагоніш сонечную калясніцу, альбо сустрэнеш свой канец у Доме Скарпіёна. Сонца пакінула мой Дом толькі сёння. Калі ты паспееш яго дагнаць, пакуль шпаркія коні не прынясуць яго зноў у мой Дом, — тваё самае заповітнае жаданне здзейсніцца. А калі не здолееш... Што ж, тады ніхто не зможа прадказаць, што прынясе табе шчасце, а што — пакуты.

— Я нічога не разумею, — сказаў бедны Людвік.

— Табе і не трэба спрабаваць зразумець. Ты павінен рабіць толькі тое, на што ты здольны, змагацца з цяжкасцямі і быць гатовым да радасці і небяспекі, а болей усё роўна ты нічога зрабіць не зможаш. А цяпер ідзі. Тут табе нічога не пагражае. Ты прайшоў праз Дом Стральца, не спаткаўшы для сябе ніякае шкоды, а гэтым мала хто можа пахваліцца.

Кентаўр адступіў убок і паказаў у дальні кут пячоры, куды амаль не дасягала святло ад вогнішчаў. Там, высока на сцяне, зіхацеў золатам агромністы знак, падобны да стралы:

Пад знакам быў уваход у тунель. Людвік мала што зразумеў з высакамоўных Стральцовых словаў. Перш чым выправіцца ў дарогу, яму хацелася задаць яшчэ цэлую сотню розных пытанняў. Але Рэнці ўжо развітаўся са Стральцом і, схіліўшы перад ім галаву ў знак падзякі, пакульгаў да тунеля. Таму Людвік паспеў толькі крыкнуць:

— Дзякуй, пане, — і пабег за канём.

Але не прабег ён і трох крокаў, як нейкі юнак спытаў у Стральца:

— Пане! Калі ў гэтага хлопца наперадзе такое небяспечнае выпрабаванне, дык ці не варта было б даць яму хоць якія ахоўныя чары?.. Чарадзейны пярсцёнак ці келіх...

— Ці шчыт, адзін позірк на які ператварае ворагаў у камень, — дадаў другі.

— Ці клубок, які паказваў бы яму дарогу, — падказаў трэці.

Стралец адмоўна пакруціў галавой. Ён зноў сцэбануў сябе хвостом па баках, і ў ягоным голасе ўпершыню пачуліся цёплыя чалавечыя ноткі.

— Не трэба чараў і магіі. Яго добрае сэрца само пакажа яму дарогу дадому, як паказала дарогу сюды. Быць разумным — адно, а быць добрым і верным — зусім іншае. І калі сялянскі сын валодае

ўсімі гэтымі якасцямі, дык ужо ніякія чары, ні магія яму не патрэбны.

Але, як толькі Людвік і Рэнці ступілі ў цемру тунеля, у іх за спінамі пачуўся тупат чыхсьці ног: гэта бег Пелей. Людвік адчуў, як хлопец сунуў яму ў руку нешта халоднае і доўгае і ціха шапнуў:

— Вазьмі гэты кінжал. Вядома, усё, што казаў Стралец, вельмі слушна, але я і сам шмат дзе пабываў і ведаю... Пспеху табе! Будзем цябе чакаць праз год!

Пелей знік, і Людвік з Рэнці засталіся адны ў доўгім цёмным праходзе, высечаным у скале. Яны рушылі наперад — туды, дзе ў канцы тунеля цьмяна мігцела святло.

Людвік вельмі здзівіўся, убачыўшы, што звонку было зусім светла. Здавалася, што дзень набліжаецца да канца: неба было ружовае, як перад захадам сонца. Самога сонца не было відаць, але яго яркія промні струменіліся з-за гары, што ўзвышалася справа.

Людвік стаяў каля выхаду з пячоры, паклаўшы руку Рэнці на шыю, і ўзіраўся ў бязлюдны і велічны горны краявід, што распасціраўся наперадзе.

Было такое ўражанне, быццам яны проста прайшлі скрозь скалу і па тунелі выйшлі з другога боку Егерсальпа. Але горную краіну, у якую яны трапілі, Людвік ніколі не бачыў. Месца было болей чым дзіўнае. Снегу нідзе не было — адны толькі камяністыя горныя схілы ды вялікія белыя валуны, пафарбаваныя апошнімі сонечнымі промнямі ў абрыко-савы колер.

Людвік і Рэнці стаялі на гары на шырокай камяністай пляцоўцы, і аблогі, якія плылі ўнізе, нагадваючы хвалі на возеры, хавалі ад іх позіркаў усё, што адбывалася доле. Павебра тут, на гары, было даволі халаднаватае, але не надта. Хлопчык памацаў скалу — яна яшчэ захоўвала дзённае цяпло сонечных промняў.

— Што ж, — сказаў ён, зірнуўшы на Рэнці, — сонца ўжо сёння тут пабывала. Напэўна, нам трэба за ім паспяшацца.

Дый што яшчэ ім было рабіць?

Адыхаду з пачоры пачыналася даволі шырокая, выбоістая сцяжына, якая адразу паварочвала ўправа і падымалася ўгору. Каб старому Рэнці было лягчэй ісці па камяністай дарозе, Людвік ухапіў каня за аброць. Яны рушылі наперад, і іх доўгія цені загайдаліся ў ружовым святле.

З кожным крокам дарога рабілася ўсё страмчэйшай, больш абрывістай, і ў дадатак да ўсяго — вузейшай. Часам у іх з-пад ног абрываліся і з грукатам ляцелі ў прорву вялікія і малыя каменьчыкі. Але Людвік, які ўсё жыццё правёў у гарах, адчуваў сябе тут, сярод стромых скал, як дома. Ён караскаўся па адхоне не горш за горнага казла, а вось яго каню Рэнці, якога апошнія некалькі год нават улетку не бралі на горныя пашы і які пачынаў накульгваць усё мацней, даводзілася вельмі цяжка. Людвік шкадаваў яго і таму ішоў павольна — нашмат павольней, чым яму хацелася б. Але ж трэба было спяшацца: пачынаў набягаць змрок, і павебра рабілася ўсё халаднейшае. Апроч таго, Людвік быў вельмі галодны і ведаў, што Рэнці таксама хоча есці. Але нічога, што можна было б з'есці, нідзе вакол не было. Тут увогуле не было нічога, апроч голых скал. Нічога жывога — ні птушкі, ні кусціка, ні нават сухога і калючага альпійскага дзядоўніку, які ў Баварыі рос і на такой вышыні...

— Каб хоць убачыць якога казла, дык можна было б спадзявацца, што знойдзем табе тут ежу, — сказаў Людвік каню. Сам ён ужо мог бы як-небудзь абысціся без вячэры, а вось бедны стары Рэнці...

І не паспеў хлопец вымавіць гэтыя словы, як напярэду ўбачыў казла. Спачатку гэта быў толькі цень на вяршыне скалы высока над імі. Пробліскі сонечнага святла адбіваліся ў яго вялізных бурштынавых вачах. А калі цень зварахнуўся, Людвік разгледзеў, што гэта быў не дзікі горны казёл, а звычайны, чорны, хоць і вельмі вялікі, падобны да важака статка, за якім хлопчык даглядаў летась. А дзе ёсць статак, там

павінен быць і пастух! І Людвік, хуценька прыклаўшы далоні да рота, крыкнуў. Гучны пастушы кліч рэхам заскакаў па гарах.

— Навошта гэтак шумець? — пачуўся сярдзіты голас.— Ты ўсіх пабудзіш.

Людвік ад нечаканасці знерухомеў і пачаў спалохана азірацца. Але нікога побач больш не было. Сярод маўклівых скал яны былі толькі ўтрох: сам Людвік, Рэнці і той вялікі казёл. Рэнці па-чалавечы раз-маўляць не ўмеў. Дык можа казёл?.. Людвік заўважыў, што Рэнці, падняўшы галаву і натапырыўшы вушы, не зводзіць з казла вачэй.

Тым часам казёл пачаў спускацца з завоблачнае вышыні. Ён зграбна ступаў з каменя на камень, а потым, скачыўшы з неверагоднай вышыні, лёгка прысямліўся на сцежцы перад Людвікам і Рэнці, і ягоныя чорныя капыткі звонка зазвінелі на камянях. Нахіліўшы набок галаву, казёл уважліва паглядаў на Людвіка сваімі разумнымі, але вельмі халоднымі вачыма.

— Дык значыць, ты здолеў-такі да мяне дабрацца, — прамовіў ён. — Дзіўна... Стралец рэдка дазваляе каму-небудзь прайсці. Відаць, ён прапусціў цябе з-за каня. У яго слабасць да коней, што ўвогуле зразумела, бо ён і сам... Аднаго цябе ён ніколі не прапусціў бы. Ты ж звычайны маленькі хлопчык і, апроч таго, не надта кемлівы, а Стралец прапускае толькі самых-самых...

Сонечныя промні струменіліся на захадзе скрозь расшчыліну паміж дзвюх горных вяршынь, якія перакрэслівалі краявід доўгімі чорна-блакітнымі ценьмі.

— Прабачце, а гэта сапраўды вы размаўляеце? — ашаломлена спытаў Людвік.

Можа быць, казёл меў рацыю, кажучы, што хлопчык ён не вельмі кемлівы, але ж, улічваючы абставіны, Людвікавы здзіўленне і недавер лёгка было зразумець.

Казёл быў удвая большы за тых, якіх Людвік пасвіў у сябе дома. Яго доўгая і чорная, як вуголле, поўсць, нібыта чорны бурштын блішчала ў апошніх сонечных промнях. А мудрыя жоўтыя казліныя вочы глядзелі так холадна, што давараць істоце з такімі вачыма было б небяспечна.

— Ды ўжо ж, кемлівасцю ты сапраўды не вылучаешся, — паўтарыў казёл. — Вядома, гэта я размаўляю. А хто ж яшчэ? Не гэты ж

твой няшчасны конь! Хоць, напэўна, і ён звездаў лепшыя дні...

— Гэта сапраўдны зорны конь! — абурана крыкнуў Людвік.

Казёл зарагатаў. Калі вам даводзілася сутыкацца з козамі гэтак жа часта, як Людвіку, дык вы, мусіць, заўважалі, што нават звычайныя козы вельмі любяць кпліва пасмяяцца з чалавечае дурасці. І вось, на-
рагатаўшыся, казёл трасянуў галавой, і яго велічныя рогі бліснулі, як адпаліраваныя.

— Дык вось значыць што! Вы хочаце дагнаць сонца? Ну-ну... Далёка вам не прайсці ўсё роўна, але я асабіста нічога супраць вас не маю і ніякіх перашкод рабіць вам не збіраюся. Наадварот, можа, нават у нечым трошкі дапамагу.

Казёл задуменна чмыхнуў і, матлянуўшы доўгай ядвабнаю барадой, зноў уважліва зірнуў на Людвіка.

— А я чуў пра цябе, мілы хлопча. І няхай ты не самы разумны, але сэрца ў цябе чулае. Ты заўсёды клапаціўся пра маіх падданных, і яны ставяцца да цябе з любоўю.

У гэты момант увышыні, там, дзе яны ўпершыню ўбачылі чорнага казла, пачуліся вельмі знаёмыя Людвіку гукі: тупат і дробны перастук маленькіх капыткаў па каменні — да іх набліжаўся казіны статак. Козы пушыстым шэра-бела-карычневым вадаспадам струменіліся паміж скал. Як і іх вajak, яны ўпэўнена, зусім не гледзячы сабе пад ногі, ступалі сваімі элегантнымі капыткамі там, дзе, здавалася, не было ніякай дарогі. Іх было болей за сотню, але ўсе яны былі зусім звычайныя і зусім не падобныя да чорнага казла. І размаўляць яны, вядома ж, не ўмелі.

Задраўшы галовы з прыгожымі рожкамі і пабліскваючы жоўтымі вачыма, козы стоўпіліся вакол Людвіка, Рэнці і чорнага казла і бляялі ад цікаўнасці.

— Вой! — раптам здзіўлена крыкнуў Людвік, пазнаўшы некалькі сярод іх. — Ды гэта ж Хэйдзі, Лота і маленькая Сісі!

Хлопчык павярнуўся да чорнага казла, які задаволена сачыў за ім сваімі залацістымі вачыма.

— Яны ж з майго статка! Яны ўпалі ў лагчыну мінулай вясной, калі пасля навальніцы з гары сарваўся вялікі камень. Я думаў, яны загінулі...

Чорны казёл паківаў галавой і ўсміхнуўся.

— Але,— прамовіў ён,— і ты, каб іх адшукаць, тры разы спускаўся ў тую лагчыну і не сышоў, пакуль не зразумеў, што ўжо нічым не можаш ім дапамагчы. Так? Я ж не дарма казаў, што сёе-тое пра цябе чуў.

Людвік схіліўся да коз, што абступілі яго, і казытаў іх паміж рожак.

— Лота выглядае проста чароўна! Лепш, чым раней! А Хэйдзі...— хлопец змоўк, бо раптам заўважыў у Хэйдзі нешта дзіўнае. Ён цудоўна памятаў Хэйдзі — старую казу з непрыгожым шнарам на пысе і перарослымі ад узросту капытамі. А цяпер... цяпер у яе была цудоўная пыска без ніякага шнара, а капыткі былі роўныя, як у маладзенькага казляняці. Але ж памыліцца было немагчыма — гэта была Хэйдзі, з карычневай, падобнай на зорачку, плямкай над правым вокам. І яна, як заўсёды раней, тыцкалася лбом Людвіку ў руку. А трэцяя козачка... Людвік вельмі добра памятаў тую карціну, калі бачыў яе апошні раз: Сісі ляжала на выступе скалы над прорваю ўся ў крыві — відаць, у яе была зламаная шыя. А цяпер яна радасна падскоквала і падсоўвалася бліжэй, каб Людвік мог яе палашчыць.

Людвік падняў вочы і паглядзеў паверх казіных галоў на чорнага казла. Той кіўнуў.

— Я бачу, што ты здагадаўся. Так, яны былі мёртвыя. І ты сапраўды ўжо нічога не мог для іх зрабіць. Усё, што было трэба, зрабіў я.

— Дык значыць, мне нельга будзе забраць іх з сабой?

— Не. Ды яны і самі не захочуць адсюль пайсці. Пакінь іх тут, са мной.

Людвік праглынуў камяк, які ўзнік у яго ў горле.

— А вы, прабачце, хто вы такі, пане? — запытаўся ён.

Каб яшчэ тыдзень назад хто-небудзь сказаў Людвіку, што ён будзе стаяць на горнай сцяжыне і весці размовы з казлом, ды яшчэ казаць яму «пане», ён падумаў бы, што гэты хто-небудзь проста вар'ят.

— Можаш называць мяне Казярогам,— адказаў чорны казёл.

Небарака Людвік адчуў, як яго прабрала дрыготка. Ён тройчы разяўляў рот, спрабуючы задаць пытанне, якое, напэўна, задалі б і вы, калі б апынуліся на яго месцы, але не мог прамовіць ні гуку. Яму было па-сапраўднаму страшна. Нарэшце ён здолеў толькі шапнуць:

— А я, я таксама мёртвы?

Казярог вясёла ўсміхнуўся, і ў Людвіка зацэплілася надзея.

— Пакуль яшчэ не, — адказаў ён, — але хутка можаш ім стаць, калі не паспяшаешся і будзеш тут траціць час на балбатню. Сонца ўжо амаль зайшло. А табе трэба перайсці перавал да цемнаты, бо, калі цябе заспее там ноч, ты загінеш ад холаду. Ідзі, я не буду чыніць табе перашкод. Дарогу ты знойдзеш сам — яна тут адна. Магу толькі паабяцаць, што нічога па дарозе пагражаць табе не будзе. Яна прывядзе цябе да крыніцы, а далей — што будзе, то будзе!

Прамовіўшы гэтыя словы, Казярог раптам павярнуўся, маланкаю скочыў угару і прызямліўся на вузенькай казінай сцяжынцы, якая праходзіла побач, якраз над галавою ў Людвіка. Апошні сонечны промень пазалаціў яму рогі, і хлопцу чамусьці падалося, што жоўтыя Казярогавы вочы зірнулі на яго здзекліва і злосна.

Людвік распачна крыкнуў:

— Казярог! Пан Казярог! Калі ласка, пачакайце! Скажыце, куды вядзе гэтая сцежка? І дзе мы? І чыя гэта краіна?

— Гэта краіна належыць мне, гэта мой Дом, — адказаў Казярог. — І я ўжо сказаў, што дазваляю табе прайсці. Чаго ты яшчэ ад мяне хочаш? Я сказаў, куды вядзе гэта дарога... Дык рабі ж, як я кажу! Караскайся ўгору, заўсёды ўгору! Бо ўлада ў вышыні, моц у скале, трыумф у прасторы! Заўсёды ўгору! Пакуль здольны рухацца — караскайся ўгору, угору... Каб усё і ўсе засталіся ўнізе... Караскайся на вяршыню сусвета... Там я і жыву!

Вочы ў Казярога былі халодныя і суровыя, як навакольныя скалы.

— Бывай! — сказаў Казярог, апошні раз зірнуўшы на Людвіка. З гэтымі словамі ён павярнуўся і, высока скочыўшы, у адно імгненне знік за скалой.

Усе астатнія козы ручаінкаю пацяклі за ім, як жалезныя стружкі, прыцягнутыя магнітам. Праз хвіліну апошнія зніклі з вачэй, а яшчэ праз хвіліну аціх і стук іх капытоў па камені, і ў горнае краіне зноў запанавала цішыня.

Людвік кінуўся быў за статкам, але нікога ўжо нідзе не было: паўсюль узвышаліся толькі маўклівыя голыя скалы, якія сваімі доўгімі чорнымі ценямі засцілалі ўсё вакол. Сонца зайшло, і раптам зрабілася вельмі халодна. Людвіка ажно пачало калаціць. Ён палашчыў каня, які якраз, накульгваючы, падышоў да яго і са стомленым і маркотным выглядам панура стаў побач, звесіўшы галаву і апусціўшы вушы.

— Усё добра,— сказаў яму Людвік, стараючыся надаць свайму голасу ўпэўненасць, якой сам не адчуваў.

Яму вельмі хацелася паверыць, што ўсё гэта проста кепскі сон, які вось-вось скончыцца, і ён прачнецца ў сваёй цёплай хаце, у сваім ложку побач з печкаю, а Рэнці будзе зноў стаяць ва ўтульным хляве.

Але гэта быў не сон. І калі вецер ледзяною рукой правёў яму па твары і растрапаў Рэнці грыву, Людвік рапуча змахнуў слязу, мацней ухапіў Рэнці за аброць і прамовіў гучна і цвёрда:

— Хадзем. Казярог раіў нам перайсці перавал да ночы, а ўжо амаль зусім цёмна. Рэнці, мілы, трымайся, усё будзе добра, мы дойдзем...

Сябры зноў рушылі ў дарогу. І сапраўды неўзабаве перад імі ўжо быў перавал.

Хлопчык амаль падаў ад стомы, яго стары конь ледзь цягнуў ногі і моцна кульгаў, а яны ўсё караскаліся па стромай, амаль не бачнай сцяжынцы... І раптам, нечакана нават для саміх сябе, яны апынуліся на вяршыні. Сцежка вілася паміж вялізнымі, засыпанымі снегам валунамі і скаламі, якія нагадвалі ў цемры вежы таямнічага замка. І вось дарога павяла ўніз.

Было зусім цёмна, і Людвік пачаў быў ужо думаць спыніцца нанач, калі прыгадаў, што Казярог раіў ім дайсці да крыніцы. Людвік не ведаў, ці можа ён верыць таму, у каго такія халодныя вочы. Але ж Казярог абяцаў, што ля крыніцы яны будуць у поўнай бяспецы. І хлопчык падумаў, што там, прынамсі, можна будзе напіцца чыстай вады і заначаваць, схаваўшыся дзе-небудзь між скал. З гэтаю думкай ён паляпаў сябе па пустым жываце, ямчэй узяў Рэнці за аброць і, уздыхнуўшы, павёў каня ўніз па вузкай сцяжынцы.

Калі яны ўжо амаль страцілі надзею знайсці крыніцу, да іх раптам даляцеў шум вады, які падаўся стомленым падарожнікам прыемнейшым за самы чароўны птушыны спеў.

Шум вады даносіўся аднекуль злева ад сцежкі, але Людвік баяўся сысці з дарогі, бо ў цемры, калі нічога нельга разгледзець, так лёгка зрабіць памылковы крок і сарвацца ў прорву.

Але Казярог казаў, што яны павінны спыніцца менавіта каля крыніцы, і апроч таго, Людвік сам ледзь не паміраў ад смагі. А вада цурчала гэтак прывабліва... Дый урэшце цяпер, калі яшчэ не запаліліся зоры, і самой сцежкі было не відаць, шум вады мог служыць ім хоць нейкім арыентарам.

Людвік стаяў у нерашучасці, не ведаючы, што ім рабіць далей. І тады за яго ўсё вырашыў сам стары конь: ён высока ўзняў галаву, натапырыў вушы і пачаў асцярожна прабірацца сярод валуноў туды, дзе цурчала вада. Людвік пабег за ім і, дагнаўшы, зноў узяў каня за аброць і пайшоў побач з ім. Цяпер яго хвалявала толькі адно — ці

зручна будзе Рэнці піць з той крыніцы, бо ў іх жа не было з сабою нічога, у што можна набраць вады. Сам ён, вядома, ужо неяк здолеў падступіцца да вады, а вось Рэнці...

Цурчанне вады чулася ўсё гучней, і сябры прыспешылі хаду. І раптам, павярнуўшы за скалу, яны апынуліся ў вузкай лагчыне, якую з усіх бакоў абступалі скалы. Тут і была крыніца. Вада бруілася са шчыліны ў скале, утвараючы пад ёй невялікае круглае азярцо, і потым збягала ўніз па схіле. На беразе азярца стаяў вялікі каменны збан.

Людвік здзівіўся, як тут усё было добра відаць. Здавалася, што сонца зайшло яшчэ зусім нядаўна.

Побач з азярцом тулілася невялічкая хатка, дзверы ў якую былі адчыненыя. У хатцы гарэў агонь, і з-за яе дзвярэй сачыўся цудоўны водар — гэта пахла смажанымі каўбаскамі. Людвік нават чуў, як яны шкварчаць на патэльні.

Вы, вядома ж, памятаеце, што Людвік быў вельмі галодны, але вы не ведаеце таго, што болей за ўсё на свеце ён любіў якраз смажаныя каўбаскі. І таму, забыўшыся на стому, ён адразу адпусціў аброць і ледзь не бегма кінуўся да хаткі. Што да Рэнці, якога каўбаскі зусім не цікавілі, то ён спакойна рушыў да азярца і, нахіліўшы галаву, пачаў павольна піць. Людвік тым часам падбег ужо да дзвярэй і аспярожна зазірнуў усярэдзіну. Хатка была маленькая, з драўлянымі сценамі і саламянай страхой. Паміж масніцамі на падлозе былі шырачэзныя шчыліны, праз якія цягнула холадам, але ў дальнім куце ў вялізкім агмені вясёла гарэлі дровы. Побач з агменем стаялі крэсла і нізкі стол, вельмі падобныя да тых, якія так добра ўмеў рабіць Людвікаў бацька, на сталі былі дзве драўляныя талеркі, збан і два келіхі, а каля агменя на зробленым са шкур дыване на каленях стаяў хлопчык і смажыў каўбаскі ў вялізнай патэльні.

Хлопчык, здавалася, нічога не чуў, хоць Рэнці, спускаючыся па абрывістай сцежцы, нарабіў нямала шуму. Пэўны час Людвік сціпла стаяў ля дзвярэй, не адважваючыся ўвайсці. Ад цудоўнага паху ў яго цяклі слінкі, а ў жываце ажно балела ад голаду...

Урэшце ён ціхенька пастукаў у дзверы і, прачысціўшы горла, сказаў:

— Прабачце, калі ласка. Можна ўвайсці?

Не паварочваючы галавы і зусім не здзівіўшыся, хлопец адказаў:

— Вячэра гатовая. Доўга ж ты сюды дабіраўся. Я ўжо пачаў быў думаць, што ты мяне прамінуў.

Людвік увайшоў у хатку, але хлопчык нават не азірнуўся на яго, ён пераварочваў каўбаскі, каб тыя падсмажваліся з усіх бакоў. Людвік падышоў да агменя і, выпрастаўшы рукі, пачаў іх грэць над агнём. Як гэта было прыемна! Калі вам даводзілася, не паспаўшы ды не паеўшы, праблукаўшы ўсю ноч, ушчэнт стомленаму і крыху няшчаснаму, нечакана трапіць у цёплую хату, дзе гарыць агонь і смачна пахне каўбаскамі, дык вы зразумеете, што ў гэтую хвіліну адчуваў Людвік.

— Ну, усё, — сказаў хлопец, — сядай хутчэй. Колькі штук ты з'ясі?

Такое пытанне Людвіку задавалі толькі ў яго дзень нараджэння, першага чэрвеня, дый тое, толькі тады, калі ў папярэднім месяцы справы ў гэра Шпігеля ўдаваліся. Але ж хлопец, відаць, пытаўся не проста з цікаўнасці: калі ён зняў патэльную з вогнішча, Людвік убачыў, што на ёй поўна самых чароўных у свеце каўбасак. Каўбаскі былі вялікія, карычневыя, з падрумяненымі бачкамі. Яны прыемна шкварчэлі, і з дзірачак, праткнутых у іх відэльцам, сачыўся апетытны сок. А яшчэ на патэльні ляжала засмажаная з цыбуляй бульба, якая таксама пахла неверагодна смачна. Каўбасак было ніяк не меней за дваццаць.

Людвік праглынуў сліну і адказаў:

— Чатыры, калі ласка.

Ён быў вельмі выхаваны хлопчык.

— Тады давай сюды талерку. А бульбу будзеш?

— Так, калі ласка, — Людвік падаў хлопцу адну з драўляных талерак, і той на радасць Людвіку паклаў на яе шэсць каўбасак і цэлую гару бульбы з цыбуляй.

— Вазьмі яшчэ хлеба і масла, — сказаў хлопец і пачаў накладаць ежу сабе. — А чаго ты не сядзеш?

— Дык крэсла ж толькі адно, — ветліва адказаў Людвік.

Цяпер, калі Людвік крыху сагрэўся, ён пачаў на ўсе вочы разглядаць гаспадара. Апануты той быў амаль як Людвік — у цёплыя нагавіцы і туніку, якая даходзіла амаль да кален, але Людвікава вопратка была бедная, сям-там зацыраваная, а ў гаспадара хаткі — пашытая з вельмі добрай тканіны прыгожых колераў сіняга і бірузовага адценняў. Яго стан быў аперазаны пасам, аздобленым бліскучымі пацеркамі, якія Людвік палічыў за шкло. Але дзе хто бачыў, каб шкло зіхацела так,

што ад яго ва ўсе бакі разбягаліся рознакаляровыя вясёлкавыя промні? Ужо мы з вамі здагадаліся б адразу, што гэта былі дыяменты і што хлопец, напэўна, нейкая вельмі важная асоба! Але Людвік ніколі ў жыцці дыяментаў не бачыў. Ён па-ранейшаму заставаўся стаяць, пакуль хлопец сам нецярплівым жэстам не загадаў яму сесці на крэсла. Людвік падпарадкаваўся, і тады гаспадар таксама, скрыжываўшы ногі, уладкаваўся на дыване побач з вогнішчам і пачаў есці. Наследуючы яго прыкладу, Людвік прагна накінуўся на каўбаскі, смажаную бульбу, цыбулю, заядаючы ўсю гэтую смакату тоўстымі лустамі цёплага, толькі што выпечанага хлеба...

Цяжка сказаць, колькі каўбасак было на патэльні перад пачаткам вячэры, але я напэўна ведаю, што пасля яе не засталася ніводнай, прычым большую частку з'еў Людвік. Калі ён нарэшце наеўся і, задаволеная ўздыхнуўшы, адсунуў талерку, а потым яшчэ выпіў келіх вады, — стома пакінула яго, і ён адчуў сябе поўным сіл і надзей.

— Вялікі дзякуй, — сказаў ён. — Лепшай ежы, напэўна, не бывае, а такой смачнай вады я не каштаваў ніколі ў жыцці. Што гэта за крыніца?

— Гэта вада не з крыніцы, а з неба.

— Дажджавая? — дома Людвік часцяком піў дажджавую ваду з бочкі, але яна ніколі не была смачнейшая за крынічную, якую ён насіў маці. — Зусім не падобная да нашай, — сказаў ён і ўсміхнуўся ў адказ на залівісты смех гаспадара. — Я разумею, што яна такая самая, але смак зусім іншы.

— Гэта таму, што цябе мучыла смага, і ты быў стомлены і галодны.

— Ну, не ведаю, — адказаў Людвік, адчуўшы сябе ўжо зусім пасвойску з новым знаёмым, які нічым не нагадваў тых юнакоў з пачоры, што гэтак напалохалі яго. — І такіх смачных каўбасак я ніколі не еў. Упэўнены, што яны ўратавалі мне жыццё. Я ўжо збіраўся заначаваць у гарах без ежы і вады. Вядома, можна было б паесці снегу, але ён чамусьці не такі смачны!

— Снег доўга не пратрымаецца, — заўважыў хлопец. — Ён ніколі не ляжыць доўга, яго змывае дождж.

— Дождж? Але ж гэтай парой дажджэй ніколі не бывае!

— Як гэта не бывае? Хіба ты не чуў, што прыйдзе люты — наробиць плюты?

— Але ж цяпер не люты... — пачаў быў Людвік і змоўк, прыгадаўшы

дзіўныя словы, якія чуў ад Стральца і Казярога. Дый Пелей таксама казаў: «Сустрэнемся праз год».

— Тут заўсёды люты, — нягучна прамовіў хлопец. Ён сядзеў, скрыжаваўшы ногі, і не зводзіў з Людвіка вачэй. У яго быў прывабны шыракаскулы твар з вялікім ротам і вузкімі ярка-блакітнымі вачыма, якія ў куточках крыху задзіраліся ўверх. А яго галаву вянчала капа чорных зблытаных валасоў.

Людвік не зразумеў, як гэта тут заўсёды можа быць люты, але апошнім часам ён столькі ўсяго не мог зразумець, што перапытваць было, напэўна, не варта. Таму ён моўчкі ўзяў талеркі са стала і прапанаваў:

— Я памыю посуд.

Хлопец пакруціў галавой.

— Не трэба. Проста вынесі іх на двор. Праз хвіліну яны будуць чыстыя.

Людвік здзівіўся, але зрабіў усё так, як яму раілі. Ён вынес талеркі і патэльнію на двор і паставіў іх на зямлю каля дзвярэй. На небе ўжо запаліліся зоры, якія добра асвятлялі ўсё вакол. Рэнці пасвіўся непадалёк на лапіку зямлі, парослым добрай, сакавітай травой. Раптам з неба ўпала кропля дажджу, потым яшчэ адна і яшчэ... Людвік паспяшаўся схавацца ў хаце, але не паспеў яшчэ як след уладкавацца каля агню, як пачуў, што на двары пачаўся сапраўдны лівень.

Рэнці на дождж не зважаў. Яму было ўсё роўна — дождж ці сонца, абы трава была добрая. Апроч таго, у лагчыне было значна цяплей, чым з таго боку горнага перавалу.

— Ну, а цяпер, — прамовіў хлопец, — раскажвай, як цябе завуць і што цябе сюды прывяло.

— Завуць мяне Людвік, Людвік Шпігель, і мне трэба прайсці на другі бок Егерсальпа.

— Гэта далёкі і цяжкі шлях.

— Але ж гэта проста з іншага боку тунеля... Я сам нядаўна прайшоў праз пячору, што ў падножжы скалы...

— Ты прайшоў праз Дом Стральца, а потым праз Дом Казярога. Цяпер ты вельмі далёка ад дома, — са спагадаю ў голасе сказаў хлопец, — і табе давядзецца ісці да канца. Хіба Сталец табе нічога не растлумачыў?

— Ніхто нічога мне па-сапраўднаму не тлумачыў, — сумна адказаў Людвік.

— Не дзіва. Стралец занадта пыхлівы, а Казярог цікавіцца толькі сваімі скаламі, яму на ўсіх напляваць. Але яны дазволілі табе прайсці... І адно гэта ўжо шмат пра цябе гаворыць. Я, вядома, табе дапамагу, іначай і быць не можа. Але наперадзе цябе чакаюць яшчэ сустрэчы...

— Прабач, а ты хто?

— Можаш называць мяне Гула. Мая краіна цягнецца адсюль і да вадаспаду. Ты дабярэшся да яго без перашкод. А далей... Далей я ўжо нічым не здолею табе дапамагчы.

Гула змоўк. Яго вузкія бліскучыя вочы глядзелі на Людвіка пранізліва і задуменна, нібыта праціналі наскрозь. Людвік таксама маўчаў, не ведаючы, што сказаць. Цяпер ён ужо зразумеў, што перад ім нейкі прынец, але побач з ім ён адчуваў сябе ў бяспецы, і яму было зусім не страшна. Так, моўчкі, яны і сядзелі пэўны час, гледзячы на агонь і слухаючы, як патрэскваюць дровы і па страсе барабаніць дождж.

— Раскажы мне сваю гісторыю з самага пачатку, — папрасіў Гула.

І Людвік зноў пачаў распавядаць пра ўсё, што з ім здарылася з таго моманту, калі ён пачуў, як ў хляве бразнулі дзверы. Гула слухаў без ніводнага руху, не зводзячы з хлопца цікаўных вачэй.

Калі Людвік скончыў, Гула кіўнуў.

— Цяпер я разумею, чаму Стралец дазволіў табе прайсці. Звычайна ён нікога не прапускае. Яго бандыты заўсёды гатовы прыбіць каго заўгодна, каб толькі паказаць, якую цудоўную падрыхтоўку яны атрымалі... Ён прапусціў цябе дзякуючы твайму каню. Твой Рэнці, напэўна, хацеў дагнаць сонечную калясніцу, і каб аблегчыць яму задачу, Стралец дазволіў табе ісці разам з ім. Можа, конь сам папрасіў яго?

— Не ведаю. Яны пра нешта гутарылі, але ж я, вядома, нічога не зразумеў. Стралец сказаў, што я павінен выбраць, ісці мне з Рэнці ці не. Я адказаў, што пайду. І мне здалася, што гэта яму спадабалася. А яшчэ ён сказаў, што мы павінны спяшацца, каб дагнаць Сонца, пакуль яно не дойдзе да... да Скарпіёна, калі не памыляюся. А адзін юнак, які быў асабліва добры да мяне, сказаў: «Убачымся праз год». Вось і ўсё.

— Усё правільна, — кіўнуў Гула. — Вашае падарожжа зойме год. Вядома, калі вам пашанцуе дабрацца да канца.

— Год!? — распачна крыкнуў Людвік. — Але ж мне трэба быць дома

нашмат раней! Хто будзе даглядаць кароў і коз? У траўні іх выпускаць на пашу, а потым бацька павядзе іх у Альм...

— Не хвалюйся, — ласкава ўсміхнуўся Гула. — Ты нават не адчуеш, як праміне гэты год. А дома ніхто не заўважыць твайго знікнення. Калі, безумоўна, ты здолееш урэшце вярнуцца назад.

— Ты ўжо не першы раз гэта кажаш. Ты маеш на ўвазе, што я магу сустрэць нядобрых людзей, накштальт тых юнакоў у пячоры, і яны захочуць мяне забіць?

— Баюся, што так. Але выйсця ў цябе няма, давядзецца рызыкаваць. Цяпер ты ўжо не можаш павярнуць назад, нават калі б і захацеў. Спадзяюся, што хоць праз некаторыя Дамы табе ўдасца прайсці незаўважаным. Калі ж не, то паспрабуй дамовіцца, асабліва калі ўбачыш, што біцца не варта. Увогуле, не будзь задзірам — спрабуй вырашыць мірам — па-мойму, гэта вельмі добры дэвіз.

— А я і не задзіра. Я ўвогуле не ўмею біцца.

— Не можа быць! Ты ж дужы хлопец, і зброя ў цябе ёсць.

— Вой! — выдыхнуў Людвік, раптам прыгадаўшы пра кінжал, які падараваў яму Пелей.

Кінжал тырчаў у яго за пасам і ў святле вогнішча выглядаў вельмі доўгім, вострым і пагрозлівым. Але Людвіка гэта чамусьці не радавала.

— Дый размаўляць я не майстар. Дома ўсе кажуць, што я ўвогуле не надта разумны, — засмучана прызнаўся Людвік і адчуў, як пры слове «дом» яго горла сціснуў камяк.

— Якая розніца? Надта разумны — не надта разумны... Не гэта галоўнае. Ёсць болей важныя рэчы, — перапыніў яго Гула.

Амаль тое самае казаў яму і Стралец, і таму Людвік зацікаўлена папытаўся:

— Якія?

— Вернасць, шчырасць і дабрыня, — адказаў хлопец.

Ён прамовіў гэтыя словы нейкім асаблівым голасам, падобным да таго, якім некалі чытала Людвіку кніжкі ягоная маці ці якім святар па нядзелях звяртаўся з казанню да парафіян. Голас гэтага блакітнавокага юнака, які сядзеў на падлозе ў маленькай пастушай хатцы, прагучаў вельмі сур'ёзна і пранікліва.

Дождж перастаў, і на двары зрабілася вельмі ціха. Гулаў голас рэхам прабег па маўклівых скалах, асвечаных зорамі, і замер недзе ўда-

лечыні. Было чуваць, як Рэнці, павольна ступаючы, скубе сакавітую траву.

Гула раптам усміхнуўся і сказаў звычайным хлапечым голасам:

— А цяпер занось талеркі ў хату, і я паспрабую ўсё табе растлумачыць. А потым будзем спаць. У мяне заўтра вельмі шмат спраў.

Людвік прынёс талеркі, а Гула тым часам падкінуў у агмень дроваў. Ён дастаў цёплую коўдру ў бэзавыя з цёмна-сінім кратачкі і, даўшы яе Людвіку, сам загарнуўся ў другую, узор на якой нагадваў паўлінае вока. Хлопцы ўтульна ўладкаваліся каля агню.

— Слухай мяне ўважліва і запамінай,— папярэдзіў Гула,— бо болей я табе нічым дапамагчы не змагу. Заўтра ты пакінеш мой Дом... Дык ты кажаш, што сам з Баварыі?

— Ага.

— Я яе некалі бачыў,— задуменна прамовіў Гула, утаропіўшыся вачыма ў прастору, нібыта разглядаючы нешта, бачнае толькі яму.

Людвік здзівіўся ягоным словам, але прамалчаў.

— Я там бачыў караля, які плыў па асвечаным месяцам возеры ў чароўным чоўне, падобным да лебедзя... Я яшчэ не ўпэўнены, але мне здаецца, што вяртацца ён будзе праз мой Дом...— Гулавы блакітныя вочы заблішчалі.— Але ты сюды ніколі болей не вернешся... Цяпер слухай: у цябе і твайго каня адна надзея — дагнаць сонца. Каб гэта зрабіць, вы павінны ісці вельмі хутка, а дарога вас чакае вельмі доўгая. Можна стацца так, што вы ніколі яго не дагоніце, бо твой конь стары і кульгавы, і ты вымушаны ісці пешшу, а ў сонца калясніца, запрэжаная чацверыком найлепшых у свеце коней. Але калі ты не будзеш нікуды збочваць, калі ты пойдзеш проста па яго слядах, калі ты будзеш мужны і табе крыху пашанцуе — вельмі можа быць, што ты дасягнеш сваёй мэты.

Людвік моўчкі кінуў. Што ён мог адказаць?

— У сваім падарожжы па небе,— настаўніцкім тонам казаў далей Гула,— сонца павінна праехаць на сваёй калясніцы праз дванаццаць каралеўстваў. У кожным каралеўстве, ці ДOME, як мы іх называем, ёсць свой валадар, свае вялікія і дробныя зоры, свае звычкі, свае законы... І па правілах толькі сонца мае права прайсці праз іх усе. Калі ж ты пойдзеш за сонечнай калясніцай, то, паводле тых самых правіл, ты апынешся па-за законам. Кожны можа зрабіць з табою, што пажадае.

Вядома, людзі ўжо наведвалі зорныя Дамы і да цябе, але можна на пальцах пералічыць тых, хто здолеў прайсці праз усе дванаццаць і застацца жывым. Шчыра кажучы, — тут Гулаў голас зноў загучаў па-хлапечы, — шанцаў у цябе няшмат. Але, з іншага боку, добрае сэрца часам можа зрабіць больш за дужыя плечы. І калі табе пашанцуе дагнаць сонца — што ж, жыццё ў тваёй даліне ўжо ніколі не будзе такім, як раней!

Пачуўшы гэта, Людвік падумаў, што наўрад ці гэта будзе добра, але нічога не адказаў, бо хлопчык ён быў добра выхаваны і ветлівы. Дый які сэнс шкадаваць пра тое, што ўжо здарылася ці чаму немінуча накіравана збыцця. Урэшце, Людвік разумеў, што на паўдарозе справу не кідаюць.

— Дык гэта тваё каралеўства? — спытаў ён у Гулы.

— Так, але я называю яго сваім Домам, а не каралеўствам. Табе засталося прайсці яшчэ праз дзевяць. І калі ты будзеш спяшацца, ты дагоніш сонца раней, чым яно зноў увойдзе ў Дом Стральца. Табе трэба ўвесь час ісці па слядах сонечнай калясніцы. Збіцця з гэтай дарогі цяжка, але гэтак жа цяжка і пазбегчы нават часткі тых непрыемнасцяў, якія будуць цябе чакаць... Я не буду раіць табе, што і як рабіць у іншых Дамах, бо прадказаць, як да цябе паставяцца іх валадары, немагчыма. Іх паводзіны залежаць ад тысяч розных прычын. Аднаго яны могуць сустрэць з абдымкамі і пасадзіць за святочны стол, як я цябе, а другога заб'юць і не ўздыхнуць нават. Наперад прадказаць што-небудзь цяжка, а потым бывае позна... Але, — Гула падсунуўся бліжэй да Людвіка, і ягоны голас загучаў сур'ёзна і занепакоена, — валадары некаторых Дамоў заўжды небяспечныя. З імі няма сэнсу гутарыць і яшчэ меней сэнсу біцця. Трэба проста паспрабаваць не трапіцца ім на вочы. Хавайся, а калі цябе запырмецяць — бяжы не спыняючыся, пакуль не перасячэш мяжы іх уладанняў.

— Та-а-ак, — працягнуў Людвік. Ён спрабаваў уявіць сабе, як схаваць вялікага каня, які кульгае і ўжо наўзгалоп бегчы ніяк не можа. Пра гэтую праблему Гула неяк забыўся.

— Блізняты, гэтыя галаварэзы, заб'юць каго заўгодна перад сняданкам, — пагардліва сказаў Гула, — так, дзеля апетыту. А Валадар ваўкоў, які любіць выпраўляцца з імі на паляванне, — дык той яшчэ горшы. Ён брат Стральца.

— А гэты брат Стральца таксама напалову чалавек — напалову конь?

— Кентаўр? Не, ён... я не магу яго дакладна апісаць, але, калі табе давядзецца яго ўбачыць, ты яго адразу пазнаеш. Яны называюць яго Далястрэлам, і калі ён цябе заўважыць — рыхтуйся да смерці. Ёсць толькі адзін спосаб уратавацца: прабрацца праз уладанні Блізнят уначы, бо пры месячным святле Далястрэл нічога не бачыць. Але пасля Блізнят ты адразу трапіш да яшчэ больш страшнай істоты — Рака. Вось тут вам давядзецца цяжка, бо Рак, наадварот, лепей бачыць, калі свеціць месяц, і калі ты будзеш ісці праз яго ўладанні ўначы, ён сваімі агромністымі клюшнямі ўмомант раструшчыць і цябе і твайго каня.

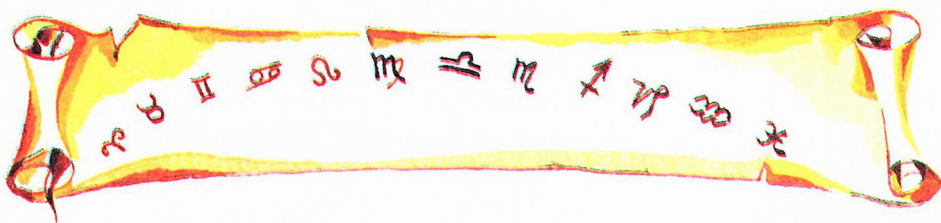
— А як мне даведацца,— спытаў Людвік,— дзе пралягаюць тыя межы паміж Дамамі? Калі я ішоў сюды, я нічога нідзе не заўважыў — ні муроў, ні равоў...

— Усё ў тым, што ты не ведаў, чаго шукаць, хоць знакі былі. Вось, трымай,— Гула працягнуў Людвіку кавалак паперы.— Глядзі, не згубі, гэтая карта дапаможа табе арыентавацца.

— Але я... я не ўмею чытаць,— пачырванеўшы ад сораму, прызнаўся Людвік.

— Нічога. Я ж сказаў, што тут знакі. Паглядзі.

Людвік зірнуў на паперку. На ёй, выгнутыя вясёлкаваю дугой, былі намалёваны дванаццаць загадкавых знакаў.

Гула тыцнуў пальцам вось у такі: ☿

— Ты знаходзішся цяпер тут, гэты знак майго Дома. Наступны — Дом Рыб. Спадзяюся, што, ідучы ад мяне, ты здолееш праз яго прайсці бесперашкодна. Потым будуць ♈, Баран, і ♉, Бык,— тут ужо ўсё залежыць ад таго, як ты сам дасі рады. Пасля ляжаць дрэнныя землі — Блізнят і Рака. Болей я нічога сказаць не магу, але ўрэшце

дарога зноў прывядзе цябе да Стральца. Хоць усё, вядома, павінна для цябе скончыцца раней. Вось тут, бачыш?! — ён паказаў на знак, які стаяў перад знакам Стральца: *т*.

— Гэта чый знак? — без асаблівай цікаўнасці спытаў Людвік, у якога ўжо не было вялікай надзеі, што ён некалі здолее дайсці да канца.

— Гэта Скарпіён, — каротка адказаў Гула.

— І які ён?

— Ён апошні.

— Я зразумеў, але...

— Ён апошні, — паўтарыў Гула і не стаў нічога болей тлумачыць. —

Ну, вось я табе ўсё і раскажаў. Цяпер хавай паперку і кладзіся спаць. Зранку ў мяне шмат працы.

— Працы?! У цябе?! А што ты робіш?

— Нашу з крыніцы ваду.

— Я з задавальненнем зраблю гэта за цябе. Дома я заўсёды нашу ваду сваёй маме.

— Ты мне дапамагчы не можаш, — вясёла засмяяўшыся, адказаў Гула. — Гэта мая праца. Бо я і ёсць той Люты, што робіць плюты. А яшчэ мяне называюць Вадалеем. Спі!

Калі Людвік прачнуўся, на двары зноўку ліў дождж. Дзверы ў хатку былі адчыненыя, і ў іх зазірала шэрае неба. Са двара далятаў самы мокры ў свеце пах — пах снегу, які растае пад дажджом. Агонь у агмені пагас, і Гулы ў хатцы не было.

Людвік падумаў быў, што прысніў гасціннага гаспадара, але, убачыўшы чыстую патэльную і дзве драўляныя талеркі на тым самым месцы, дзе іх напярэдадні пакінуў Гула, прыгадаў увесь учораўні вечар. Ён працёр вочы, выслізнуў з-пад коўдры і, падбегшы да дзвярэй, выглянуў на двор.

Дождж ліў як з вядра, яго кроплі разляталіся пырскамі, адбіваючыся ад скал. Бедны стары Рэнці стараўся схаватца ад гэтай залевы, тулячыся пад страхой. З гор бруднымі камякамі спаўзаў мокры снег, растаючы на вачах. Гулы нідзе не было.

Тут Людвік заўважыў, што вялікі збан, які ўчора стаяў ля крыніцы, некуды знік. Відаць, Гула не жартаваў, кажучы, што павінен насіць ваду! Нібыта яе і так не хапае!..

Людвік быў бы не супраць трошкі пад'есці, але пачынаць сьнеданне без гаспадара не хацеў. Са смуткам зірнуўшы на стол, ён убачыў каля бохана хлеба паперку, якая была прыколатая нажом.

Людвік нерашуча падышоў да стала. Ён баяўся, што не здолее зразумець напісанае на паперцы важнае паведамленне, бо, як вы памятаеце, чытаць ён не ўмеў. Паведамленне сапраўды было важнае, але Людвік цудоўна ўсё зразумеў — на паперцы была намалявана вялікая страла, якая паказвала на хлеб і на вялікі, поўны мёду, збан, які стаяў побач.

Хлопчык смачна паснедаў, адламаў кавалак хлеба на дарогу, памыў посуд, прыбраўся ў хатцы, сказаў уголас: «Дзякуй!» — і выйшаў на дождж.

І які дождж! Наўрад ці вы калі-небудзь бачылі што-небудзь падобнае, і я ўпэўнены, што вы не пажадалі б трапіць пад такі лівень. Струмяні дажджу, таўшчынёю з карабельных канаты, амаль непранікальнай завесай закрывалі сабою сцежку. Людвік і Рэнці не бачылі нават, куды апусціць нагу. І што яшчэ горш — дождж вымываў з-пад ног цэлыя кавалкі глебы і скідаў са скал камяні і гразь. Яны ішлі па калена ў вадзе і гразі, кожны раз баючыся зрабіць новы крок. А аднойчы ў іх за самымі спінамі ў прорву з жудасным грукатам сарваўся агромністы кавалак скалы, што моцна напалохала падарожнікаў. Людвік і Рэнці мусілі прыспешыць хаду, хоць гэта было нялёгка і небяспечна. Пры кожным кроку яны былі вымушаныя шукаць больш-менш надзейнае месца, на якое можна паставіць нагу, і былі да таго занятыя гэтым, што нават не заўважылі на выступе скалы адзін з тых знакаў, якія былі намаляваны на Гулавай паперцы: ☿.

Так, нічога не падазраючы, яны апынуліся ў ДOME Рыб.

* * *

Вадалеева хатка засталася далёка ззаду, і Людвік з Рэнці былі ўжо амаль пад гарой. З-за дажджу яны не бачылі, што іх чакае наперадзе, але Людвік напэўна ведаў адно: нават калі перад імі ляжыць найпрыгажэйшая ў свеце даліна, яе не параўнаць з той маленькаю, роднай

раўнінай, над якой узвышаецца Егерсальп. Дый, шчыра кажучы, яны былі да таго стомленыя сваім падарожжам паміж валуноў, па калена ў гразі, змяшанай з вадой, што ім было ўжо ўсё роўна, куды яны трапяць — абы толькі там было суха і цёпла. І вось, нарэшце, Людвік і Рэнці адчулі пад нагамі цвёрдую зямлю. Усе незлічоныя горныя ручаі, набухлыя ад дажджу, аб'ядноўваліся ў гэтым месцы ў адзіны вірлівы патак, які нёсся паўз спежку, высока ўздываючы брудныя пенныя хвалі колеру рыбінай лускі. Часам адна якая-небудзь хваля са страшным плёхкатам захлістывала сцяжыну, і тады Людвіку здавалася, што гэта чыясьці агромністая брудная рука спрабуе схопіць іх і зацягнуць пад ваду.

Тут раптам спежка скончылася...

Людвік спыніўся, не верачы сваім вачам. Хвалі доўгімі языкамі лізали хлопчыку мокрыя ногі, абдымалі яго за калені і цягнулі ў вірную ваду. Дарогі далей не было. Проста перад Людвікам распасціралася хвалістая водная прастора. Уся абкружаная скаламі цясніна, па якой павінна была пралягаць дарога, была заліта вадой.

— Але ж Гула казаў, што сонечны шлях нідзе не перапыняецца, — распачна сказаў Людвік, ледзь стрымліваючы слёзы. — Што нам цяпер рабіць? Дарога ідзе пад вадой!

Рэнці нічога не адказаў. Выгляд у яго быў вельмі засмучаны. Уся яго каштанавая скура была запэчкана мокраю граззю, а хвост і грыва, якія раней былі серабрыстага колеру, цяпер пацямнелі, зліпліся і нагадвалі пацучыныя хвасты.

Людвік ласкава паляпаў Рэнці па шыі, дастаў з кішэні хлеб і, разламаўшы яго, працягнуў кавалак каню.

— Давай крыху падсілкуемся, — прапанаваў ён. — Трымай палавіну.

Але папраўдзе хлопчык аддаў каню нашмат больш за палову: ён разумеў, што ў Рэнці страўнік большы за чалавечы і таму ежы яму таксама патрэбна болей. Хлеб быў мокры, але яны з задавальненнем з'елі па кавалку, і Рэнці крыху павесялеў.

— Рэнці, даражэнькі мой, — сказаў Людвік, палашчыўшы каня па носе, — ты ж хочаш дагнаць сонца, праўда?! Нам дарогі назад няма — яны ўсе так казалі. І таму, я думаю што, хоць сонечнага шляху тут не відаць, але ён павінен быць пад вадой.

Людвік уздыхнуў і загаварыў гучней, каб надаць свайму голасу ўпэўненасці:

— Гула раіў нам паспяхацца, а гэта, напэўна, значыць, што мы не павінны чакаць, пакуль вада спадзе. Трэба ісці наперад, нават калі...

Тут голас у яго задрыжаў. Вада была вельмі глыбокая і халодная, а плынь хуткая і вірная. Ад хвалявання Людвік зглытнуў.

— Як ты лічыш, — запытаўся ён у Рэнці, — вытрымае твая хворая нага, калі я забяруся табе на спіну? Я ж плаваць зусім не ўмею.

Здавалася, што Рэнці зразумеў кожнае яго слова, і хутчэй за ўсё так яно і было, бо ў адказ ён нешта іржануў — зусім як тады, калі размаўляў са Стральцом, — і заківаў галавой, нібыта ў знак згоды. Не марудзячы, Людвік ускараскаўся на мокрую спіну Рэнці, моцна ўхапіў яго за доўгую грыву, і стары конь асцярожна ўвайшоў у ваду.

Метраў сто яны прайшлі спакойна. Напэўна, яны рухаліся па самае сцещы, якой зусім не было відаць пад каламутным зялёным патокам. Але вада ўсё прыбывала, і Людвік, адчуваючы, як Рэнці робіцца ўсё цяжэй пасоўвацца наперад, баяўся, што моцная плынь вось-вось саб'е каня з ног.

Так урэшце і здарылася. Рэнці ўжо вымушаны быў высока задзіраць галаву над вадой, каб зрабіць кожны наступны крок, а Людвік ледзьве трымаўся ў яго на спіне пад націскам гняўлівых хваляў, якія абрыньваліся на яго хмарамі халодных пырскаў. І раптам нешта цёмнае схпіла Людвіка за нагу і сцягнула з каня. У гэты самы момант Рэнці спатыкнуўся, і яго з галавою накрыла вадой.

Наступныя некалькі імгненняў падаліся Людвіку гадамі. Яго ўраставала тое, што, падаючы з каня, ён інстыктыўна паспеў учапіцца Рэнці ў грыву. Ледзяная вада ашаламіла, асляпіла яго, яна была такая халодная, што Людвік страціў усе пачуцці, і толькі яго скурчаныя пальцы моцна трымалі конскую грыву, нібы прымерзлі да яе.

Шмат-шмат гадоў пасля, распавядаючы сваім дзецям і ўнукам пра тое, што з ім здарылася тады пад вадой, Людвік заўсёды казаў, што, можа быць, гэта яму толькі прыснілася. Людвік памятаў, што, расплюшчыўшы вочы, ён убачыў вакол безліч самых розных рыбак з бліскачай лускай. Яны выгіналіся, паварочваліся, нібыта іх торгалі за нейкую нітку. А пасярэдзіне гэтага карагода плылі дзве агромністыя рыбіны неверагодных памераў. Яны рухаліся побач, і ў іх былі аднолькавыя

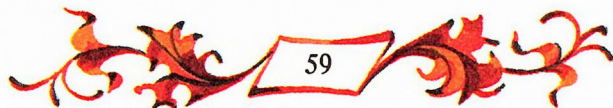
велічэзныя разяўленыя пашчы з жудаснымі вострымі зубамі. Калі іх магутныя шчэлепы раздзімаліся, з іх вырываліся бурбалкі, якія нізкамі перлаў несліся да паверхні вады. Відаць, гэтыя рыбіны і сцягнулі Людвіка з каня, бо з пашчы адной звісаў шматок яго нагавіц. Як па загадзе, абедзьве рыбіны павярнуліся і паплылі проста на Людвіка. Іх страшныя бліскучыя зубы ўсё набліжаліся, паветраныя бурбалкі ўтваралі вакол цэлую хмару.

Рыбіны былі ўжо зусім блізка... І раптам нейкія зграбныя прыгожыя істоты, якія па Людвікавым апісанні нагадвалі дэльфінаў, адцяснілі іх. Зрэшты, усё гэта, відаць, Людвіку проста прымоілася, бо кожны ведае, што дэльфінаў у рацэ не бывае — яны жывуць толькі ў моры, і апроч таго, дэльфіны — не рыбы, а марскія жывёлы. І што пэўна ўжо Людвіку прымоілася, дык гэта тое, што ён бачыў на каменным дне ракі нейкага дзеда. Вадзяная плынь ціха калыхала яго доўгую бараду. У руках стары трымаў жменю бліскучых блакітных каменьчыкаў, а побач з ім ляжала кап'ё. Людвік казаў, што стары пачуваўся пад вадой вельмі добра, як рыба, але ж мы ўсе ведаем, што такое можа быць толькі ў казках.

Раптам стары падняў галаву і заўважыў Людвіка з Рэнці, якія праплывалі міма. Яго ярка-блакітныя і халодныя як лёд вочы адразу злосна заблішчалі. Ён кінуў каменьчыкі і пацягнуўся па кап'ё. Але хоць стары і адчуваў сябе пад вадой як дома, рухаўся ён павольна, як любы звычайны чалавек, калі ён нырне. Сваёй старою, зморшчанаю рукою ён схапіў кап'ё, але не паспеў падняць, як раптам вада паміж ім і Людвікам пацямнела, забурліла і хутка вынесла хлопчыка з канём на паверхню ніжэй па цячэнні, дзе яны нарэшце здолелі зноў глытнуць свежага паветра.

Толькі пазней Людвік даведаўся, што адбылося. Высока ў гарах, якія належалі Вадалею, ад моцных дажджоў растала вялікая колькасць снегу — і ўся гэтая вада абрынулася ўніз, прабіла ў скалах пралом і, несучы з сабой вялікія і малыя камяні, з жудасным рыкам уварвалася ў Рыбіну раку, пранеслася па ёй трохметроваю хваляй і вынесла Людвіка і Рэнці з жажлівых Рыбіных уладанняў, працягнуўшы ажно да вадаспаду, дзе вада з дзесяцімэтровай вышыні з грукатам падала ў глыбокае возера, падымаючы хмары вадзянога пылу.

Вадаспад быў страшнейшы за лавіну. Вада асляпляла, біла, душыла,

але Людвік настолькі замёрз і так балюча пабіўся аб камяні, што ўжо нічога не адчуваў, і яму здавалася, што ён вось-вось задыхнецца. Але ён ні на хвіліну не выпускаў з рук Рэнціевай грывы. І добра рабіў, бо хоць Рэнці таксама ніколі не вучыўся плаваць, але ў адрозненне ад нас з вамі, інстынктыўна, як і ўсе жывёлы, ведаў, як гэта робіцца. І калі яны трапілі ў глыбокую сажалку, стары Рэнці адразу паплыў, цягнучы Людвіка за сабой. Неўзабаве хлопчык адчуў, як яго цела заслізгала па гальцы, потым па пяску, і нарэшце ён апынуўся на траве.

Доўгі час ён проста ляжаў, глыбока ўдыхаючы свежае паветра, і патроху апрытомніваў. Нарэшце ён падняў галаву і агледзеўся.

Першае, што кінулася яму ў вочы, быў знак , выбіты ў гліністым беразе возера, побач з гняздом птушкі-рыбалова. Вадалей сапраўды вельмі дапамог сябрам: нягледзячы на ўсю небяспеку падводнага падарожжа, яны жывымі і здаровымі мінулі Дом Рыб і цяпер былі ў ДOME Барана.

У паветры адчуваўся подых вясны, дождж скончыўся, і ў блакітных нябёсах ярка свяціла сонца.

З таго месца, дзе ляжаў Людвік, быў бачны толькі квітнеючы поплаў, які пачынаўся ад ракі і шырыўся, наколькі хапала вачэй. Маладая, ярка-зялёная трава цягнулася да сонца. У ёй рознакаляровай вясёлкай былі рассыпаны палявыя краскі: стакроткі, кураслеп, зязюлін цвет, браткі — усе адценні беллага, залацістага, бэзавага, але ярчэй за ўсе зіхацелі яскрава-блакітныя званочкі буцікаў. Нябёсы ажно звінелі жаўруковымі спевамі.

Людвік доўга ляжаў, адпачываючы пасля нялёгкага падарожжа праз Дом Рыб, і купаўся ў пяшчотных сонечных промнях. Ён нават зусім забыў, што ім з Рэнці некуды трэба спяшацца. І стары конь таксама, нібыта здзяцініўшы, паводзіў сябе, як малое жарабя: ён бесклапотна качаўся ў высокай траве, пакуль яго шкура не стала зноўку сухой і чыстай. Калі ж ён нарэшце ўстаў, ён увесь быў абсыпаны стакроткамі і

ў яго грыву ўплялася залацістая гірлянда кураслепу. Рэнці трасянуў грывай, задаволена пырхнуў і пачаў скубці сакавітую траву.

Зірнуўшы на каня, Людвік адчуў, што таксама з задавальненнем чаго-небудзь з'еў бы. Але ў кішэнях у яго не было нічога, апроч маленькага кавалачка хлеба. Хлопчык сеў і агледзеўся.

Поплаў, на якім ён сядзеў, быў не зусім звычайны. Яго, відаць, увогуле правільней было б назваць прэрыяй: рознакаляровы травяны дыван распасціраўся на некалькі міляў ажно да самага небакраю, на якім віднеліся цёмныя абрысы дрэваў, і да тых дрэваў хілілася сонца, фарбуючы іх лісце ў залаты колер.

А непадалёк расло яшчэ адно, адзінокае дрэва. Яно адкідала правільныя круглыя цені і было нейкае надта ўжо дзіўнае — нічога падобнага Людвік яшчэ не бачыў: дрэва было ўсё абсыпанае бела-ружовымі кветкамі і свежымі, толькі нядаўна распушчанымі лісточкамі, але ў той жа час на ім былі ўжо і яблыкі — круглыя, крамяныя, жоўтыя, нібыта кроплі золата, яны вабілі сваёй свежасцю, падобнай на подых вясны.

З выгляду яблыкі былі вельмі смачныя. Людвік устаў і падышоў да дрэва. Яго ствол быў такі стары, перакручаны і зморшчаны, што здавалася, быццам вакол яго абкруціўся і заснуў цмок. Самыя лепшыя яблыкі, як заўсёды, былі на самым версе, але і тыя, што віселі на ніжніх галінах, былі вельмі прыгожыя. Людвік ужо працягнуў быў руку, каб сарваць яблык з ніжняй галінкі, як тут жа са спалохам яе аддзёрнуў, пачуўшы голас, які нібыта ішоў ад дрэва:

— Калі ты скрадзеш хоць адзін з маіх яблыкаў, ты ператворышся ў камень і памрэш.

Людвік пачаў баязліва азірацца, але нікога не ўбачыў. І раптам заўважыў вока, якое сачыла за ім з самай сярэдзіны ствала. Прыгледзеўшыся, хлопец зразумеў, што на дрэве сапраўды вісіць цмок: абкруціўшыся вакол ствала нахштальт старога тоўстага плюшча, цмок паклаў сваю страшную галаву на вялікую галіну і, крыху прыплюшчыўшы чырвонае вока, уважліва пазіраў на Людвіка.

Людвік адскочыў, быццам яблык, які ён хацеў сарваць, укусіў яго. Цмок засмяўся:

— Ха-ха-ха!

Яго смех быў падобны да шапацення лісточкаў пад ветрам.

І тут з верхаліны дрэва пачуўся хрыплы шэпт:

— Не звяртай на яго ніякай увагі, птушанятка, не слухай яго. Калі ты з'ясі адзін з *маіх* яблыкаў, ты ператворышся ў золата і застанешся назаўжды маладым.

Людвік падняў галаву. На адной з тоўстых верхніх галін сядзела карычневая сава, якая, не міргаючы, глядзела на яго сваімі круглымі і вялікімі, як талеркі, вачыма.

Людвік азадачана запытаўся:

— Дык чыё ж гэта дрэва?

— Маё! — сказаў цмок, зашамацеўшы лускай.

— Маё! — крыкнула сава і так хутка пачала круціць сюды-туды галавой, што ў Людвіка замільгацела ў вачах.

— А ці ёсць тут яшчэ што-небудзь паесці, апроч яблыкаў?

— Не, — адказаў цмок, — нічога.

— Не, — пацвердзіла сава, — нічога, што хоць бы нагадвала ежу.

— А што ж тады яшчэ вы? — пацікавіўся Людвік. Ён крыху асмялеў, бо цмок так ні разу і не зварухнуўся і ўвогуле выглядаў старым і няспрытным, а сава была тоўстая, пухкая і даволі мілая — не падобна было, каб яна магла зрабіць што-небудзь дрэннае. Але гэта толькі даказвае, якім падманлівым можа быць знешні выгляд.

— Гэх, — мяккім і павольным голасам прамовіў цмок, — ды ядзім, што давядзецца. Пару лісточкаў ці каліўца сухое травы, якая нікому ўжо не патрэбная... Мне дык перападае зусім няшмат. Рэч у тым, даражэнькі, што я ўжо такі стары ды слабы, што пакуль злезу з дрэва, дык іншыя ўсё паспяваюць з'есці.

— Іншыя? — перапытаў хлопчык.

— Ага, вунь тыя мілачкі, — прамовіў цмок. — Блаславі іх Гасподзь! Яны такія прыгожыя, ім павінна належаць усё самае лепшае, — і з чырвонага цмокавага вока выкацілася сляза.

Азірнуўшыся, Людвік убачыў авечак і чароўных бялюткіх ягнят, якія пасвіліся крыху воддаць. Але ні адна авечка не падыходзіла блізка да дрэва, а ягняты гулялі ў свае ягнячыя гульні ўвогуле на дальнім баку поплава.

— Мілачкі... — паўтарыў цмок. — Такія юныя, несапсаваныя, такія мякенькія... Ведаеш, можа, сарві адзін з *маіх* яблыкаў — але, барані Божа, сам яго не еш, — пачастуй ім якое-небудзь з гэтых бедных, чароўных і заўсёды галодных ягнятак...

— Але ж яно тады ператворыцца ў камень і памрэ,— запярэчыў Людвік.— Здаецца мне, гэта будзе не надта добры пачастунак.

— Ды гэта ж я проста жартаваў,— зазвінеўшы лускою, усміхнуўся цмок.— Гэта быў кепскі жарт. Калі папраўдзе, дык мае яблыкі не могуць зрабіць ніякае шкоды. Наадварот. Вось сарві яблычак і пакліч сюды якое ягня... Ці дваіх, калі хочаш. Так, дваіх нават лепей...— з куточка вялікага цмокава рота выцекла буйная кропля сліны, якая пакацілася па ствале і ўпала на зямлю.

— Не, не, не трэба,— рэзка перапыніла цмока сава.— Не трэба турбаваць гэтых мілых ягнят, толькі дарма згубіш час. Лепш вазьмі адзін з *маіх* яблыкаў — любы, які табе больш падабаецца, і проста пакладзі яго на зямлю, тут, у цянёчку пад дрэвам: няхай пачастуюцца гэтыя бедныя, галодныя мышкі-палёўкі. Мне іх так шкада!.. Яны цэлымі днямі сноўдаюць пад пякучым сонцам і не могуць знайсці ніякае ежы, апроч сухіх карэньчыкаў ды леташніх дробных зярнятак.

Людвік зірнуў пад ногі і, сапраўды, убачыў у сагрэтай сонцам траве безліч маленькіх мышак-палёвак, якія шпарка бегалі сюды-туды, але ні адна з іх не набліжалася да савінага дрэва.

Пазіраючы на іх мітусню, Людвік разважаў: вядома, сапраўднага цмока ён ніколі ў жыцці не бачыў, але ж соваў яму даводзілася бачыць не раз, і таму ён цудоўна ведаў іхнія звычкі. Ні адна з іх, нават калі яна і выдае сябе за сапраўдную пані, ніколі не адмовілася б паласавацца мышамі. А значыць, вельмі можа быць, што і цмок яму хлусіў таксама, і цікавіўся ягнятамі ён зусім не таму, што меў добрае сэрца, а таму, што быў проста галодны. Падумаўшы гэтак, Людвік як мог ветліва адказаў:

— Дарагія мае цмок і сава, баюся, што не змагу выканаць вашыя просьбы. Але калі вас задаволіць кавалачак хлеба, буду вельмі рады вас пачаставаць.

І, ступіўшы наперад, хлопец апынуўся ў ценю дрэва. І тут у адно імгненне адбыліся адразу тры рэчы.

Сава крыкнула:

— Ага! Ён мой!!! — і маланкай зляцеўшы з верхаліны дрэва, вострымі кіпцюрамі ўхапіла Людвіка за каўнер.

Цмок прахрыпеў:

— Ха! Ён мой! — і бліснуўшы сваёю луской, як спружына саскочыў са ствала і абкруціў хлопцу нагу.

Але тут прагучаў яшчэ адзін голас:

— Не! Ён мой!

Міма Людвіка стралой праляцеў неверагоднай прыгажосці і велічыні баран, які быў нібыта адліты з золата. Яго галаву вянчала пара агромністых залатых рагоў, якія, закручваючыся некалькі разоў, нагадвалі ракавіны смажжоў. Баран, як таранам, урэзаўся ў яблыневы ствол за сантыметр ад цмокава хваста, абрынуўшы на цмока і саву град цяжкіх і цвёрдых, як гарматных ядры, яблыкаў.

Цмок гучна вылаяўся, адпусціў хлопчыкаву нагу і, зноўку ўзлезшы на дрэва, цяжка дыхаючы, павіс на тоўстай галіне. Яго раздвоены язык то высоўваўся, то зноў хаваўся ў брыдкай пашчы, чырвоныя вочы нервова паблісквалі. Сава, якая пастаралася захаваць прыстойнасць нават у такой непрыемнай сітуацыі, пралапатала:

— Ах, як непрыгожа ўсё атрымалася, перапрашаю, — і ўзяцела на сваю галіну на верхаліне дрэва, згубіўшы пры гэтым некалькі пёраў. Там яна ўзялася зноў круціць сюды-туды галавой, саромеючыся сустрэцца з кім-небудзь вачыма.

Баран адышоў ад дрэва і трасянуў ганарліваю галавой. Страшны ўдар па ствале не зрабіў яму ніякай шкоды. Ён пранізліва паглядзеў на Людвіка і прамовіў:

— Ну, што скажаш, хлопец?

Людвік, вядома, зразумеў, што перад ім сам Баран, гаспадар гэтага Дома. Але ён нават не мог здагадацца, што гэта і ёсць той самы знакамiты Хрызмаліён, чыё залатое руно было заўсёды прынаднай здабычай для столькіх шукальнікаў прыгод. Ці, можа, усе гэтыя прыгоды завершыліся ўжо шмат стагоддзяў назад? Наўрад ці мы знойдзем адказ на гэтае пытанне, бо час у зорнай краіне цячэ зусім не так, як у нас...

Баран быў вялікі, велічны і вельмі прыгожы. Лоб у яго быў шырокі, як шчыт, і цвёрды, як таран. Адным ударам ён мог бы адкінуць Людвіка назад, у страшнае Рыбіна возера. Таму хлопчык стаяў перад ім, пачціва схіліўшы голаў і стараючыся не чухаць нагу, якая балела ў тым месцы, дзе цмок прапаліў яму дзірку ў нагавіцах. Нарэшце ён адважыўся сказаць:

— Мяне завуць Людвік, Вашамосць. Я вяду свайго каня Рэнці па сонечным шляху, бо нам трэба дагнаць сонечную калясніцу.

Баран крыху апусціў галаву і, здавалася, пра нешта задумаўся. Во-

чы ў яго былі такія ж вялікія і ярка-жоўтыя, як і ў Казярога, але іх позірк быў не такі халодны. Даўшы волю фантазіі, у гэтым велічным стварэнні дагэтуль можна было пазнаць колішняе маленькае, пухнатае, залацістае ягня, якое разам з іншымі вясёла скача па зарослым стакроткамі поплавце. «А вось чорны Казярог, відаць, ніколі не быў маладым», — падумаў Людвік.

— І ты, напэўна, будзеш прасіць, каб я зрабіў ласку і даў табе свой дазвол жывым і здаровым пакінуць мае ўладанні, — сурова прамовіў Баран.

Людвік падумаў, што наўрад ці ён змог бы выказаць сваю просьбу ў такіх узнёслых словах і што, хутчэй за ўсё, яна гучала б прыкладна так: «Калі ласка, адпусціце мяне і не рабіце мне нічога дрэннага». Але ён згодна кіўнуў і сказаў:

— Так, Вашамосць. Калі ласка, Вашамосць, — і пачухаў нагу.

— Што ў цябе з нагой? — папытаўся Баран.

— Невялікі апёк. Нічога страшнага, Вашамосць.

— Падыдзі да мяне.

Людвік паслухмяна наблізіўся. Баран схіліў сваю прыгожую галаву і хукнуў на тое месца, дзе быў апёк. Людвіку здалася, быццам на рану наклалі халодную павязку. Боль і чырвань адразу зніклі, і нага зрабілася здароваю, як раней.

— Дзякуй вам, — сказаў Людвік. — Вялікі вам дзякуй!

— А цяпер, — прамовіў Баран, — калі хочаш узяць яблык, вазьмі. Ён не зробіць табе ніякай шкоды. І яшчэ вазьмі яблык каню. Але кожнаму толькі па адным.

Людвік яшчэ раз падзякаваў і ўзяў з зямлі два яблыкі. Баран уважліва назіраў за ім.

— Чаму ты ўзяў паданкі? Тыя, што на дрэве, лепшыя.

— Для нас з Рэнці і гэтыя вельмі добрыя, дзякуй. Апроч таго, у мяне яшчэ застаўся кавалачак хлеба. Вы мяне ўратавалі, і яны не паспелі яго забраць.

Рэнці, які да таго, як Баран урэзаўся ў дрэва, мірна скубаў траву, пачуўшы гук удара, кінуў есці і, кульгаючы, падышоў да Людвіка. Яго грыва ўсё яшчэ была ўпрыгожаная кураслепам, а стакроткі ён амаль усе ўжо з'еў. Наогул, жывёлы кураслеп звычайна не ядуць, і таму яго так шмат на ўсіх паплавах. Рэнці хуценька даеў стакроткі і прыняўся

за яблык. А Людвік тым часам разламаў хлеб і таксама палову аддаў каню. Баран моўчкі назіраў.

Людвіку здалася, што Барану хочацца, каб ён, як і Рэнці, з'еў свой яблык адразу, не адкладаючы на пасля. Таму ён паднёс залацісты плод да рота і адкусіў вялікі кавалак. Яшчэ ніколі ў жыцці яму не даводзілася каштаваць нічога падобнага. Яблык быў не проста смачны — ён быў чароўны. У ім адчуваўся смак усіх самых лепшых яблыкаў, але, разам з тым, у кожнага кавалачка быў яшчэ і свой прысмак: ці то персіка, ці ананаса, ці абрыкоса, ці слівы, ці сакавітага вінаграду... Людвік з'еў яблык цалкам, разам з сярэдзінай, не пакінуўшы ні кавалачка. Тады ён абцёр далоняю рот і адчуў сябе нашмат лепей.

— Я ніколі яшчэ не еў такога смакоцця, — удзячна сказаў ён Барану, і таму яўна спадабаліся гэтыя словы.

— На пэўны час твае галоўныя патрэбы задаволены, — запэўніў ён хлопчыка.

— Так, Вашамосць, — не зусім упэўнена адказаў Людвік.

Маленькая зорачка ўсмяшкі бліснула ў Барановых вачах. Так, напэўна, смяяліся яго вочы і тады, калі ён быў маленькі.

— Я меў на ўвазе, што пэўны час ты пратрымаешся без ежы. Спадзяюся, што ў наступным ДOME цябе пачастуюць лепей. Яны там увесь час нешта святкуюць.

Людвік прыгадаў Гулавы словы: «Аднаго яны могуць сустрэць з абдымкамі і пасадзіць за святочны стол, а другога заб'юць і не ўздыхнуць нават...» Але ён змоўчаў, бо Баран зноў прамовіў:

— Не думаю, што ты дагоніш сонца ў наступным ДOME, але ў любым выпадку табе трэба спяшацца. Коні ўжо запрэжаныя, і яго калясніца вось-вось рушыць у дарогу.

— Дык вы кажаце, што Сонца яшчэ тут? У вашым ДOME?!

Людвік азірнуўся і ўбачыў тое, на што раней чамусьці не звярнуў увагі: праз увесь поплаў да самага небакраю цягнуліся свежыя сляды сонечнай калясніцы, а паміж імі трава была яшчэ прымятая капытамі зорных коней. Сляды вялі проста да дрэваў, што віднеліся на даяглядзе. Прыжмурыўшы вочы, Людвік здолеў разгледзець у полімі сонечнага святла дыяментавыя промні, якія клаліся амаль паралельна зямлі. Яны зніклі, потым зноў з'явіліся па той бок дрэваў і нарэшце расталі ў залатым ззянні.

У Людвіка нібыта выраслі крылы — ён быў бязмежна рады, што

яны ўжо так блізка да сваёй мэты. Удалечыні з сонечным бляскам прамільгнула калясніца, зазіхацелі грывы, прамяністай маланкаю ўзляцела пуга... У Людвіка моцна стукала сэрца, ён ледзьве стрымліваўся, каб не пабегчы, і спытаў у Барана:

— Дык вы дазваляеце мне пайсці за ім, Вашамосць?

— Дазваляю. Я не зраблю табе нічога дрэннага. Я не хачу перашкаджаць маладым. Але ці здолее твой стары конь вытрымаць гэта цяжкае падарожжа і дагнаць сонца, я не ведаю.

— Вашамосць, — папрасіў Людвік, — а ці не маглі б вы дыхнуць майму каню на нагу і вылечыць яго таксама?

Баран адмоўна пакруціў прыгожаю галавой:

— На ўсё свой час. Тут Дом тых, хто юны. А цяпер ідзі, мой хлопча, ідзі хутка, але будзь асцярожны.

З гэтымі словамі ён павярнуўся і павольна рушыў туды, дзе на далёкім канцы поплава пасвіўся авечы статак. Авечкі адразу перасталі скубіць траву і, падняўшы галовы, чакальна глядзелі, як ён да іх набліжаецца. А ягняты збеглі з пагоркаў, на якіх гулялі, і кінуліся яму насустрач.

Людвік тым часам узяў Рэнці за аброць, запрашаючы яго ўжо кінуць есці, і, глытаючы ад хвалявання словы, сказаў:

— Рэнці! Нам трэба хутчэй ісці. Мы зусім блізка! Мы ўжо амаль дагналі сонца. Паспяшаемся, стары дружа, хадзем!

Конь падняў галаву і заржаў, быццам яму таксама перадалося Людвікава хваляванне. Тады, больш не марудзячы, Людвік кінуўся наперад па слядах сонечнай калясніцы, і Рэнці, трошкі накульгваючы, патрухаў побач з ім.

На развітанне хлопец апошні раз зірнуў у той бок, дзе пасвіліся авечкі. Ён зноў убачыў велічнага Барана — той з сур'ёзным выглядам гуляў у «караля гары» з цэлым статкам белых і залацістых ягнят. Ён стаяў на вяршыні парослага кветкамі пагорка, а ягняты бегалі і скакалі вакол, спрабуючы да яго дабрацца. І вось адно зусім маленькае ягня ўскочыла на пагорак і пхнула Барана рожкамі. Ад такога ўдару не зварухнуўся б і матылёк, але магутны залаты Хрызмаліён, быццам пераможаны, зляцеў уніз, дзе яго захліснула радасная залаціста-белая хваля ягнят.

Калі Людвік і Рэнці, ледзь дыхаючы, нарэшце дабраліся да дрэваў, сонца ўжо схавалася. Дарогу тут перагароджвалі веснічкі, але

сляды калясніцы за імі ішлі далей. Людвік хуценька адчыніў веснічкі, прапусціў Рэнці і зачыніў іх у сябе за спінай, нават не заўважыўшы надпісу:

Але толькі ён паспеў павярнуцца, як Бык ужо стаяў перад ім проста пасярэдзіне дарогі і, нахіліўшы галаву са страшнымі вострымі рагамі, біў капытом зямлю.

Вы, мабыць, памятаеце, што кожнае лета Людвік праводзіў з бацькам на горнае ферме, дзе даглядаў коз і кароў, тым часам як бацька варыў сыры. Вядома, там былі і быкі, і таму Людвік добра ведаў іх звычкі. І хоць быкоў ён не баяўся, але, як і кожны разумны чалавек, якому даводзілася з імі сутыкацца, ніколі ніводнаму быку не давяраў, якім бы добразычлівым той не здаваўся. Гэты ж бык, які заступіў ім дарогу, выглядаў вельмі пагрозліва. Апроч таго, Людвік ведаў, што, калі бык пачынае біць капытом зямлю, паводзіць сябе з ім трэба вельмі і вельмі асцярожна.

Людвік разумеў, што найбольшай памылкаю ў гэтай сітуацыі было б кінуцца наўцёкі ці нават проста паварушыцца. Адзінае, чым можна сабе дапамагчы, калі вы сутыкаецеся твар у твар з раз'юшаным быком,— гэта застыць і стаяць нерухома.

І хлопчык не варушыўся. Ён стаяў, застыўшы, як камень, так доўга, што пачаў ужо баяцца, што зараз чхне.

Рэнці, які не тое, каб баяўся быка, а проста не хацеў прыцягваць да сябе ўвагу, таксама стаяў побач вельмі ціха.

Бык — а вы ўжо, вядома, зразумелі, што перад Людвікам быў уладар наступнага зорнага Дома, — перастаў біць капытом зямлю і знерухомеў таксама.

Можа, яны так і стаялі б яшчэ і сёння, але іх супрацьстаянне было парушанае. З-за дрэваў выбеглі дзве дзяўчынкі прыкладна Людвікава ўзросту. Яны, напэўна, збіралі кветкі, бо ў руках у іх была доўгая, велічынёй са скакалку, гірлянда, сплеченая са стакротах.

І не паспеў Людвік разявіць рот, каб іх папярэдзіць, як дзяўчаткі падбеглі ўжо да Быка і абкруцілі яго магутную шыю гірляндай. Бык яшчэ ніжэй нахіліў галаву, і яго рогі здаліся Людвіку яшчэ больш доўгімі і вострымі. Бык закаціў свае вялікія вочы так, што сталі бачны бялкі, і нізкім голасам запытаўся, вельмі здзівіўшы Людвіка:

— Паглядзіце, што гэта там такое? Яно стаіць там ужо немаведама колькі, не варушыцца і не кажа ні слова.

Дзяўчаткі, што стаялі абапал Быка, трымаючы ў руцэ кожная свой канец гірлянды, зацікаўлена зірнулі на хлопчыка. Людвік ніколі такіх дзяўчат не бачыў. Яны былі далікатныя, як парцаліанавыя статуэткі. Сукенкі на іх былі быццам сплеченыя з кветак, з адных толькі кветак, хіба толькі сям-там змацаваных стужкаю. І што самае дзіўнае — у дзяўчат былі крылцы. Людвік нават адразу не зразумеў, што гэта крылы — такія яны былі маленькія: ледзь прыкметны пучок белых і мяккіх, як у галубоў, пёраў. Вядома, як сапраўдных крылы яны служыць не маглі: яны не паднялі б у паветра нават гэтых зграбных дзяўчат. З выгляду яны вельмі нагадвалі крылцы, якія Людвік бачыў на карцінках у херувімчыкаў. Але гэтыя дзяўчаткі не былі падобныя ні на херувімаў, ні на анёлаў.

Зрэшты, кім бы яны ні былі, Людвік адчуваў, што гэта істоты вышэйшага рангу, чым нейкі вясковы хлопец. І таму ён сціпла стаяў, чакаючы, што з ім загавораць. Але дзяўчаты размаўлялі толькі з Быком. Адна з іх нахілілася і шапнула яму на вуха:

— Мне здаецца, што гэта фаўн.

— Не думаю, каб гэта быў фаўн, — гэтакім жа нізкім голасам, быц-

цам не жадаючы, каб Людвік яго пачуў, адказаў Бык.— У яго нейкі дзіўны выгляд, і поўсць ажно да шыі. У фаўнаў вышэй ад пояса поўсць не расце. І ногі ў яго нейкія не такія, і вушы... У фаўнаў вушкі вострыя, а ў гэтага, мне здаецца, увогуле ніякіх няма.

— А, можа, вушы ў яго схаваныя пад валасамі?— сказала другая дзяўчынка. Яна, відаць, палічыла Людвікаў сплецены з воўны капялюш за валасы, як і Бык палічыў паліто за поўсць.

«Быццам бываюць блакітныя валасы і поўсць з гузікамі»,— падумаў Людвік. Ён усё яшчэ быў крыху напалоханы і вельмі здзіўлены.

— І ўсё ж я думаю, што вушэй у яго няма,— шапнуў Бык.— Вы самі бачыце, што ён не чуе ніводнага нашага слова.

— А можа, гэта нейкі замежны фаўн,— не пагадзілася дзяўчынка.— Ён, напэўна, проста не разумее нашае мовы.

— І апроч таго, ён сляпы,— занепакоена дадаў Бык.— Стаіць там, не варушачыся, ужо амаль дзве гадзіны.

Напраўду Людвік стаяў не болей за дзве хвіліны. Зрэшты, і яны здаліся яму амаль стагоддзем, бо хоць першы спалох мінуў, але ён усё яшчэ крыху нерваваўся. У большасці быкоў ёсць схільнасць да перабольшвання, і таму ім не варта заўжды давяраць. Але гэты Бык пачынаў ужо здавацца Людвіку даволі мілым, і ўрэшце хлопец, набраўшыся смеласці, зрабіў крок наперад і сказаў:

— Калі ласка, пане...

— Яно-такі размаўляе! — крыкнула тая дзяўчынка, сукенка ў якой была сплецена з незабудак.

— І яно не замежнае! — крыкнула другая, што была ў сукенцы з кветак шыпшыны.— Яно напэўна прыйшло з лесу, з Дома Барана. Ты хто?— запыталася яна ў Людвіка.— Калі ты не фаўн і не сатыр, і ты не з дрыядаў і не з наядаў, дык што ты такое, і чаму Баран дазволіў табе прайсці?

— Я ўсяго толькі звычайны хлопчык,— пачаў быў Людвік, але яго словы патанулі ў гуках труб, флейт і нейкіх іншых, невядомых яму інструментаў.

Бык рэзка падняў галаву, а дзяўчаткі весела закрычалі:

— О! Пачынаецца свята! Трэба спяшацца! Гэй, ты, хто б ты ні быў, фаўн ці хлопчык, хадзем, калі хочаш, з намі! Толькі хутчэй, а то спознімся і не пачуем спеваў. Вось, лаві!

Дзяўчынка ў сукенцы з незабудак кінула яму канец стакроткавай гірлянды. Людвік злавіў яго, і, калі Бык, не звяртаючы на хлопца ніякай увагі, велічна пакрочыў да дрэваў, а дзяўчаты радасна паскакалі побач, Людвік рушыў за імі.

Рэнці, які таксама пацягнуўся следам, па дарозе яшчэ паспяваў прагна скубці свежую траву і кветкі. І Людвік, з зайздасцю пазіраючы на яго, падумаў, што на сьнеданне з'еў усяго адзін яблык, няхай і з чароўнага дрэва. Але, можа, пасля спеваў будзе вячэра? Ён хуценька пабег наперад і дагнаў Быка, калі той ужо стаяў на краі абрыву.

Унізе была вялікая, амаль круглая пляцоўка, пасярод якой сінела возера. На яго берагах раслі жоўтыя, белыя і чырвоныя касачы, а вакол кветак, як дзіды, стаяла вострае лісце. На паверхні вады плавалі гарлачыкі, але такіх гарлачыкаў Людвік яшчэ не бачыў: у іх былі агромністыя, амаль круглыя лісты, якія закручваліся па краях, як скарынка ў пірага. Гарлачыкі былі ярка-блакітныя, на сваіх доўгіх ножках яны ўздымаліся над вадой, а на іх шырокіх лістах сядзелі жабы, і нейкія даўганогія птушкі хадзілі сюды-туды, зграбна пераступаючы з ліста на ліст, нібыта з каменя на камень. Але самым дзіўным было тое, што пасярэдзіне кожнага ліста сядзела маленькая дзяўчынка, вельмі падобная да тых, якіх ён бачыў побач з Быком. Дзяўчынкі сядзелі, скрыжавалі ногі, і кожная грала на флейце, ліры, трубе ці якім-небудзь іншым музычным інструменце, назвы якога Людвік ніколі не чуў. Пакуль яны гралі, іх далікатныя крылцы трымцелі так хутка, як крылцы ў пчолаў, калі яны завісаюць над кветкай, збіраючы з яе нектар. Напэўна, каб Людвік быў здольны задумацца над тым, што ён бачыць, дык яму магло б падацца, што менавіта гэтыя крылцы і ўтрымліваюць і дзяўчынак, і жаб, і лісце на паверхні вады і не даюць ім патануць.

Але Людвік не мог думаць ні пра што, апроч ежы. На паўдарозе да возера гарэла вогнішча, і над ім на тоўстым пруче вісеў агромны кацёл, з якога ішоў вельмі смачны пах. Побач з вогнішчам на траве ляжала безліч талерак, на якіх былі раскладзены садавіна і ўжо намазаныя маслам лусты цёплага, толькі што выпечанага хлеба з крухкай скарынкаю. Там былі яблычныя пірагі, і булчкі з запечанымі ў сярэдзіне сасіскамі, і пампушкі, з якіх ажно цякло масла, і маленькія, поўныя трускалак з вяршкамі сподачкі, і рознакаляровыя жэле ў форме старажытных замкаў.

— Хадзем хутчэй туды, хадзем! — закрычалі маленькія дзяўчынкі і пабеглі з узгорка ўніз, цягнучы за сабой Быка. Задаволены Людвік пабег разам з імі.

Якое гэта было свята! Пачастунку хапіла на ўсіх ды яшчэ й засталася, хоць народу назбіралася шмат. Падбегшы да вогнішча, Людвік раптам убачыў, што вакол круціцца безліч нейкіх невядомых істот, — ён нават не заўважыў, калі і адкуль яны тут узніклі. У адно імгненне залітая сонцам пляцоўка, дзе не было нікога і нічога, апроч маўклівых дрэваў, бліскачых вады і крылатых духаў, якія прыгожа гралі на розных інструментах, напоўнілася шумам, усе вакол танчылі, спявалі і веселіліся, хто як мог. Каго толькі Людвік тут не ўбачыў. Тут былі, напрыклад, сапраўдныя фаўны, у якіх да пояса галава і тулава былі, як у звычайных хлопцаў, а ногі — як у казлоў. Ззаду ў іх віселі маленькія хвосцікі, а з кудлатых валасоў тырчалі ледзь прыкметныя рожкі. Яны паводзілі сябе вельмі вясёла і разняволена: бегалі, скакалі, як маладыя казлы, прагна хапалі ежу, размаўлялі і смяяліся з поўнымі ратамі. З выгляду яны былі вельмі вясёлыя і прыязныя, але вочы ў іх былі жоўтыя і халодныя — такія ж самыя, як у таго Казярога. Таму Людвік вырашыў трымацца ад іх далей. Ён лепей адчуваў сябе побач з дзяўчатамі, апранутымі ў кветкавыя сукенкі, бо тыя ўвесь час смяяліся і балбаталі. Спадабаліся яму і зялёныя людзі, апранутыя ў лісце, — яны размаўлялі толькі шэптам, які нагадваў шлох дрэваў пад ветрам. А яшчэ там былі нейкія дзіўныя людзі, якія ўвогуле не размаўлялі і нічога не елі, а толькі пілі. Іх блакітнае адзенне пералівалася, як вада.

У цэнтры ўсёй гэтай святочнае мітусні маўкліва стаяў Бык, жуочы сваю, сплеченую са стакротак, гірлянду. Цяпер ён быў падобны на зусім звычайнага быка, адрозніваючыся хіба толькі памерамі і велічнасцю паставы. Ён, здавалася, зусім забыўся на Людвіка, які ціхенька сядзеў, стараючыся не прыцягваць да сябе ўвагі і еў, еў, еў... Можна быць, хлопец перабіраў ужо праз меру, але ён думаў: «Калі яшчэ цяпер давядзеца падсілкавацца: у наступных землях — Блізняты, потым — Рак... Наўрад ці яны мяне пачастуюць. Таго і глядзі заб'юць, а то і з'ядуць, не дай Божа...» Але нават гэтыя змрочныя думкі не псавалі яму настрою, бо ўсе стравы былі вельмі смачныя, гучала чароўная музыка, і ўсе вакол так прыгожа танчылі... Здавалася, што ўся цеплыня і прыгажосць лета запоўнілі гэтую лагчыну, расквеціўшы яе пяшчотнымі фарбамі.

Нарэшце Людвік наеўся і лёг на спіну, зацікаўлена паглядаючы на натоўп, які весяліўся вакол. Неўзабаве ён пачуў, як дзяўчынкі закрычалі:

— Настаў час Гульні! Гульня з Быком!

І тая, што была ў сукенцы з незабудак, агледзелася вакол, нібыта некага шукаючы, і прапанавала:

— Няхай першым пачынае іншаземны хлопчык!

Людвік зусім не чакаў, што яму раптам прапануюць згуляць у даганялкі з Быком. Радасці такая прапанова ў яго не выклікала, і таму, пакуль яго не заўважылі, ён хуценька ўстаў і неўпрыкмет ускараскаўся на пагорак, які ўзвышаўся над лагчынаю. Лежачы там на жываце ў высокай траве і паклаўшы галаву на рукі, ён мог спакойна назіраць за тым, што рабілася ўнізе.

Хутка ўсім надакучыла яго шукаць, і гульня пачалася. Можа быць, і вы чулі пра такую гульню — гэта нешта сярэдняе паміж квачом, хованкамі і сляпою курыцай. Бык быў квачом, а гулец павінен быў накінуць яму на рогі і шыю гірлянду з кветак, але так, каб Бык пры гэтым не паспеў яму аддаць квача. Усе гульцы былі ўвішныя і спрытныя, і Бык ніводнага не зачпіў. Таму Людвік не даведаўся, што магло б здарыцца, калі б Бык да каго-небудзь дакрануўся. Гульня ўсіх забаўляла, і гулялі ў яе даволі доўга.

Сонца пачало патроху хіліцца да небасхілу, і Людвік раз-пораз пазіраў на яго, памятаючы, што павінен дачакацца цемры, каб рушыць далей у сваё небяспечнае падарожжа праз Дом Блізнят.

Шум і смех унізе пачалі сціхаць. Гульня скончылася, і Бык ужо стаяў нерухома ў самым цэнтры натоўпу — як тады, калі Людвік убачыў яго ўпершыню. Ён амаль увесь патанаў у гірляндах з макаў, касачоў, чароту, метлюжкоў і іншых кветак, якія дорыць шчодрое лета. Той, хто ўбачыў бы цяпер Быка, не ведаючы, што гірлянды на ім сплечены са звычайных, поўных паху і свежасці кветак, над якімі яшчэ шчыруюць пчолы і матылі, мог бы падумаць, што гэты волат моцна скаваны нейкімі чарадзейнымі ланцугамі, якія не даюць яму паварушыцца.

Дзяўчынкі, людзі-дрэвы, вадзянікі і фаўны ўзяліся за рукі і, утварыўшы вакол Быка жывое кола, пачалі вадзіць карагод і спяваць. Іх песня была зусім не падобная на папярэднія. Яе мелодыя была больш павольная і сур'ёзная, і спеў гучаў вельмі ўрачыста. З дрэваў пазляталі птушкі, якія запыхалі над карагодам, далучаючы свой мілагучны по-

шчак да агульнага хору, а з куста побач з Людвікам вылецелі некалькі галубоў і жменяй перлавых пялёсткаў таксама нырнулі ўніз. І тут Людвік раптам заўважыў, што Рэнці побач няма. Ён сеў і агледзеўся. Старога каня нідзе не было. Хлопец ускочыў на ногі і толькі тады ўбачыў Рэнці, які пасвіўся ўдалечыні, там, дзе чарот і жоўтыя касачы акрэслівалі бераг ледзь прыкметнае рэчкі. Па той бок ракі травы не было — толькі цёмныя, стромыя скалы, між якімі змяілася ледзь бачная сцежка.

Здавалася, што за ракой пачынаецца іншая краіна.

Іншая краіна! Дрэнные землі! Напалоханы Людвік на ўвесь голас крыкнуў:

— Рэнці, Рэнці! Вярніся!

Але стары конь, нічога не чуючы, перайшоў неглыбокую раку і няспешна ступіў на стромкую сцежку.

Як у тумане Людвік адчуў, што ўнізе, у лагчыне, нешта змянілася. Спевы змоўклі, і ўсе ўтаропіліся на яго. І раптам у адно імгненне ўсе зніклі, нібыта іх знесла ветрам. Духі, што сядзелі на лістах гарлачыкаў, быццам распусціліся ў паветры. Зялёныя людзі нерухома застылі, толькі лісце на іх адзенні яшчэ шамацела пад ветрам, і цяпер Людвік убачыў, што гэта зусім не людзі, а маладыя зялёныя дрэўцы. Блакітныя вадзянікі, пераліваючыся ўсімі колерамі вясёлкі, расплыліся на дробныя празрыстыя бурбалкі. І нават дзяўчаткі і фаўны зніклі ў лесе, што цямнеў на тым беразе возера.

Завялыя гірлянды кветак зляцелі з рагоў і шыі Быка і цяпер гарою ляжалі каля яго ног. Бык пагрозліва падняў галаву і зірнуў на Людвіка вялікімі, страшнымі, цёмнымі вачыма. Аднекуль здалёк данёсся першы няясны гул навальніцы. Убачыўшы, што Рэнці знік за скалой, Людвік забыў пра ўсё: ён забыў, што перад быком трэба стаяць нерухома; ён забыў, што нельга пакідаць Дом Быка і заходзіць у Дом Блізнят, пакуль не настане ноч... Ён проста павярнуўся і з усіх ног кінуўся даганяць Рэнці.

— Рэнці! Рэнці! Вярніся!

І тут ён пачуў у сябе за спінаю страшны тупат, ад якога скалалася зямля. За ім нёсся Бык...

Людвік, задыхаючыся, дабег да ракі. Рэнці тут ужо нідзе не было. Бык набліжаўся, з-пад яго капытоў ва ўсё бакі разліталіся камяні, чырвоныя вочы люта гарэлі. Раптам па небе нібыта сцебанулі асляпляльнай

белаю пугай: гэта бліснула маланка. Потым ударыў гром. І тут у Людвіка быццам выраслі крылы, ён хутка і лёгка пераляцеў раку і, спатыкаючыся аб камяні, кінуўся ўверх па стромае сцежцы. Спыніўся ён, толькі калі быў ужо на самай вяршыні, дзе сцежку, нібы вартавыя, абступалі з абодвух бакоў дзве вялікія скалы абсалютна аднолькавай формы. Раптам у Людвіка з-пад нагі выслізнуў камень, ён не ўтрымаў раўнавагі і ўпаў. Пэўны час ён так і ляжаў, не могучы прымусіць сябе падняцца. А калі ўрэшце ўстаў і, паціраючы калена, пачаў прыслухоўвацца, то са здзіўленнем адзначыў, што вакол не чуваць ні гуку. Навальніца скончылася. Быка нідзе не было. Летні краявід за ракой быў цяпер нібы адгароджаны серабрыстай смугой.

Дарогі назад не было. Трэба было шукаць Рэнці. Сонца яшчэ стаяла высока, а ён ужо трапіў у Дом Блізнят, дзе яго чакала сустрэча са страшным братам Стральца.

І тут ён убачыў знак **Д** выбіты на пляскатай паверхні скалы. Побач стаяў шчыт з надпісам:

Наперадзе пачыналася пляскатае горнае плато, на якім сям-там былі раскіданы складзеныя з камянёў піраміды, памерам крыху вышэйшыя за рост звычайнага чалавека. Паміж дзвюх такіх пірамід, апусціўшы галаву і прыціснуўшы вушы, стаяў спалоханы Рэнці. Нейкі чалавек трымаў яго за аброць, другі нахіліўся і адну за адной абмацваў каню ногі, а трэці...

Трэці, які стаяў воддаль на высокай скале, нацягваў лук і старання прыцэльваўся!

Юнак, які аглядаў Рэнці ногі, падняў галаву і, убачыўшы Людвіка, нешта сказаў другому. У юнакоў былі абсалютна аднолькавыя твары, нават выраз твараў у іх быў аднолькавы. Людвіку прыгадалася, што расказваў яму Вадалей пра Блізнят і жадлівага Далястрэла. Выходзіла, што цяпер з-за таго, што Рэнці не жахаецца дачакацца ночы ў Доме Быка, яны пры дзённым святле трапілі да Блізнят у пастку!

У першае імгненне ў Людвіка мільганула была думка кінуць Рэнці і ўцячы. Што б там не казалі, але ўрэшце ён быў усяго толькі маленькі хлопчык. Але чалавек, які стаяў на скале, ужо таксама яго заўважыў і, рэзка павярнуўшыся, нацэліў на яго стралу.

Усярэдзіне ў Людвіка ўсё пахаладнела. Яму чамусьці пачуліся словы Стральца: «Гэты конь аддана служыў табе ўсё жыццё. Ці згодзен ты, у сваю чаргу, паслужыць яму і захаваць вернасць старому сябру?» Як

у тумане хлопец падумаў, што давядзецца яму, відаць, захоўваючы вернасць Рэнці, быць забітым разам з канём.

Дый ці быў у яго выбар? Не паспеў бы ён ступіць і двух крокаў, як яго наскрозь прабіла б страла. І тут ён успомніў Гулавы словы: «Не будзь задзірам, вырашай усё мірам — такі мой дэвіз».

Людвік быў страшна напалоханы, ён стаяў нерухома, як нядаўна перад Быком. Зразумеўшы, што нікуды ўцякаць ён не збіраецца, Далястрэл апусціў свой вялікі пазалочаны лук.

Адзін з Блізнят — той, што заўважыў Людвіка першы, — шпарка падышоў да яго і, нахіліўшы набок галаву, пачаў уважліва яго разглядаць. Сам Блізнец быў прыгожым хлопцам, ён быў дужы, з шырокімі плячыма і моцнымі мускуламі. У яго была капа чорных курчавых валасоў, чорныя пранізлівыя вочы, якія глядзелі з-пад густых чорных броваў, кароткі прамы нос і нізкі лоб, на які спадалі пасмы збытаных валасоў. Увогуле, ён быў вельмі падобны да быка — суцэльныя мускулы! Што ж датычыла розуму... Такое падабенства зусім не сущешыла Людвіка, які вельмі спадзяваўся, што яму ўдасца ўгаварыць Блізнят адпусціць яго з Рэнці з мірам.

Падышоўшы, Блізнец не стаў траціць час на звычайную ветлівасць. Нават не павітаўшыся, ён уладна спытаў:

— Хто дазволіў табе ўвайсці ў нашыя землі?

— Ніхто, Вашамосць, прабачце, Вашамосць, — адказаў Людвік. — Мы ішлі па слядах сонечнай калясніцы, бо сам Стралец нам сказаў, што мы павінны яе дагнаць. Прашу прабачэння, што мы ўвайшлі ў вашыя землі без дазволу, гэта здарылася таму, што мой конь збіўся з дарогі, і я пайшоў, каб яго вярнуць. Спадзяюся, ён не нарабіў ніякае шкоды?

Пэўны час Блізнец хмура і падазрона глядзеў на хлопчыка, нібыта не разумеючы, што той кажа. Потым раптам працягнуў сваю магутную ручышчу і выхапіў у Людвіка з-за пояса Пелееў кінжал.

— Так, так... Гэта трэба забраць. Нічога сабе! Прыходзіць узброены да зубоў, пагражае нам... І што? Мы мусім гэта трымаць? Не! Мы павінны абараняцца.

— Ды што вы, што вы, не, — паспяшаўся запэўніць яго Людвік, — мне і ў галаву не магло прыйсці пагражаць вам ці каму іншаму. Гэты кінжал падарыў мне Пелей, а Гула, Вадалей, сказаў, што...

— А ўвогуле, мне ўсё роўна, з кінжалам ты ці без, *цябе* я магу

адолець адною левай, — сказаў Блізнец, не слухаючы Людвіка. Ён правёў пальцам па лязу і ўсміхнуўся. Усмешка гэтая Людвіку зусім не спадабалася. — Так, так, — паўтарыў Блізнец, — магу цябе забіць, нават калі адну руку мне прывяжуць за спінай. А потым з'ем цябе замест сняданка.

— Вядома, вы ўсё гэта можаце, Вашамосць, — Людвік вырашыў паспрабаваць падлізацца. — Я ніколі не здолеў дый не пасмеў бы вам нашкодзіць. Каб толькі вы дазволілі нам пайсці далей па сонечных слядах, дык ужо праз некалькі хвілін нас не было б у вашых уладаннях. Ці, можа, я мог бы папрацаваць на вас, каб заплаціць...

— Нашкодзіць *нам*? — крыкнуў Блізнец. — Толькі паспрабуй! Ану, давай! Ты міргнуць не паспееш, як я раздзяру цябе на кавалкі!

Ён моцна ўхапіў Людвіка за плячо.

Але ў гэты момант яго перапынілі. Другі Блізнец, які трымаў за аброць Рэнці, крыкнуў:

— Кастар! Цягні яго сюды! Лікеас хоча з ім пагутарыць!

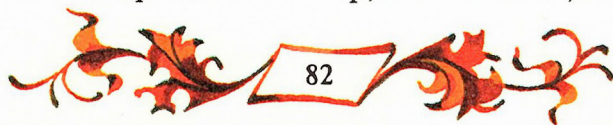
Кастар адразу перастаў усміхацца і яшчэ мацней спіснуў хлопцу плячо: было відаць, што ён вельмі расчараваны. Але, на Людвікава здзіўленне, Блізнец нават не паспрабаваў спрацацца. Ён толькі падштурхнуў Людвіка ў спіну і павёў да астатніх. Па дарозе ён нешта бурчаў сабе пад нос, але ціха, каб Далястрэл, якога, відаць, звалі Лікеас, яго не пачуў. Уцячы Людвік не спрабаваў — сэнсу ў гэтым не было ніякага — ён моўчкі крочыў побач з Кастарам, спадзеючыся, што з Лікеасам дамовіцца будзе лягчэй. Блізнец, падштурхваючы хлопца ў спіну і пагардліва пазіраючы на яго зверху ўніз, сказаў:

— Слабак! Што робицца з гэтай моладдзю?! Да чаго мы так дойдзем?! Вось калі мы з Палуксам былі ў тваім узросце, дык мы чакаць бы не сталі, мы біліся б да самай смерці — нажамі, зубамі, кіпцюрамі, усё роўна чым і ўсё роўна з кім.

— Гэта праўда, — пацвердзіў Палукс, да якога яны якраз падышлі. — Мы ніколі не лічылі, колькі перад намі ворагаў, мы біліся з кожным, хто нас выклікаў, нават калі ён быў у восем разоў здаравейшы за нас. І заўсёды перамагалі! І ўсіх забівалі!

— У восем разоў?! — перапыніў яго Кастар. — У дзесяць! Нават у дваццаць! Памятаеш Амікуса? А Ідаса? Вось ужо была бойка дык бойка!

Блізняты вясёла зарагаталі. Кастар, тым не менш, не выпускаў Лю-

двікава пляча, а Палукс, які ўжо агледзеў Рэнці, па-ранейшаму трымаў каня за аброць. Праўда, нічога дрэннага яны ні хлопцу, ні каню не рабілі. Яны чакалі Далястрэла Лікеаса, які спускаўся ўжо са скалы.

Забыўшы пра страх, Людвік на ўсе вочы глядзеў, як Далястрэл набліжаецца да іх: ён ішоў так хутка, быццам ляцеў па паветры над сухой камяністай зямлёй. Хлопцу падумалася, што ён ніколі яшчэ не бачыў нікога, хто хоць бы блізка быў падобны да Лікеаса. Лікеас быў вельмі высокі — на цэлую галаву вышэйшы за абаіх Блізнят. Тыя былі чарнявыя, а Далястрэл меў прыгожыя залацістыя валасы, якія львінаю грывай спадалі яму на плечы. Яго вочы гарэлі блакітным полымем. На ім была кароткая жоўтая туніка, цераз правае плячо была перакінутая воўчая шкура. На раменьчыку вісеў калчан, поўны стрэл. Адны стрэлы мелі апярэнне з белых гусіных пёраў, другія — з шэрых. Даўжынёй яны былі з чалавечую руку. Яго велічэзны, двойчывыгнуты лук быў увесь залаты, нават цеціва, якая спявала сама па сабе, была з чыстага золата.

Побач з Лікеасам, цяжка дыхаючы, з высунутымі языкамі, не звозячы з Людвіка і Рэнці вачэй, беглі яго ваўкі.

Людвік баяўся Блізнят — так, як усе мы баімся тупагалоных, злых людзей, якія любяць крыўдзіць меншых або слабейшых. А вось Лікеас выклікаў у яго страх зусім іншага роду: ён палохаў і зачароўваў адначасова — такое самае захапленне і такую ж пашану ў нас выклікае моц навальніцы або вулкана.

Лікеас загаварыў, і голас яго загучаў мілагучна, але цвёрда, як гук трубы.

— Адпусціце іх! — загадаў ён.

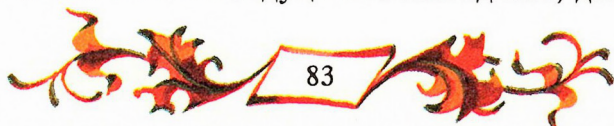
Блізняты паслухаліся. Кастар зняў руку з Людвікава пляча, а Палукс адпусціў аброць, якую адразу падхапіў Людвік. Хлопец і конь застылі, чакаючы, што будзе далей.

Палукс пераступіў з нагі на нагу:

— Што здарылася, Лікеас? Навошта табе турбавацца? Дазволь, мы самі ўсё зробім. Тваёй увагі яны не вартыя.

— Шкада ж стралы, — хуценька дадаў Кастар. — А нам гэта — толькі скажы... Адно імгненне — і гатова...

— Далібог, з нашага боку гэта будзе нават праяваю літасці, — уставіў Палукс, хоць выгляд у яго быў зусім не літасцівы, а хутчэй наадварот. — Калі гэтыя нябогі пойдучь жывымі ад нас, дык іх усё роўна

потым спаймае Рак, а што ўжо ён з імі зробіць, — лепей не думаць.

— І ўсё ж, — прамовіў Валадар ваўкоў, — вы пакінеце гэтага хлопца мне.

І ён перавёў на Людвіка свой жудліва-чароўны позірк. Лікеас стаяў усяго за тры крокі ад Людвіка, але таму здавалася, што Далястрэлавы блакітныя вочы, як зоры, глядзяць на яго з самага неба.

Хлопец тройчы спрабаваў разявіць рот, пакуль здолеў нарэшце вымавіць:

— Пане... Вашамосць... — пралапатаў ён, аблізваючы перасохлыя вусны. — Мы толькі ўчора выйшлі з дому з канём. Мы ідзем па слядах сонечнай калясніцы. Рэнці — вось, гэта Рэнці, Вашамосць, — ён трапіў у снежную прорву, адкуль быў толькі адзін выхад — праз пячору, дзе жыве ваш брат, Стралец... Ён жа ваш брат, праўда?

— Так, ён мой брат. І што? Ён дазволіў вам прайсці?

— Так, Вашамосць. Гэта якраз ён нам і сказаў, што мы павінны дагнаць сонца, — адказаў Людвік і, крыху заікаючыся ад хвалявання, распавёў Лікеасу ўсю гісторыю — як Рэнці трапіў у лавіну, якія парады ім даў Стралец і што з імі здарылася пасля.

Расказваць усё гэта Людвіку было нялёгка: Блізняты стаялі побач і ніяк не маглі супакоіцца. Кастар увесь час вадзіў пальцам па лязе Пелеева кінжала і ціха мармытаў пад нос:

— Якая праблема?! Ён жа і вокам міргнуць не паспее, як я ўжо яго заб'ю. Нават нецікава. Але ж біцца ён не хоча. Селянін — што ад такога чакаць...

Палукс, які стаяў з іншага боку, пагадзіўся:

— Ды ўжо ж, якое тут задавальненне. Слабак нейкі. Як гэта Стралец дазволіў яму прайсці?! І хіба гэта конь? Здыхляціна, а не конь, ды яшчэ й кульгавы.

Лікеас маўчаў, не зводзячы з хлопца вачэй. Але выгляд у яго быў такі, быццам ён думаў пра нешта зусім іншае, а не пра тое, аб чым расказваў Людвік. Тады, вырашыўшы, што Валадар ваўкоў таксама яго не слухае, Людвік сумеўся, пачаў заікацца яшчэ мацней і ўрэшце змоўк.

— Ну, вось, — адразу ўмяшаўся Палукс, — нават двух словаў звязаць не можа. Дарэмна толькі трацім час. Аддай яго нам, Валадар ваўкоў. Мы з ім пагутарым.

— Гаворка будзе нядоўгая, — дадаў Кастар, пагладжваючы лязо і брыдка ўсміхаючыся.

Лікеас не звярнуў на іх ніякай увагі. Сонца хілілася да небакраю, і

на фоне барвовага неба Лікеас паўставаў агромністым ценем. Толькі яго валасы і лук адсвечвалі золатам ды, як зоркі, блішчалі воўчыя вочы. Людвік баяўся на яго зірнуць.

А калі Далястрэл загаварыў, Людвіку падалося, што яго голас гучыць аднекуль здалёк, ці не ад самых зор.

— Хлопча, — спытаў Лікеас, — ты калі нарадзіўся?

— Адзінаццаць гадоў назад, Вашамосць, — здзіўлена адказаў Людвік. — У першы дзень чэрвеня.

— Так я і думаў, — прамовіў Лікеас. І яго дыяментавыя вочы маланкава бліснулі, калі ён павярнуўся да Блізнят.

— Прапусціце яго, — сказаў ён. — Гэты хлопец мой. Вярні яму кінжал, Кастар. І запомніце: я забараняю вам да яго дакранацца.

Блізняты здзіўлена пераглянуліся, не могучы паверыць сваім вухам. На іх прыгожых, але бязглуздых тварах было поўнае неразуменне.

— Але, Лікеас... — пачаў Палукс.

— Але, Лікеас... — рэхам паўторыў Кастар.

— Гэта мой загад, — сказаў волат, і цеціва яго лука пагрозліва праспявала.

Людвік з палёгкаю ўздыхнуў. Ён яшчэ не надта разумеў, што адбылося, але ўжо адчуў, што Далястрэл можа абараніць яго ад гэтых дзікуноў Блізнят. Тады перарывістым ад хвалявання голасам ён сказаў:

— Вашамосць!..

— Слухаю цябе, мой хлопча.

— Вашамосць, калі ласка, мы, праўда, можам адсюль пайсці? Ужо цяпер?

— Можаче. Я даю табе дазвол пакінуць гэты Дом з мірам. Ты нарадзіўся ў гэтым Доме, пад знакам Апалона Лікейскага, Валадара ваўкоў, таго, хто цэліць далёка і трапна страляе, абаронцы статкаў. Таму ты — мой, і ты верна мне службаваў. Пакуль ты ў гэтым Доме, табе нічога не пагражае. Можаш правесці тут ноч, а калі ўзыходзіць сонца, ты без перашкод перасячэш уладанні Рака. Але твой конь... Ён кульгае, а я не дазваляю пакідаць гэты Дом ніводнай знявечанай істоце — усё роўна, чалавеку або жывёліне.

— Няўжо вы яго вылечыце?! — узрадавана крыкнуў Людвік.

— Вылечыць ці забіць... Якая розніца... Адыдзіцеся ад каня. Праз хвіліну сонечнае святло згасне.

Лікеас узяў свой вялізны лук і ўстаў у яго стралу. Апярэнне ў стралы было шэрае, яе джала халодна блішчала. Цеціва звінела на адной высокай і страшнай ночце. Апошнія промні сонца кроплямі крыві прабеглі па ёй.

Кастар неахвотна вярнуў Людвіку Пелееў кінжал, і, як ім і было загадана, яны з Палуксам адышлі на некалькі крокаў убок.

Але Людвік не крануўся з месца, застаўшыся побач з Рэнці. Хлопец мужа стаяў між канём і стралою, якая несла смерць, і маліў Далястрэла злітавацца з каня.

— Вашамосць...— вымавіў ён.

— Я сказаў: адыдзі,— загадна паўтарыў Лікеас.

І тут дурныя Блізняты вырашылі ўмяшацца і апынуліся паміж Людвікам і Лікеасам. У гэты самы момант сонечнае кола схавалася за небакраем, неба пафарбавалася ў малінавы колер, і па гарах папаўзлі доўгія цені.

Хутка, як змяя, Людвік павярнуўся, узяўцеў Рэнці на спіну і, ударыўшы каня пяткамі па баках, крыкнуў:

— Хутчэй, Рэнці! Хутчэй!

Напалоханы Рэнці не стаў доўга чакаць. Ледзь адчуўшы Людвіка ў сябе на спіне, ён наўзгалопа, не зважаючы на хворую нагу, паляцеў да бліжэйшых скал.

Блізняты ў адзін голас закрычалі нешта пагрозлівае ім наўздагон. Людвік, учапіўшыся ў конскую грыву, яшчэ ніжэй прыпаў да Рэнціевай спіны. І ў гэтае імгненне прагрымеў Лікеасаў голас. Далястрэл спакойна і, што вельмі здзівіла Людвіка, са смехам сказаў:

— Не чапайце іх. Я ім зараз...

Людвік азірнуўся: у змроку ён убачыў Блізнят, якія, як дзве скалы, стаялі плячо ў плячо, а крыху далей, чорным абрысам вылучаючыся на фоне барвовага неба, высіўся Далястрэл. Ён падаўся Людвіку вышэйшым за дрэвы, вышэйшым за скалы, ён даставаў галавою да самага неба!

Вясёлкаю бліснула цеціва... Паратунку не было.

Пачуўся гук, падобны да гуку арфы, маланкаю выяцела страла і... казытнуўшы Людвіка белымі пёрамі па шчацэ і ледзь дакрануўшыся залатым вастрыём да Рэнціевай шыі, знікла наперадзе ў цемры.

Над імі ўжо навесаў цень скал, і аднекуль чуўся шэпт марскіх хваляў.

Пляж цягнуўся роўнай палосай. Ён быў такі доўгі, што дальняга краю не было відаць. З аднаго боку было шэрае, халоднае, як лёд, мора, над якім зіхацелі такія ж халодныя зоркі. Здавалася, што гэтыя мігательныя зоркі разам з шэрымі аблокамі ў небе таксама нясуцца наўзгало побач з канём, як зграя Лікеасавых ваўкоў, — Людвік нават нібыта чуў, як пад іх страшнымі кіпцюрамі скрыгоча пясок.

З другога боку над пляжам навісалі вугальна-чорныя скалы, якія гіганцкім мурам цямнелі на фоне зорнага неба. Над скаламі няспешна выплываў месяц.

Людвік моцна трымаўся за грыву Рэнці, які раптам перастаў кульгаць і наўскач ляцеў па пясчаным беразе. Зоркі і месяц свяцілі ярка, і ў іх святле добра быў бачны знак , накрэслены на пяску. Не звярнуўшы на гэты знак ніякае увагі, Рэнці праскакаў проста па ім і,

выцягнуўшы шыю з натапыранымі вушамі, панёсся наперад па вузкай дарозе паміж морам і скаламі. Усё вакол быццам вымерла. Нідзе не было ні чалавека, ні звера, нічога. Толькі шоргат марскіх хваляў ды маўклівы белы месяц у чорных нябёсах. А з-пад капытоў у Рэнці ва ўсе бакі разбягаліся мірыяды маленькіх рачкоў.

— Рэнці! — шапнуў Людвік. — Лікеас дапамог нам! Ён дапамог нам таму, што я нарадзіўся ў яго Доме, і таму, што ён абараняе статкі, а я ўсё жыццё даглядаў жывёл, а яшчэ таму, што ён ненавідзіць цемру. Разумееш, спачатку ён хацеў забіць цябе і ўзяў шэрую стралу, але пасля перадумаў і вылечыў цябе, паслаўшы белую. Цяпер ты зусім здаровы, Рэнці! Ты ўжо ніколі не будзеш кульгаць! Цяпер мы абавязкова дагонім сонечную калясніцу! Нас нішто не спыніць! І гэтыя дурныя маленькія ракі нічога зрабіць нам не змогуць! Глядзі, бачыш — вунь там ужо канец гэтага пляжа!

Людвік ніяк не мог паверыць, што так лёгка справіўся з выпрабаваннем, якога баяўся больш за ўсё папярэднія. І меў рацыю. Рэнці праскакаў ужо амаль палову дарогі. Ён скакаў так хутка, як яшчэ ніколі ў жыцці. І раптам справа ад іх сярод скал нешта заварушылася.

Здавалася, што гэта рухаюцца самі скалы. Нешта неверагодна вялікае, падобнае да агромністага чорнага валуна, паднялося на васьмі каленчатых нагах, нібыта гара раптам паднялася з зямлі на жаклівых тоўстых калонах. Пачуўся жудасны гук: гэта па скале скрыгатнулі страшныя кіпцюры. У цемры бліснулі ледзяныя вочы, і да іх даляцелі словы, прамоўленыя халодным і сухім голасам:

— Хто пасмеў уначы ўвайсці ў мой Дом?

Людвік зразумеў, што няма ніякага сэнсу прасіць гаспадара гэтага Дома дазволіць ім прайсці праз яго ўладанні і спадзявацца на яго літасць. Было ясна, якой літасці ад яго можна чакаць. Рэнці зразумеў гэта таксама, і таму, прыціснуўшы ад страху вушы, паскакаў яшчэ хутчэй.

Але шанцаў у яго было не больш, чым у мухі, на якую нечакана накінуўся павук. Рак нахіліўся і занёс над імі раскрытую клішню. Агромністая клішня з вострымі, як у акул, зубамі закланіла сабою палову неба.

Як горны апоўзень, Рак схіляўся ўсё ніжэй і ніжэй. І тут, раптам, маланкаю разрэзаўшы цемру, міма Людвіка праяцела нешта падобнае на распаленую дабляла стралу! Ён быў падумаў, што гэта залатая страла,

але, убачыўшы хвост з залацістых іскарак, зразумеў, што гэта знічка, якая зляцела з далёкіх нябёсаў, дзе гарэлі воўчыя зоры і плыў месяц. З шумам, падобным на ўдар малатка па шкле, знічка ўрэзалася ў паднятую клюшню Рака. Клюшня зламалася. Пачуўся гук, быццам з нейкіх вялікіх мяхоў выпусцілі паветра, і халодныя Ракавы вочы патухлі. Вялізная, як гара, постаць Рака адхіснулася назад, знікнуўшы ў чорным ценю скалаў. Усё аціхла. Пляж зноў быў пусты.

Людвік прыціснуўся тварам да Рэнціевай шыі і заплюшчыў вочы.

— Дзякуй табе, Лікеас. Дзякуй, Валадар знічак, дзякуй.

Неўзабаве вакол Людвіка і Рэнці зашамацелі дрэвы, захінаючы лісцем месячнае святло, і замест пяску пад нагамі пабегла духмяная і мяккая лясная сцяжынка.

Ноч, праведзеная ў ДOME Рака, была самая жaxлiвая ў Лiудвiкавым жыццi, але i самая кароткая.

Конь паволi прабiраўся наперад, шукаючы дарогу сярод дрэваў, i раптам перад iмi нiбыта запалiлi вялiкую лямпу з ружовым абажурам. Цемра зникла. Гэта ўзышло сонца, якое залiло ўсё вакол чароўным святлом, пусцiўшы памiж дрэвамі свае промнi колеру чырвонага золата.

Пры сонечным святле Лiудвiк заўважыў, што яны знаходзяцца ў дзiўным лесе. Такого лесу ён яшчэ нiколі не бачыў. У яго дома лясы былі вялiкiя — мiля за мiляй цягнуліся пагоркi, парослыя густымi хва-ямi. На ўзлеску, там, куды траплялі сонечныя промнi, раслі кветкi, але ў лясным гушчары не расло нiчога. Толькi бледныя паганкi, падобныя на капелюшы вядзьмарак, з цяжкасцю прадзiралiся скрозь цвёрдую глiну.

Але які лес быў перад ім цяпер! Каб вы яго ўбачылі, вы адразу зразумелі б, што гэта быў трапічны лес і што сонца недзе зусім ужо блізка. Але Людвік пра тропікі ніколі не чуў, і таму разглядаў усё вакол з разяўленым ад здзіўлення і захаплення ротам.

Па-першае, дрэвы тут былі ўдвая ніжэйшыя, чым дома, а пад імі раслі густыя папараці і квітнеючыя кусты. Ліяны доўгімі вяроўкамі цягнуліся ад ствала да ствала. На некаторых дрэвах было вялікае — велічынёй з вясло — лісце і буялі агромністыя ярка-чырвоныя ці барвовыя кветкі: адны па форме нагадвалі трубу, другія — вялізныя марскія зоркі. Архідэі рознакаляровымі гронкамі звісалі з дрэваў. Паўсюль аблокамі іскарак ляталі незлічоныя светлякі. У лесе было вельмі цёпла і крыху вільготна. Паветра поўнілася самымі рознымі пахамі і гукамі. Пчолы збіралі мёд і неслі яго у свае таемныя сховішчы. А птушкі, вясёла шчабечучы, харчаваліся смачнаю садавінай ды тлустымі лічынкамі.

Людвік з Рэнці прабіраўся наперад, ухіляючыся ад квітнеючых ліян, над якімі сюды-туды ляталі калібры, падобныя ў сонечных промнях на пацеркі з бліскачага шкла. Калі яны нарэшце выйшлі з лесу, у іх было такое пачуццё, быццам яны выкупаліся ў трапічнае вадзе — цяжкай, цёплай і трошкі ліпучай. Было так прыемна зноў адчуць на твары подых свежага летняга ветрыка і пачуць спеў вады, які далятаў аднекуль непадалёк.

Скура ў Рэнці блішчала на сонцы. Ён падняў галаву, натапырыў вушы і рушыў наперад на шум вады. Адразу за паваротам яны ўбачылі пры дарозе калодзеж, перад якім раскінуўся невялічкі прыгожы поплаў. Калодзеж быў абнесены нізкім, але шырокім каменным парапета, а за ім стаяў вялікі пляскаты камень, вельмі падобны на тыя, што ставяць на могілках. З аднаго боку каменя быў выбіты знак , а з другога . Пад другім знакам сядзела старая кабета, апранутая так, як апранаюцца сялянкі ў Людвікавай краіне. На галаве ў яе быў капюшон. Побач стаяў вялікі кош, накрыты сурвэткай, а з-пад сурвэткі выглядала нага смажанай курыцы і гронка чароўнага цёмнага вінаграду.

Пад першым знакам, выцягнуўшыся на парапете, як на канаве, ва ўсю даўжыню, ляжаў самы вялікі кот з усіх, якіх Людвік калі-небудзь бачыў. Ён ляжаў, адварнуўшыся ад Людвіка, і мыў лапай вусы. Кот быў рыжавата-карычневы і меў дзіўны хвост з чорным кутасікам на канцы.

Нарэшце кот падняў галаву, павярнуўся і, зірнуўшы на Людвіка

жоўтымі вачыма, шырока пазяхнуў, паказаўшы ўсе свае вялікія і вострыя зубы. У яго былі круглыя пушыстыя вушы і кудлатая грыва. Гэта быў леў.

Гэта быў Леў! Толькі цяпер Людвік успомніў пра Гулаву паперку, на якой былі намаляваныя знакі Задыяку. Ён так баяўся Рака, што, шчыра кажучы, не спадзяваўся, што здолее прайсці праз яго краіну. І з-за гэтага ён нават забыў пра ўсе астатнія зорныя Дамы.

І вось цяпер перад ім былі Леў і Панна, якія сядзелі побач па два бакі мяжы, што падзяляла іх уладанні, і Людвіку трэба было дамаўляцца з абаімі адразу.

У Рэнці, які ўбачыў Льва адначасова з Людвікам, адразу ўзнікла жаданне кінуцца назад у лес і схвацца. Але Людвік разумеў, што ім усё роўна давядзецца зноў вяртацца сюды, каб перасячы мяжу. Трэба было паспрабаваць неяк праскочыць міма, пакуль Леў яшчэ не зусім прачнуўся, і патрапіць на тэрыторыю Панны, бо, думаў Людвік, такая старая кабета нічога дрэннага зрабіць ім не зможа. Ва ўсякім выпадку з Львом яе было не параўнаць.

З гэтаю думкай Людвік саслізнуў са спіны Рэнці і, моцна ўхапіўшы каня за аброць, ціхенька павёў яго наперад. Леў пэўны час з цікаўнасцю назіраў за імі, потым устаў і салодка пацягнуўся, зноў паказаўшы ўсе свае белыя зубы. Рэнці адразу спалохана чмыхнуў і скочыў наперад, пацягнуўшы хлопчыка за сабой. Людвік паспрабаваў быў сказаць нешта ветлівае:

— Спадар, спадарыня, дзень добры... Калі можна... Калі вы дазволіце... Мы спяшаемся...

— Няўжо ты так спяшаешся, што не прынясеш мне з калодзежа трохкі вады? — папрасіла старая.

Людвіку, які перайшоў ужо мяжу, цяпер болей за ўсё хацелася аднаго: скочыць Рэнці на спіну і на ўвесь дых ляцець наперад праз уладанні Панны. Тады яму засталася б прайсці толькі два Дамы зорнай краіны! Ён быў упэўнены, што здолее дагнаць Сонца: свежыя глыбокія сляды сонечнай калясніцы сведчылі, што яна праехала тут зусім нядаўна, нават кветкі, па якіх пракаціліся колы, яшчэ не паспелі зноў выпрастаць свае прыматыя галоўкі.

Але мы ўжо ведаем, што Людвік быў вельмі добры хлопчык, ён разумеў, што ёсць рэчы, якія часам здаюцца лёгкамі, але старэнькім кабетам іх зрабіць вельмі цяжка — напрыклад, ім цяжка выцягнуць з калодзежа вядро, поўнае вады. Таму хлопец спыніўся і, не выпускаючы з рук аброці, зірнуў назад. Побач з калодзежам, якраз на мяжы паміж Львом і Паннай, стаяла вядро, да ручкі якога была прывязана вяроўка.

Людвік няспешна рушыў назад да калодзежа, цягнучы за сабою Рэнці, які паводзіў сябе зусім як жарабя і яўна не жадаў набліжацца да вялізнага Льва. Людвіку і самому хацелася гэтага не болей, чым Рэнці. Але Леў ляжаў спакойна і ніводным рухам не спрабаваў іх спыніць. Можа, ён не мог выходзіць за межы сваёй краіны? Але гэта было слабае суцяшэнне, бо вядро стаяла якраз на мяжы. Людвік спыніўся. Старая назірала за ім з-пад капюшона. Выгляд у яе быў крыху дурнаваты.

— Як вы думаеце, Леў мне нічога не зробіць? — шэптам спытаўся Людвік.

— Гэтага я не ведаю. Але я дакладна ведаю, што сяджу тут, пад пякучым сонцам, ужо вельмі доўга і чакаю, каб хоць хто-небудзь прынёс мне з калодзежа вады і я магла наталіць смагу.

— Добра, пані, — сказаў Людвік, — я зараз толькі знайду да чаго прывязаць каня. Ён вельмі спалоханы.

— Я яго патрымаю, — адказала Панна і пацягнулася жоўтай, страшнай рукой па аброць.

Людвік хацеў ёй запярэчыць, ён лічыў, што жанчына надта слабая і не ўтрымае каня, які ставаў дыбкі і кідаўся, як каралеўскі скакун. Але не паспеў ён разявіць рота, як старая ўжо схпіла аброць, і, на Людвікава здзіўленне, Рэнці адразу супакоіўся і парохманеў, апусціўшы галаву і вушы. Старая кінула і прамовіла:

— Вунь вядро. Ты калі-небудзь даставаў ваду з калодзежа?

Людвіку ўспомнілася, колькі разоў ён у любое надвор'е цягаў ваду са студні для маці і бабулі ці для той старой, што жыла за лесам, побач са студняй. Потым ён падумаў пра Стральца, Быка і Лікеаса, якія таксама, як і Леў, здаваліся вельмі страшнымі, але ж нічога дрэннага яму не зрабілі. І тады, глыбока ўздыхнуўшы, Людвік смела падышоў да мяжы, узяў вядро і апусціў яго ў калодзеж. Калі ён яго падняў, вядро было поўнае празрыстай вады, якая крыху выплеснулася цераз край і крышталёвамі пацеркамі рассыпалася па зямлі. Хлопчык паднёс вядро

Панне. Леў за ўвесь гэты час не зварухнуўся з месца. Ён толькі разявіў вялікую ружовую пашчу, высунуў язык, і яго вялікія, як сярпы, кіпцюры, трошкі высунуліся, скрыгатнуўшы па каменю.

Старая пашнарыла ў глыбокіх кішэнях, выняла кубак і, зачэрпнуўшы з вядра вады, выпіла ўсё да дна. Наталіўшы смагу, яна ветліва падзякавала Людвіку, і хлопцу здалася, што голас у яе неяк змяніўся, зрабіўся мілагучнейшым, чым раней, быццам памаладзеў...

— Можа, і ты хочаш піць? — запыталася Панна. — Гэта вельмі добрая вада, і яна для ўсіх.

— А можна, я дам трошкі папіць каню? — папрасіў Людвік.

— Калі ласка.

Вядро было яшчэ амаль поўнае, і калі Людвік паднёс яго Рэнці, той адразу забыў пра Льва і пачаў прагна піць.

Асушыўшы ўсё вядро, ён гучна фыркнуў, здзімаючы з пысы кроплі, трасянуў грываю і пачаў скубці свежую траўку разам з кветкамі. Ён выглядаў цяпер вельмі бадзёрым і маладым. «Дый чаго тут здзіўляцца, — з зайздрасцю падумаў Людвік, — у Рэнці ж адзін толькі клопат: паесці ды папіць». Увесь цяжар падарожжа нёс на сабе Людвік. Менавіта ён павінен быў увесь час думаць, як пазбегчы той ці іншае небяспекі, якая ім пагражала. Вось і цяпер...

Зрэшты, Леў па-ранейшаму спакойна ляжаў па свой бок мяжы, і хвост у яго не варушыўся, а ў катой гэта азначае, што нападаць яны ні на каго пакуль не збіраюцца. Але ж гэта быў не звычайны кот, а леў, і Людвік, які раней з ільвамі ніколі не сустракаўся, тым не менш, ведаў, што блізка да іх падыходзіць вельмі небяспечна.

— Ну, што ж, — зноў сказала яму Панна, — калі хочаш піць — калі ласка, можаш набраць яшчэ адно вядро вады, для сябе.

Людвік быў бы рады адмовіцца, але прапанова прагучала, як загад. Дый, апроч таго, ён сапраўды пакутаваў ад смагі. І ён другі раз апусціў вядро ў калодзеж, ні на імгненне не зводзячы вачэй з пясочнага колеру Льва, што нерухома ляжаў ля каменя на мяжы. Выцягнуўшы вядро з вадою, якая ажно ззяла на сонцы, Людвік паставіў яго на парапёт, і некалькі крышталёвых кропелек скаціліся па камені і заблішчалі на кветках.

Леў назіраў за Людвікам, не зводзячы з яго залацістых вачэй. Яго пашча была крыху раскрыта, і можна было ўбачыць белыя зубы і скручаны трубачкаю язык. Леў цяжка дыхаў.

Панна падала Людвіку кубак. Хлопец узяў яго. Ён і сам цяжка дыхаў з-за жудаснай спёкі. Яго мучыла смага. Нічога ў жыцці ён не хацеў так моцна, як хутчэй напоўніць кубак вадою і асушыць яго.

Але ён чамусьці завагаўся, паглядзеў на Панну і ўбачыў яе вочы — цёплыя і ясныя. Яна сачыла за ім з-пад капюшона.

— Што-небудзь не так, хлопец? — запыталася яна.

— Калі ласка, пані, я падумаў, што, можа, Леў таксама хоча папіць, — сказаў Людвік. — Можна, я... ці не дазволіце мне прапанаваць яму вады?

Хвіліну Панна моўчкі глядзела на яго і потым прамовіла:

— Вада належыць усім. Але табе давядзецца перанесці вядро праз мяжу. Ты не баішся?

— А вы дазволіце мне вярнуцца да вас? Калі ласка, пані.

— Я не збіраюся абмяркоўваць умовы, — незадаволена адказала Панна. — Ты ці ідзеш, ці застаешся. Табе рашаць.

Людвік не ведаў, што і думаць. З аднаго боку, ён баяўся пакрыўдзіць Панну, але з другога, зірнуўшы на Льва, упэўніўся, што той напраўду *вельмі* хоча піць. «Нікому нельга адмаўляць у глытку вады», — падумаў Людвік.

Ён паставіў кубак і, няспешна ступаючы, як робіць кожны, падыходзячы да небяспечнай жывёліны, рушыў з поўным вядром да Льва. Перайшоўшы мяжу, ён паставіў вядро перад Ільвом, чакаючы, што той пачне піць.

Але Леў толькі нізка нахіліўся, амаль цалкам усунуўшы нос у вядро, а потым зноў падняў сваю страшную, але неверагодна прыгожую галаву і шырока расплюшчанымі вачыма паглядзеў на хлопчыка.

Людвік аблізаў сухія вусны і прапанаваў:

— Ці не хочаце папіць? — і, прыгадаўшы, што перад ім не проста якісь стары леў, а гаспадар зорнага Дома, дадаў: — Вашамосць...

Леў зноў нахіліў галаву і пачаў хлябтаць.

Людвік чамусьці ніколі не ўяўляў, што львы могуць так піць. Леў хлябтаў вельмі элегантна, як малое кацяня. Здавалася, ён абгортвае сваім доўгім, ружовым языком кожную кропельку вады. І Леў сапраўды піў менавіта так: ён пасылаў у рот адну за адной вялізныя кроплі, і было відаць, як гэта яму падабаецца. Ягоная грыва звисала да самай зямлі, хвост апусціўся, і яго кутасік лёг на траву. Леў, прыжмурыўшы

ад задавальнення вочы, кроплю за кропляй піў празрыстую ваду, якая зіхацела дыямантавым бляскам.

Ён піў доўга, вельмі доўга. А бедны Людвік, у якога ў роце зусім перасохла, быў вымушаны стаяць побач і назіраць, як Леў п’е і як вада ў вядры паволі ўбывае. Сам ён не выпіў яшчэ ні кроплі.

Але нарэшце Леў напіўся. На барадзе ў яго блішчалі кроплі. Ён сеў і падняў прэдняю лапу. Лапа была агромністая. Але Людвік здолеў не паказаць, як яму страшна. Леў аблізаў лапу, пацёр ёю пашчу і толькі тады звярнуўся да Людвіка:

— Дзякуй табе, хлопчык. Гэта было вельмі смачна. Кожная кропля была для мяне сапраўднаю асалодай. Спадзяюся, я пакінуў у вядры дастаткова, каб мог напіцца і ты. Не бойся, дапівай усё да канца.

І, убачыўшы, як глядзіць на яго Людвік, Леў усміхнуўся. Калі вы ніколі не бачылі львінай усмешкі — нічога не зробіш, але ўсміхаюцца львы чароўна. Проста ў іх звычайна не бывае жадання ўсміхацца. Але цяпер Леў усміхнуўся і сказаў:

— Так, так, хлопец. Я ўмею размаўляць. Ці, можа, ты забыў, што я Леў — гаспадар гэтага Дома?

— Н-не, — адказаў Людвік, — я... я прашу прабачэння, Вашамосць, але я так вас баяўся, што ні пра што ўвогуле не мог думаць.

— Ведаю, — добразычліва прамовіў Леў. — І таму я яшчэ больш удзячны табе за ваду. Ты добры хлопец і жаданы госць у маім Доме. Ты прыйшоў са страхам, але, не задумваючыся, зрабіў усё, як трэба, і цяпер, калі ты заплаціў за ўсё сваёй дабрынёй, я дазваляю табе прайсці. І я, у сваю чаргу, дапамагу табе. Папі цяпер вады, а потым паясі разам з Паннай.

Людвік мог сабе ўявіць, што сказала б маці, калі б даведалася, што ён піў з аднаго вядра з Рэнці ці з аднаго сподачка з катом. Але Леў сачыў за ім сур’ёзнымі залацістымі вачыма, і адмаўляцца ад прапановы ўладара Дома было б праяваю дрэнных манер. Таму Людвік зачэрпнуў кубкам ваду з вядра і пачаў піць.

Думаю, вам ніколі не даводзілася каштаваць такое вады. Мы ж усе ведаем, што звычайна вада не мае ні паху, ні смаку, ні колеру. Але ў гэтай вадзе было нешта лепшае за пах і смак — яна была, як бляск дыяманта, як сонечнае святло, як сама прахалода, як раса, што сабралася на пялёстках ружы, як першы вясенні дождж. Калі Людвік напіўся,

у яго ўзнікла такое ўражанне, быццам ён увесь абмыты, свежы, і яго вочы ўсё бачаць у іншых колерах. Сонца ззяла ярчэй, ад кветак веяла прахалодай і прыгажосцю. Рэнці выглядаў, як сапраўдны зорны конь, вочы Льва гарэлі, як дзве вялікія лямпы, а Панна...

Людвік не мог адвесці ад Панны вачэй — яна адкінула капюшон, і ён убачыў, што яна зусім не старая: перад ім была найпрыгажэйшая ў свеце дзяўчына. У яе былі чароўныя валасы колеру спелай пшаніцы, чырвоныя, як трускалкі, вусны, а вочы — блакітныя, як валашкі, якімі былі абсыпаны ўзгоркі. Яна распакоўвала свой кош з ежай, выкладаючы ўсё на парাপет калодзежа.

Шмат гадоў пазней, калі Людвік быў ужо стары, ён не раз спрабаваў прыгадаць усё, чым яго частавала Панна. Ён казаў, што там былі булчкі з залацістай скарынкаю, запечаныя, фаршыраваныя кураняты, піражкі з мясам, зелянінай і маслам, печыва з крэмам і вішнямі, самая розная садавіна — ад бананаў, персікаў і ананасаў да трускалак і абрыкосаў — і яшчэ процьма ўсякага іншага, назваў чаго Людвік так ніколі і не даведаўся. Ён неяк адразу перастаў зайздросціць Рэнці, які скуб траву, і прысеў побач з Паннай на парাপет калодзежа.

— Давай, хлопча, еш, колькі зможаш. Мы са Львом чакаем цябе з таго самага часу, як убачылі зорную стралу, што праляцела над лесам. І цяпер я разумею, чаму Стралец дазволіў табе ўвайсці ў зорную краіну і чаму Далястрэл дапамог табе. Цяпер ты ўжо амаль дагнаў сонечную калясніцу. Дзякуючы табе твой конь будзе сярод зорных коней. У гэтым будзь упэўнены. Што ж да цябе...

Панна змоўкла і, акінуўшы хлопца добрым позіркам, перавяла вочы на Льва.

— Мы абое пойдзем з табой і правядзём цябе да кузні.

— Да кузні? — перапытаў Людвік, здзіўлены, што ў такой чарадзейнай краіне могуць быць такія звычайныя рэчы, як кузня.

— Так, так, — пацвердзіў Леў, — каб каня можна было запрэгчы ў калясніцу, яго абавязкова трэба падкаваць. Ці ты думаеш, што капыты, якія хадзілі толькі па зямлі, здолеюць вытрымаць нябесны сонечны шлях? Ану, зірні!

Падняўшы галаву і паглядзеўшы ў той бок, куды паказваў Леў, Людвік убачыў сонечную калясніцу. Яна была зусім блізка, так блізка, што хлопчык добра разгледзеў чацвярык залацістых коней з бледна-

залацістымі, растрапанымі ветрам грывамі, бляск цугляў і вялізныя колы, якія круціліся на бліскучых восях. Коні несліся наўзгалоп усё вышэй і вышэй, з-пад капытоў ва ўсе бакі разляталіся іскры, і святло вакол іх усё ярчэла. Калясніцай правіў Нехта. Але калі Людвік, спрабуючы яго разгледзець, напружыў зрок, ён быў вымушаны адразу зажмурыцца ад балючага святла, якое ўдарыла яму ў вочы. Калі ж ён зноў здолеў зірнуць у той бок, дык убачыў толькі вогненны шар, які мы называем Сонцам.

Людвік павярнуўся да Льва, які па-добраму глядзеў на яго.

— Няўжо стары Рэнці можа зрабіцца адным з тых чароўных коней? — з захапленнем папытаўся хлопчык.

Леў зноў усміхнуўся.

— Чаму б і не? Ты сам казаў, што ён сапраўдны зорны конь, і, калі каваль пасля такога цяжкага падарожжа яго падкуе, а Шалі ўзважаць, ён заслугоўвае быць запрэжаным у сонечную калясніцу. Можа, ты думаеш, што толькі выпадкова трапіў у зорную краіну, каб дапамагчы Рэнці ў падарожжы? У жыцці няма нічога выпадковага, Людвік. У нябесных палях узнікла патрэба ў Рэнці, таму ты і здолеў прайсці з ім такі доўгі шлях. А цяпер мы з Паннай праводзім цябе. Вядзі Рэнці. Ужо ніхто і ніколі не будзе ездзіць на ім верхі.

Людвік паслухмяна ўзяў каня за аброць і пайшоў следам за Львом і Паннаю па схіле, парослым летнімі кветкамі.

Кузня стаяла амаль на самым беразе неглыбокай ракі, ля якой зні-
калі сляды сонечнай калясніцы. За ракою рос густы яловы лес, вельмі
падобны на тья, што былі на Людвікавай радзіме. А далей, за парослымі
лесам узгоркамі, узвышаліся заснежаныя горныя вяршыні. Іх абрысы
здаваліся вельмі знаёмымі.

Побач з кузнёй паветра было халаднейшае, чым ля калодзежа, а на
траве, нібыта зацягнутае павуціннем, тоўстым слоём ляжала раса.

Але ў самой кузні было вельмі цёпла, нават гарача. Каваль, смуг-
латвары дзед з шырокімі, як у Быка, плячыма і кульгавае нагой, наgra-
ваў падкову на агні, які палаў, як вулкан. Кузня была зусім такая ж,
як у Людвіка дома — такія самы адкрытыя агонь, такія самыя вялізныя
скураныя мяхі з доўгімі ручкамі, такое самае вядро з халоднай вадою,
каб астуджаць гарачае жалеза, і такая самая драўляная скрыня, паў-

нютка цвікоў усіх памераў і даўжыні. На сценах былі развешаныя розныя падковы: ад самых вялікіх — для ламавых коней — да самых маленькіх, якія маглі падысці хіба што для поні. А каля дальняй сцяны ляжала куча жалезных лемешаў і нітоў.

Але было ў гэтай кузні адно адрозненне — побач з маленькім акенцам, што глядзела на раку, была прыбіта палічка, на якой Людвік убачыў найпрыгажэйшыя ў свеце маленечкія драўляныя статуэткі. Тут былі выразаныя з яліны гномы і хохлікі, падобныя да тых, што рабіў Людвікаў бацька, але выглядалі яны яшчэ жывейшымі. Былі тут вырабленыя з кедру і буку алені і сарны, а таксама адлітыя з металу далікатныя статуэткі фаўнаў, німфаў, дзяцей. Але больш за ўсё Людвіку спадабалася чароўная маленькая калясніца, запрэжаная чацверыком коней. Яна была зроблена з нейкага бліскучага металу, падобнага да золата. Шкура на конях блішчала і пералівалася ў святле вогнішча, а сама калясніца была зроблена так адмыслова, што здавалася, быццам яна пакрыта дамаскім ядвабам. Возніка ў калясніцы не было.

У Людвіка не хапіла часу ўсё добра разгледзець, бо каваль, які трымаў у абцугах з доўгімі ручкамі да чырвані распаленую падкову, ужо павярнуўся і ўбачыў усю кампанію, што стаяла ля дзвярэй у кузню. Ён не павітаўся, але Леў і Панна гэтага, відаць, і не чакалі. Уваходзіць у кузню яны не сталі, спыніўшыся ля дзвярэй.

Каваль спачатку ўважліва агледзеў Рэнці, а потым, зірнуўшы на Людвіка з-пад густых чорных броваў, рэзкім голасам загадаў:

— Ану, хлопец, вядзі сюды каня. Часу ўжо амаль не засталася. Гэтыя падковы вельмі цяжка падганяць, а хутка сцямнее. Вядзі яго да мяне. Не, прывязваць яго не трэба, ён і так будзе стаяць спакойна.

І сапраўды ўвесь час, пакуль каваль адну за адной падымаў каню ногі, каб падрыхтаваць яго капыты пад новыя падковы, Рэнці стаяў ціха, бы тая мышка. Людвік хацеў быў прапанаваць сваю дапамогу — дома ён заўжды дапамагаў кавалю раздзімаць мяхі. Але тут ён убачыў двух хлопцаў, якіх раней чамусьці не заўважыў. Тыя ўжо з гатоўнасцю стаялі каля мяхоў. Тады Людвік ціхенька падышоў да паліцы, на якой стаялі статуэткі, і пачаў іх разглядаць, не могучы адарваць вачэй.

«Клін-клан, клін-клан!» — гучала ў яго за спінай. Потым пачулася працяглае шыпенне: гэта ў вядро з вадой апусцілі гарачую падкову. Цяжка дыхалі мяхі, рыкала полымя. Больш гучнае «ш-ш-ш!» азначала,

што гарачую падкову надзелі Рэнці на капыт. Кузню напоўніў смурод паленага рога, але сам Рэнці, як гэта не дзіўна, нічога, здаецца, і не заўважыў. Зноў пачуўся стук малатка: «клін-клан»... Праца пасоўвалася марудна, цені на вуліцы доўжалі, але Людвік нічога не заўважаў. Ён не заўважыў нават, што Леў і Панна ціхенька некуды зніклі.

Маленькія статуэткі былі такія прыгожыя! Яны нібыта прыцягвалі да сябе хлопца. Аглядаючы кожную іх лінію, Людвік марыў калі-небудзь быць здольным самому зрабіць штосьці падобнае. Ну, хоць бы напалову такое ж прыгожае... Ды не... Куды яму, хлопцу, які ніколі ў жыцці нічога ладам зрабіць не мог — хіба што дапамагаў бацьку даглядаць жывёлу ды маці ў яе працы па гаспадарцы. Ніколі, ніколі не пашчасціць яму зрабіць такую прыгажосць! Ён нават ніколі й не ўбачыць нічога падобнага, калі пакіне гэтую дзіўную, чароўную і, адначасова, страшную краіну.

На плячо яму лягла цёмная рука. Ад нечаканасці хлопец ледзь не падскочыў! Каваль узяў выразаную з вязу фігурку каня і падаў яе Людвіку.

— Вазьмі, патрымай. Паспрабуй яе адчуць. Правядзі па дрэве пальцам. Вось так, — вялікім пальцам ён з любоўю правёў па дрэве. Агрубелыя ад працы пальцы пяшчотна лашчылі драўляную фігурку. Здавалася немагчымым, каб гэтыя грубыя рукі маглі вырабіць такую дзівосную, далікатную рэч.

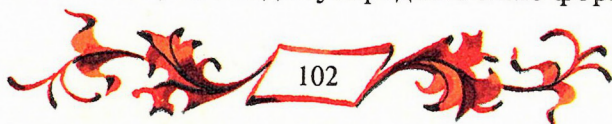
Людвік таксама пагладзіў дрэва, і тут далонь каваля накрыла ягоную і прыціснула да фігуркі так, што Людвіку зрабілася балюча. Урэшце каваль адпусціў яго, але далонь Людвіку па-ранейшаму балела, а калі ён зірнуў на яе, то ўбачыў маленькі чырвоны адбітак каня.

Каваль забраў фігурку і паставіў яе зноў на паліцу.

— Было балюча? — спытаў ён з усмешкай, якую цяжка было назваць вельмі добрай.

Людвік кінуў, сціснуўшы рукі.

— Значыць, запомніш гэта, — сказаў каваль. — А калі вернешся дадому і возьмеш кавалак дрэва, дык адразу адчуеш у ім форму. Тую форму, якую ён хоча мець, — стары паглядзеў на Людвіка сваімі страшнымі чорнымі вачыма, якія напалову хаваліся пад густымі бровамі. — Запомні гэта, хлопчык. Усё мае душу. Нават мёртвае дрэва, якое ты падымаш у лесе з зямлі, мае недзе ўсярэдзіне сваю форму. І ты можаш

дастаць яе — так, як дастаеш арэх са шкарлупіны. Ты парэжаш рукі, яны будуць балець, але ты павінен працаваць, пакуль не знойдзеш у дрэва душу. І не думай, што гэта проста. Нішто не бывае простым, калі яно нечага вартае. Але калі ты хочаш нешта зрабіць і яно ў табе, дык табе будзе ўсё роўна — баліць нешта ці не. Ты зробіш гэта... А цяпер ставай на Шалі і — хутчэй у дарогу! Скарпіён не любіць чакаць.

— На шалі? — здзіўлена перапытаў Людвік. І тут ён успомніў знак, які быў у Гулавай паперцы пасля знака Панны. Гэты знак быў зусім побач, ён гарэў распаленым жалезам над дзвярыма: .

Потым ён убачыў і самі Шалі. Яны былі простыя, але вельмі вялікія: на іх можна было ўзважыць нават каня. Шалі віселі на круку, убітым у столь, і ўяўлялі сабой звычайную бэльку, на кожным канцы якой на ланцугах віселі дзве вялікія талеркі. Бэлька была пахіленая на адзін бок, і адна талерка ляжала на падлозе. Людвік са здзіўленнем убачыў, што на талерцы ляжала толькі кароткая вярочная аброць Рэнці. На другой талерцы не было нічога.

Каваль узяў аброць, талерка рэзка паднялася, і Шалі набылі раўнавагу.

— Навошта вы гэта важылі? — са здзіўленнем спытаў Людвік.

— Я важыў не аброць. Я важыў каня, а аброць — у параўнанні з ім.

— У параўнанні з ім? — паўтарыў Людвік. — Вы хочаце сказаць, што важылі кавалак вярочкі ў параўнанні з *канём*?

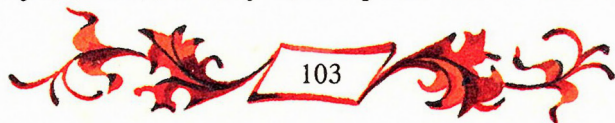
Ён не змог схаваць здзіўлення ў голасе, але каваль толькі кіўнуў. Ён падышоў з аброццю да Рэнці і пачаў яе вязаць на каня.

— Гэта незвычайныя Шалі. Яны могуць шмат чаго расказаць таму, хто ўмее па іх чытаць, і павер мне, трэба вельмі сур'ёзна ставіцца да таго, што яны кажуць.

— Т-так, — сказаў Людвік, з апаскаю пазіраючы на Шалі. Вядома, гэта былі самі *Шалі*, таксама як кентаўр быў Стральцом, а казёл — Казярогам. Вядома, іх не трэба было баяцца, як, скажам, Льва, але Людвік запытаўся шэптам, быццам яны маглі яго пачуць:

— А што яны сказалі пра Рэнці?

— Што ён гатовы ісці, але аброць утрымае яго побач з табой, пакуль не настане час, — каваль зірнуў на Людвіка з-пад густых броваў. — Ён падкаваны. Цяпер трэба нешта, каб яго ўтрымаць, а аброць мае якраз патрэбную вагу. Дакладна такую, як трэба. Паміж імі няма ніякае роз-

ніцы. Так і павінна быць, — ён ляпнуў Рэнці па шыі. — Пастой, пакуль я не скончу, — каваль зноў павярнуўся да Людвіка. — Так, цяпер паглядзім, што з табой. Твая чарга. Хадзем, часу ў нас зусім мала.

— Вы... вы і мяне хочаце ўзважыць? — запытаўся Людвік.

— Вядома. А навошта ты тут? Калі ты збіраешся ісці да Скарпіёна, цябе трэба спачатку ўзважыць.

Людвік падумаў, што яму ўсё менш падабаецца Скарпіён, але выйсця ўжо не было. Ён з апаскаю падышоў да Шаляў.

— У параўнанні з чым вы будзеце мяне важыць?

— Вось з гэтым, — каваль падышоў да паліцы каля акна і зняў з яе прыгожую залатую калясніцу. Потым, вярнуўшыся да Шаляў, асцярожна паставіў калясніцу на адну з талерак, і тая з шумам адразу апусцілася на зямлю.

— Залазь, хлопча, — сказаў каваль, паказваючы на другую талерку. — Па-мойму, гэта якраз для цябе. Вагі зараз пацвердзяць гэта.

Людвік з сумненнем паглядзеў на крохкую залатую цацку. Ён уявіў, як Шалі пад ягонай вагой падляцяць да столі, прыгожая калясніца скачучы з талеркі і яе кавалкі рассыплюцца па каменнай падлозе. Але ён зрабіў усё так, як яму сказалі, і залез на талерку, што вісела на ўзроўні яго грудзей.

Талерка адразу пайшла ўніз, але павольна і мякка, бо яе стрымлівала вага калясніцы. Выходзіла, што калясніца, хоць і выглядала крохкай, але важыла, як адчуваў сам Людвік, не менш за яго — кілаграм у кілаграм. Талеркі крыху павагаліся ўверх-уніз і ўрэшце спыніліся адна супраць адной.

Каваль задаволена крэкнуў:

— Я так і думаў.

Людвік сядзеў на Шалях і са здзіўленнем глядзеў на залатую фігурку.

— Вага супадае? Паміж намі няма розніцы?

— Сам паглядзі, — сказаў каваль, паказваючы пальцам на бэльку.

— Пэўна, золата вельмі цяжкае, — уголас падумаў Людвік.

— Самае дзіўнае не ў тым, што калясніца мае такую ж вагу, як і ты, — сказаў каваль, — а ў тым, што *ты* маеш такую самую вагу, як і калясніца. Злазь.

Людвік паслухаўся. Каваль зняў залатую калясніцу з Шаляў і панёс

яе назад на паліцу. З выгляду яна не падавалася надта цяжкай. Яна, напэўна, і не магла важыць столькі ж, колькі адзінаццацігадовы хлопчык. Але ж Людвік бачыў усё на свае вочы і на свае вушы чуў, што сказаў каваль.

— Адкуль жа вы ведалі, што калясніца будзе са мной дакладна адной вагі?

Каваль паставіў ужо калясніцу на месца і павярнуўся да Людвіка. Ён паглядзеў на хлопчыка бліскучымі вачыма так, быццам быў нечым задаволены.

— Я сам зрабіў яе, — сказаў ён. — Я ведаў, што яна падыходзіць для такіх, як ты.

— Вы зрабілі яе? — сказаў Людвік, нарэшце зразумеўшы сэнс усяго, што яму тлумачыў дагэтуль каваль. Ён паглядзеў на старога з павай і задаў яму пытанне, якое ўвесь час хацеў задаць:

— А чаму вы не пасадзілі туды возніка? Напэўна, таму што, калі б вы гэта зрабілі, калясніца стала б занадта цяжкай? Але...

— Хлопча, — прамовіў каваль нізкім голасам, які, здавалася, ішоў проста з грудзей, — няўжо ты можаш уявіць сабе возніка гэтае калясніцы? Яго не можа ўявіць ніхто, нават я! І ў параўнанні з ім ужо нічога ўзважыць будзе проста немагчыма — хіба толькі, калі паставіць на другую талерку Шаляў усе зоркі і ўвесь сусвет. Дый нават тады, я думаю, яны будуць важыць не болей за жменю пылу. А цяпер — усё! Бяры каня і ідзі. Ён гатовы.

Рэнці стаяў ля дзвярэй. Ён высока падняў галаву і трымаўся ўжо не ціха, а гарцаваў, быццам яму цяжка было заставацца тут, на зямлі. Новыя падковы ззялі на яго капытах, і Людвік убачыў, што Рэнці падкаваны не жалезам, а золатам.

Хлопчык вохнуў.

— Пане, — звярнуўся ён да каваля, — пане, чым мне вам заплаціць? Мне няма чаго даць вам, але калі вы адпусціце мяне на дзень, я адвяду Рэнці, куды ён захоча, а потым вярнуся і адпрацую.

— І што ж ты можаш рабіць?

— Я магу раздзімаць вам мяхі. Дома я дапамагаю кавалю.

— На гэта я маю ўжо хлопцаў.

— Я магу вастрыць ваш інструмент, — сказаў Людвік. — Я раблю гэта для свайго бацькі.

— А цяпер рабі гэта для сябе,— сказаў каваль,— ад майго імя. Маё імя надта доўгае, каб яго запомніць, але ўсе называюць мяне проста Майстар. Так і запомні.

— Добра.

— Вось і працуй для мяне. Чаму, ты думаеш, я ўзважыў цябе, параўноўваючы з маёй лепшаю працай?

— Не ведаю, пане,— адказаў Людвік.

— Таму,— сказаў каваль,— што ты сам можаш рабіць такую працу, калі будзеш жыць, як я сказаў табе, і заўсёды параўноўваць сябе з тым лепшым, што ў табе ёсць. Нічога больш у сваім жыцці чалавек не можа. А цяпер ідзі і, калі Скарпіён прапусціць цябе,— жыві!

— Добра, пане. Дзякуй вам... О, а яны сышлі! — апошнія словы Людвік прамовіў з жалем, убачыўшы, што Льва і Панны побач няма. Ён спадзяваўся, што яны правядуць яго да жыхлівага Скарпіёна, якога ён з кожнай хвілінай пачынаў баяцца ўсё больш.

— Яны не могуць пайсці з табой,— сказаў каваль.— Ты дарма спадзяваўся. Да Скарпіёна з табой не можа пайсці ніхто. Скарпіёнавы землі ляжаць вунь там — за ракой. Паспяшайся. Часу засталася няшмат.

І раптам, хоць печ гарэла гэтак сама ярка, як і раней, Людвік задрыжаў ад холаду.

— А што можа зрабіць Скарпіён? — запытаўся ён.

Але каваль ужо вярнуўся да працы.

— Адкуль я ведаю,— рэзка адказаў ён.— Можа забіць. Але наўрад ці здольны на горшае. Ідзі і даведайся сам.

СКАРПІЁН

Людвік і Рэнці ледзь валакліся па бродзе. Праўдзівей сказаць, валокся Людвік, бо Рэнці — той гарцаваў, і калі яго залатыя падковы ўваходзілі ў ваду, вакол іх падымалася пара, як ад толькі што ўскіпелага чайніка. Калі ж падарожнікі выбраліся на другі бераг, яны адразу ўбачылі знак **М**.

Нарэшце яны былі ў апошнім ДOME зорнай краіны.

Паветра тут было нейкае шэрае, застылае і вельмі халоднае. Стромая сцежка вяла праз шэры маўклівы лес да далёкіх горных вяршынь. Неўзабаве пайшоў снег. Халодныя, лёгкія снежныя камякі няспынна падалі і тоўстым слоem клаліся Людвіку на галаву і плечы. Хлопчык стаміўся, у ім расло пачуццё няўпэўненасці і страху, бо ўпершыню за ўсё падарожжа ён пачаў думаць пра тое, што здарыцца з ім самім, калі яны ўсё ж здолеюць дагнаць сонечную калясніцу, і Рэнціева мара

здзейсніцца. Каваль нібыта казаў, што Людвік зможа вярнуцца... Але ў адным хлопец быў упэўнены: ні за што ў свеце ён не хацеў бы застацца ў гэтай халоднай шэрай краіне, куды не зазіралі ні сонца, ні месяц, дзе не было нават подыху ветру, а толькі маўклівы шэры снег...

Нечакана на камені побач са сцэжкай Людвік убачыў нейкі вялізны шэры цень, які формай нагадваў яшчарку.

Раптам яшчарка зварухнулася і загаварыла. Прыгледзеўшыся, Людвік зразумеў, што гэта ніякая не яшчарка, а сам гаспадар Дома — Скарпіён. Хлопцу вельмі хацелася кінуцца наўцёкі, але ён ведаў, што гэта не мае ніякага сэнсу. Таму ён спыніўся і так, моўчкі, стаяў, пакуль пачвара разглядала яго і Рэнці сваімі дзіўнымі змярцвела-белымі вачыма. Скарпіёнаў хвост са смяротным джалам на канцы быў высока падняты. Ён дугой выгінаўся над спінаю Скарпіёна, які быў велічынёю з ваўка, а можа нават такі ж вялікі, як Леў. Джала вісела над самаю галавой у Людвіка.

— Дык гэта і ёсць той конь, які хацеў дагнаць сонца? — прамовіў Скарпіён сухім і шэрым, як пыл на дарозе, голасам.

— Так, Вашамосць, — дрыжучы адказаў Людвік. Ён не меў уяўлення, адкуль гэтая пачвара ведала пра іх з Рэнці, але яго цяпер нічога ўжо не здзіўляла.

— А ты, значыць, той самы хлопец, які пакінуў свой дом, каб дапамагчы гэтаму каню прайсці праз Дамы зорнай краіны?

— Так, Вашамосць.

— Не думаў, што вы даберацеся да мяне, — жыхлівым мёртвым голасам сказаў Скарпіён. — Але ж я бачыў знічку і таму — чакаў. І што ж цяпер, калі вы тут, вы хочаце ад мяне?

Людвік прачысціў горла.

— Калі ласка, Вашамосць, мы просім толькі аднаго: дазвольце Рэнці прайсці, каб дагнаць сонечную калясніцу, яго ўжо нават падкавалі і... — тут Людвікаў голас сарваўся, ён змоўк і стаяў, апусціўшы вочы і перамінаючыся з нагі на нагу.

— Але чаго ты просіш для сябе? — спытаў Скарпіён. — Цяпер, калі ты выканаў сваё абяцанне і давёў каня да самага канца, чаго ты хочаш? Вярнуцца дадому?

Ад радасці Людвікава сэрца ледзь не выскачыла з грудзей. Але хлопец надта баяўся Скарпіёна, каб паказаць яму свае пачуцці.

— Мне ўсе казалі, што я ніколі не здолею вярнуцца назад... Няўжо мне гэта ўсё ж дазволена?

— Гэта не дазволена. Куды б ты не пайшоў — назад ці наперад — канец адзін. Яго не міне ніхто. Але якім шляхам ты пойдзеш да яго, залежыць ад мяне.

Аблізаўшы вусны і стараючыся не глядзець на Скарпіёнава джала, якое было зусім побач, Людвік кіўнуў і выціснуў з сябе:

— Так, Вашамосць.

— І ўсё ж, — сказаў Скарпіён, — ты прыйшоў сам, раней за свой час, прыйшоў, каб дапамагчы сябру. І таму я зраблю выключэнне. Я дазволю табе самому выбраць свой шлях. Выбірай і для сябе і для яго.

— Дзякуй, — шапнуў бедны Людвік, які так нічога й не зразумеў. Рэнці заціх, стоячы побач, яго залатыя падковы былі схаваныя ў пыле. Дый ён быў увесь засыпаны гэтым пылам, які рабіў яго падобным на шэрую здань. Ён ні разу не зварухнуўся і толькі міргаў, калі ў вочы яму трапляў снег.

Пэўны час Скарпіён маўчаў. А калі загаварыў зноў, павольна вымаўленыя ім словы здаліся Людвіку халаднейшымі за сам снег.

— Яны павінны былі сказаць табе, што я — Смерць.

Вядома, цяпер Людвік зразумеў усё. Яны сапраўды казалі яму...

Гэта казалі яму і Стралец, і Гула... *Вы знойдзеце свой канец у ДOME Скарпіёна...* Спачатку ён думаў, што яны проста маюць на ўвазе, што гэта апошні Дом зорнай краіны. Толькі потым ён здагадаўся, што гэты Дом — самы небяспечны з усіх... Але Людвіку было ўсяго адзінаццаць, і Смерць падавалася яму нечым далёкім і нерэальным. І вось цяпер яна была проста перад ім, перагароджваючы тую адзіную дарогу, якая магла прывесці яго — дадому, а Рэнці — да сонца. Смерць стаяла паміж ім і домам, паміж Рэнці і сонцам.

Людвік не знаходзіў словаў, каб адказаць, і таму, як і Рэнці, стаяў моўчкі і чакаў.

— Спачатку зрабі выбар за свайго каня, — ціха загадаў Скарпіён. — Ты быў смелы і адданы, ты прыйшоў па сваёй волі, каб дапамагчы яму здзейсніць сваю мару, таму выбірай: ты можаш завесці яго ў даліну, якую называеш домам, ці можаш пакінуць яго тут, са мной.

Людвік яшчэ раз агледзеўся: вакол былі шэрыя дрэвы, шэры пыл пад нагамі, серабрыста-шэрае неба... Панавала мёртвая цішыня — ні

цурчання вады, ні птушыных спеваў... Ніводнага руху... толькі бязгучна сыпаўся снег. Паўсюль цені... І гэты жудасны Цень на дарозе...

Хлопчык мацней спіснуў аброць:

— Скажыце, Вашамосць, калі я пакіну яго тут, з вамі, як ён дабярэцца да сонца?

— Паглядзі сам, — адказаў Скарпіён.

І тады, зірнуўшы ўверх, Людвік убачыў, як кавалак неба за Скарпіёнавым хвостом зрабіўся празрыстым, потым пачаў квітнець усімі магчымымі колерамі — залацістым, ружовым, бэзавым, чырвоным, жоўтым, зялёным... Рознакаляровыя хвалі пульсавалі, цяклі, дрыжалі, нібыта ўся прыгажосць сусвету толькі й чакала, каб вось-вось выбухнуць у серабрыстым небе.

— Выбірай хутчэй, — зноў пачуўся сухі Скарпіёнаў голас. — Сонца поіць коней, але хутка ўжо іх запражэ і пакіне мой Дом.

Людвік пачуў, як спявае залатая збруя, убачыў дрыготкія промні, што разбягаліся па вадзе, з якой пілі коні.

Але дарогу яму заступаў страшны цень, імя якому было — *Смерць*.

Хлопчык павярнуўся і паглядзеў на Рэнці. Стары конь нібыта не бачыў Скарпіёна, ён напружана глядзеў туды, дзе зіхацелі сонечныя промні і адкуль даносіліся чароўныя гукі.

— Вы маеце на ўвазе, што дзеля таго, каб Рэнці застаўся з зорнымі конямі, ён павінен быць уджалены і памерці? Але калі я пажадаю, я магу забраць яго ў нашу даліну, дадому? Дык які ж гэта выбар?

— *Твой* выбар, — адказаў Скарпіён.

— Але што я магу зрабіць яшчэ, як не забраць яго дадому! — крыкнуў Людвік. — Рэнці, мілы Рэнці, каб толькі ты мог зразумець! Мы вольныя, мы можам ісці дадому, у нашу даліну... Яны не будуць сварыцца, што ты выйшаў з хлява. Мы вернемся разам...

Раптам ён змоўк, бо з Рэнці рабілася нешта такое, чаго хлопчык ніколі не бачыў. Рэнці нізка апусціў галаву, і з яго сумных вачэй выкаціліся дзве вялікія слязіны. Яны прабеглі па доўгай конскай пысе і, змяшаўшыся са снегам, упалі ў пыл. Рэнці ўсё зразумеў. Рэнці плакаў.

Ціха падаў снег. Там, за лесам, сонечнае святло ўсё ярчэла. Бразнула збруя, фыркнуў конь.

Людвік зняў з Рэнці аброць, потым моцна абняў каня за шыю і пацалаваў у мяккі цёплы нос.

— Ідзі,— шапнуў ён.— Ідзі да Яго. Будзь зноў малады. Я не буду прымушаць цябе вяртацца, няхай дома сварацца на мяне колькі захочуць, мне ўсё роўна. Спяшайся, ідзі да Яго хутчэй! Кожны дзень, гледзячы на неба, я буду шукаць цябе там. Бывай, Рэнці!

Хлопчык павярнуўся да Скарпіёна, але казаць што-небудзь патрэбы ўжо не было. Скарпіён зварухнуўся. У наступнае імгненне яго хвост, як сухая галінка, што ападае з дрэва на сцэжку, апусціўся да Рэнці. Вострае джала кранула старога каня між вушэй...

Рэнці ступіў крок назад, потым стаў на заднія ногі... Ад залатых падкоў ва ўсе бакі разляцеліся промні... Сонечнае святло пазалаціла ягоную шкуру, залатыя грыва і хвост ярка блішчалі. Снег з шыпеннем пачаў раставаць у яго на спіне і баках, як на гарачым жалезе.

Конь громка заржаў і, трасянуўшы грывай, ледзь дакранаючыся залатымі падковамі да зямлі, наўзгалоп паімчаў туды, адкуль ішло сонечнае святло. За ім дымам віўся залаты пыл...

Неба яшчэ больш пасвятлела, потым раптам шуганула, як вялікае возера святла, у якое нешта ўпала, і па ім кругамі разляцеліся вясёлавыя пырскі.

— Ну, вось і ўсё,— пачуўся сухі голас.— Цяпер твая чарга. Што зрабіць для цябе?

Людвік стаяў, трымаючы ў руках аброць. Снег халадзіў яму пальцы і твар. Ён адчуваў такую вялікую стому, што не мог нават думаць. Ён быў цяпер упэўнены, што горы, якія ўзвышаліся наперадзе,— гэта тыя самыя горы, што абступаюць яго родную даліну. Хлопцу здалася, што ён пазнае абрысы Егерсальпа, за якім у снягах хаваецца вёска, дзе жыве ягоная цётка, дзе стаіць царква, у якой па нядзелях гэр Рампельмэер грае на аргане, і дом Рудзі, і школа, і яго родны дом, дзе каля печы сядзіць маці, а бацька цяпер, відаць, унізе, у хляве, дзе пустое стойла Рэнці... Ці ўзгадваюць яны пра яго, Людвіка? Ці сумуюць? Ці хваляюцца? Але хто ён такі? Нічога не варты, ні на што не здольны хлопец, які толькі і можа, што пасвіць коз...

— Выбірай,— паўтарыў Скарпіён.

Людвік прыпомніў, як хвіліну назад перад Скарпіёнам стаяў Рэнці — спакойна і даверліва. Хлопец адчуў, што і яму трэба пакласціся на

волю лёсу. Сціснуўшы зубы, каб не дрыжаць, ён падняў галаву і праз снежную завесу паглядзеў на цёмнага валадара Дома.

— Вашамосць, — пакорліва вымавіў ён, — рабіце, як пажадаеце.

І заплюшчыў вочы.

Нешта лёгкае, як сняжынка, дакранулася яму да лба. Халодны снег усё сыпаў і сыпаў, але гэты дотык быў цёплы. Хлопец адчуў, што падае — паволі, быццам у сне.

Ён усё яшчэ адчуваў на лбе цёплы, вільготны дотык, калі да яго данесліся нейкія гукі: галасы, конскае ржанне, звон збруі.

Людвік расплюшчыў вочы.

— Глядзіце, глядзіце, — пачуўся нечый голас, — ён апрытомнеў!

— Дзякуй Богу, — з пачуццём сказаў Людвікаў бацька і грубавата дадаў, звяртаючыся да сабакі, які ўсё стараўся лізнуць хлопчыка ў твар. — Ну, хопіць, хопіць. Знайшоў яго — і добра, а цяпер адыдзіся.

Людвік зразумеў, што ляжыць у мяккім снезе на краю прорвы, у якую ўпаў следам за Рэнці. Было ўжо амаль светла, як бывае перад самым узыходам сонца. Падаў лёгкі серабрысты сняжок. Непадалёк высіўся добра знаёмы Егерсальп. А вакол хлопчыка стоўпілася процьма народу: бацька, які стаяў на каленях, дзядзька Франц і гэр Рампельмэ-ер, школьны настаўнік і вясковы булачнік, каваль і Рудзіеў бацька-млынар. «Уся вёска тут», — збянтэжана падумаў Людвік. Усе шукалі яго — яго, нічога не вартага хлопца, які толькі і ўмеў, што даглядаць коз ды насіць вадку і дровы, каб дапамагчы ў гаспадарцы.

Усе голасна размаўлялі, і словы, як снежкі, ляталі над яго галавой. Ён ужо сагрэўся ў бацькавых абдымках, захутаны ў вялікае цёплае паліто дзядзькі Франца. Сабака Бруна сядзеў побач і радасна біў па снезе хвостом. Яго пысу пакрывала ледзяная корка — відаць, сабаку давялося рыць снег, каб знайсці Людвіка і Рэнці.

— А Рэнці? — ледзь чутна запытаўся Людвік.

— Супакойся, супакойся, табе нельга хвалявацца, — пачуўся нечый голас побач.

Гэта быў сам доктар Кайнц, які спецыяльна прыехаў ажно з Нэдэрфэльда. Яго пабудзілі пасярод ночы.

— Ні пра што не хвалойся, даражэнькі мой, — казаў ён, асцярожна абмацваючы Людвіка. — Табе моцна пашанцавала, што бацька вярнуўся дадому неўзабаве пасля таго, як ты выправіўся шукаць каня. Яшчэ былі бачныя сляды, а каб яшчэ паўгадзіны, дык нават Бруна не здолеў бы вас адшукаць. Ну, цяпер з табою ўсё будзе добра. Зараз — у цёплы ложак, і поўны парадак. Вось, выпі крыху гэтага.

І доктар паднёс яму да роту біклагу. Напой апякаў мацней за піва, якога Людвіку аднойчы давялося пакаштаваць і якое зусім яму не спадабалася. Але ад гэтага напоем па ўсім целе пайшлі цёплыя хвалі. Ледзь не падавіўшыся, Людвік зрабіў яшчэ глыток, і потым яшчэ адзін.

— Шкада каня, — сказаў нехта. — Хоць, відаць, гэты год ён усё роўна не працягнуў бы.

— Гэта я вінаваты, — адказаў гэр Шпігель. — Я апошні зачыняў дзверы ў хляве. І я ведаў, што вяроўка, якой конь прывязаны, старая і ненадзейная. Людвік увесь час яе папраўляў, лепей за яго такую працу ніхто зрабіць не мог. Вы ж ведаеце, які ён у нас добры і старанны хлопец.

Усе голасна з ім пагадзіліся.

Нехта іншы прамовіў:

— Глядзіце, а вяроўка, здаецца, перагрызена — вунь як канец пажаваны, быццам конь хацеў уцячы. Дзіўна. Такі стары конь павінен быў бы ўжо ведаць, што лепш не выходзіць з хлява, калі дзьме паўночны вецер.

— Твая праўда, — пагадзіўся Людвікаў бацька. — Але калі жывёліне надыходзіць час паміраць, немаведама што можа прыйсці ёй у галаву. Мабыць, ён вырашыў не чакаць... Але каб з-за яго загінуў мой сы-

нок...— бацькаў голас задрыжаў, і ён прачысціў горла.— Трэба завезці яго да маці. Яна ўжо месца не знаходзіць ад хвалявання. Доктар, калі вы дасце яму яшчэ глыток гэтых вашых лекаў, дык ён заспявае, як тая канарэйка.

І сапраўды, пасля пякучага і моцнага напою Людвік адчуваў сябе неяк дзіўна — яму круцілася ў галаве, быццам ён мроіў наяве. Святлела. Прыгожа блішчалі сняжынкі. Перад Людвікавымі вачыма зноў паплыла неверагодная, дзівосная зорная краіна, па якой ім з Рэнці давалося вандраваць. Ён зноў пачуў галасы, і ў яго вушах загучалі словы, якім цяпер было наканавана застацца з ім на ўсё жыццё. Вось Сталец велічна і павольна прамовіў, голасам, падобным на конскае ржанне: «Ты верны і адданы, і таму ты дасягнеш сваёй мэты». А вось бурклівы голас каваля, які сказаў: «У цябе будуць парэзаны рукі, твая спіна будзе балець ад напружання і стомы, але, калі ты па-сапраўднаму захочаш, ты зможаш усё». «Розум — яшчэ не самае галоўнае. Ёсць больш істотныя рэчы: вернасць, шчырасць і дабрыня,— гэта ўжо Гула, які больш за ўсіх палюбіўся Людвіку, юнак каралеўскай крыві, які яго абарэў і накарміў, а потым і ўратаваў ад жahlівых Рыб.— Калі ты здолееш дагнаць сонца, жыццё ў тваёй даліне ўжо ніколі не будзе такім, як раней».

І раптам Людвік, якога бацька ўжо нёс на руках да доктарава каня, зразумеў, што ўсё так і ёсць. Ён зразумеў, што выраз «нічога не варты» — няпраўда, што кожны чалавек нечага варты і на нешта здольны. У Людвіка расла ўпэўненасць, што ён здолее знайсці свой шлях у жыцці, які прывядзе яго да поспеху. Як скрозь імглу ён ужо бачыў сябе за працай — з кавалкам дрэва і інструментамі ў руках. Ён адчуваў поціск рукі майстра-каваля і ведаў, што кожны кавалак дрэва ажыве ў ягоных руках, пакажа яму сваю душу. Цяпер ён здольны зрабіць з дрэвам усё, што заўгодна. Настане дзень, калі людзі будуць гатовыя ехаць хоць за тысячу кіламетраў, каб толькі набыць статуэткі, вырабленыя ім, людзі будуць берагчы іх і перадаваць у спадчыну дзецям. Яму будуць замаўляць статуі для цэркваў, і нават сам кароль пажадае, каб Людвік упрыгожыў разьбой адзін з яго замкаў...

Такі час прыйдзе, а пакуль ён застанецца проста Людвікам, якому ўсе рады даверыць сваіх коз і кароў і які ніколі не падвядзе.

— І ўсё ж я выратаваў Рэнці,— шапнуў ён, калі бацька пасадзіў яго

верхі на каня.— Я выратаваў яго. З ім усё добра, ён вельмі шчаслівы і больш не кульгае. Цяпер ён — зорны конь, адзін з тых, што вязуць сонечную калясніцу. Глядзі, глядзі — вось ён!

У гэты момант здарылася дзівосная рэч — гэта быў апошні цуд, апошняе прывітанне Людвіку з зорнай краіны. Хоць усё яшчэ падаў лёгка снег, з-за гор шуганула святло, сняжынкі афарбаваліся ўсімі колерамі вясёлкі — жоўтым, фіялетавым, зялёным, чырвоным, блакітным... а потым раптам зрабіліся залаціста-белымі: гэта з-за Егерсальпа выгляцела сонечная калясніца. Спіцы ў яе ззялі, як феерверачныя вогненныя колы, чацвярык найпрыгажэйшых у свеце коней ляцеў па небе. Людвік добра разгледзеў, як залатыя падковы Рэнці ўдарылі па вяршыні Егерсальпа, і ад іх ва ўсе бакі разляцеліся дыяментавыя іскры.

Сонца зноў адправілася ў бясконцае падарожжа па Дамах зорнай краіны. Усё вакол залівала яскравае сонечнае святло.

— Ты бачыў яго? — шапнуў хлопец.— Там, у сонечнай калясніцы. Вунь там, глядзіце...

— Ну, вядома, бачыў,— адказаў бацька, а дзядзька Франц дадаў:

— Так, так, мы ўсе яго бачылі.

Але казалі яны гэта паблажлівым тонам, лагодна ўсміхаючыся, як гэта заўсёды робяць дарослыя, калі хочуць супакоіць дзетак.

Людвік зноўку заплюшчыў вочы і прытуліўся да бацькава пляча. Усе вакол усміхаліся, але Людвіку было ўсё роўна. Ён ведаў, што Рэнці зрабіўся сапраўдным зорным канём.

ЗНАКІ ЗАДЫЯКА

«Задзяк» — так у старажытнасці называлі ўяўны зорны пояс у небе, які пралягае ўздоўж сонечнага шляху. Усе планеты знаходзяцца ў гэтым поясе.

У старажытныя часы людзі лічылі, што сонца рухаецца вакол Зямлі, і гэтае падарожжа займае год. Задзякальнае кола, па якім рухалася сонца, было падзеленае на дванаццаць частак, як цыферблат у гадзінніку падзелены на гадзіны, і каб прайсці кожную з гэтых частак, сонцу патрабавалася каля месяца. Такім чынам падарожжа Сонца па Задзяку было нечым нахштальт нябеснага календара.

Кожная з дванаццаці частак гэтага нябеснага календара называлася «Дом», а кожны Дом кіраваўся сузор'ем (групаю зорак), якое ў ім знаходзілася. Шмат якія з гэтых сузор'яў былі названы імёнамі жывёл, і менавіта таму сонечнаму шляху далі назву Задзяк. Гэтая назва паходзіць з грэчаскай мовы ад слова *zodiacos*, што азначае «мець агульнае з жывёламі». Кожны Дом мае сваю кіруючую планету ці бога; напрыклад, у Доме Блізнят гэта Апалон; у Доме Рыб — Нептун; у Доме Шаляў — каваль Вулкан, а ў Доме Рака — Месяц.

Пачаткам сонечнага года была вясна. 21 сакавіка Сонца ўваходзіла ў першы Дом Задзяка — Дом Барана. 21 красавіка яно дасягала Дома Быка і так, затрымліваючыся на месяц у кожным Доме, па парадку абыходзіла іх ўсе. Ёсць стары верш, які дапаможа вам запомніць Дамы ў тым парадку, у якім яны ідуць:

Баран, а потым Бык, за ім Блізняты,
За імі Рак, а потым Леў кудлаты
І Панна, за якою ідуць Шалі
І Скарпіён, Стралец і Казярог,
І Вадалей, што даў сабе зарок
Насіць вадугу, каб Рыбы ў ёй блішчалі.

Людвікава падарожжа пачалося ў лістападзе, і таму ён увайшоў у Задзяк праз Дом Стральца.

Кожнае сузор'е Задзяка мае свой знак. І тая паперка, якую Гула даў Людвіку, каб крыху аблегчыць яму падарожжа, была картай «нябеснага календара» з такімі знакамі.

ДОМ — 5
ЗНІКНЕННЕ КАНЯ — 12
ЗНІЧКА — 16
ЕГЕРСАЛЬП — 19
ПЯЧОРА — 22
СТРАЛЕЦ — 27
КАЗЯРОГ — 35
ВАДАЛЕЙ — 42
РЫБЫ — 54
БАРАН — 61
БЫК — 71
БЛІЗНЯТЫ — 80
РАК — 87
ЛЕЎ І ПАННА — 90
ШАЛІ — 100
СКАРПІЁН — 107
ЗНОЎКУ ДОМА — 114
ЗНАКІ ЗАДЫЯКА — 118

Літаратурна-мастацкае выданне

Сцюзарт Мэры

ЛЮДВІК І ЗОРНЫ КОНЬ

Казачная аповесць

Рэдактар **Зм.КОЛАС**

Тэхнічны рэдактар **З.СЕНЬ**

Падпісана да друку 17.01.95. Фармат 70×90^{1/16}. Папера афс.№1. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 8,78. Тыраж 3000 экз. Заказ 463.

Беларускі гуманітарны адукацыйна-культурны цэнтр. Ліцэнзія ЛВ №219.

220050, г.Мінск, вул. Кірава, 21.

Надрукавана з арыгінал-макета БГАКЦ у друкарні выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220013, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79.

